

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Karolína Blinková

**Obraz životního stylu 60. let na stránkách
týdeníku Vlasta**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Karolína Blinková**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

BLINKOVÁ, Karolína. *Obráz životního stylu 60. let na stránkách týdeníku Vlasta*. Praha, 2013. 77 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Abstrakt

Tématem mé diplomové práce je zkoumání životního stylu v šedesátých letech 20. století, tak jak jej zobrazoval týdeník *Vlasta* na svých stránkách. *Vlasta* vychází již od roku 1947. Díky dlouhé kontinuitě a zakotvenosti v českém prostředí je považována za tradiční časopis. Po léta si získávala a udržovala svou rozsáhlou síť čtenářů a v éře komunismu byla předním periodikem určeným československým ženám. Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na obsahovou analýzu časopisu v letech 1960 - 1968. Práce je zasazena do historického, společenského i mediálního kontextu. Akcentována jsou témata, která úzce souvisí s životním stylem. Mezi oblasti, které jej určovaly, a na které jsem se proto zaměřila především, spadají zejména otázky bydlení, pracovního vytížení, rodinných vztahů, vzdělání, módy, umění a volného času. Prostor však byl věnován rovněž problematice emancipace žen a jejich postavení ve společnosti. Zabývám se rovněž otázkou, zda obraz životního stylu, který týdeník *Vlasta* vytvářel, odpovídal skutečnému životnímu stylu v šedesátých letech. A zda týdeník skutečně plnil roli časopisu pro ženy. Je totiž známým faktem, že *Vlasta* byla pod politickým dohledem. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a analytickou. V teoretické části se věnuji celkovému zasazení tématu do kontextu doby. V analytické části nejprve představuji samotný časopis, následně se věnuji obsahové analýze jednotlivých výtisků.

Abstract

My master thesis examines lifestyle in the sixties of the 20th century as depicted on pages of *Vlasta* weekly magazine. *Vlasta* has been published since 1947 and thanks to the long continuity and grounding in the Czech environment, it is considered to be a traditional magazine. It has gained and maintained its broad network of readers throughout the years and is considered to be a leading magazine of Czechoslovak

women during the communist era. In my thesis, I focus on the content analysis of the magazine in years 1960 – 1968. The thesis is set in a historical, social and media context. I emphasize the topics that are closely related to lifestyle. The areas that determine the lifestyle and on which I focus are, in particular, housing issues, workload, family relations, education, fashion, art and leisure time. I have also covered questions involving emancipation of women and their position in society. I also deal with the question whether the image of the lifestyle as presented by the Vlasta magazine matched the actual lifestyle of people in the sixties. In addition, I examine whether the magazine actually fulfilled the role of a weekly magazine for women, as it is well known that Vlasta was under the political supervision. The thesis is divided into two parts, the theoretical and analytical. The theoretical part is devoted to the overall description of the relevant contemporary matters. In the analytical part, I firstly introduce the magazine and then analyse the content of individual copies.

Klíčová slova

týdeník Vlasta, životní styl, šedesátá léta, československá společnost, fungování médií, komunismus, socialistické Československo

Keywords

Vlasta weekly magazine, lifestyle, sixties, czech society, media functioning, communist era, socialist Czechoslovakia

Rozsah práce: 175.672 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 4. 1. 2013

Karolína Blinková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Barbaře Köpplové CSc. za podnětné připomínky. Můj dík patří také babičce, Martě Klimkové, a příteli Ondřejovi.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Blinková Karolína

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2010

E-mail diplomantky/diplomanta:

karolina.blinkova@seznam.cz

Studijní obor/typ studia:

Mediální studia, magisterské kombinované

Předpokládaný název práce v češtině:

Obraz životního stylu 60. let na stránkách týdeníku Vlasta

Předpokládaný název práce v angličtině:

Image of the lifestyle of the sixties according to Vlasta weekly magazine

Předpokládaný termín dokončení

LS, 2011/2012

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):

Týdeník Vlasta vychází od roku 1947. Díky dlouhé kontinuitě a zakotvenosti v českém prostředí je považován za tradiční časopis, který si po léta získával a udržoval svou rozsáhlou síť čtenářů. V éře komunismu byla Vlasta předním časopisem pro československé ženy, celý název tehdy zněl Vlasta: list Rady Československých žen. Nabízela rubriky o módě, domácnosti, dětech, práci apod. Na stránkách byl vyzdvihován ideál ženy dělnice a budovatelky pracující na plný úvazek a starající se o rodinu. V počátcích časopis více akcentoval politickou ideologii prosazovanou vládnoucí stranou. V 60. letech, v období částečného uvolňování režimu, se začala více prosazovat témata zajímavější ženy a došlo i k určitému ovlivnění západní kulturou. Ve své práci mám v úmyslu analyzovat časopis Vlasta vydávaný v šedesátých letech z obsahového hlediska. Ráda bych se zaměřila na to, jaký byl (nebo dle redakce měl být) životní styl čtenářek časopisu, a toto porovnála s reálným životním stylem obyvatelstva té doby - tak jak jej popisují novodobí historici v odborných publikacích a jak vyplývá z dostupných historických údajů a statistik.

Časopis Vlasta, stejně jako životní styl obyvatelstva v éře socialismu, byla již několikrát zpracována, a to z mnoha různých úhlů. Obecně jsou ženské časopisy (ne jen Vlasta, ta spíše v malé míře) často zkoumány z hlediska stereotypizace, nastolování agendy a zobrazení ženy na svých stránkách (např. Boehmová, Obraz ženy v českém tisku a jeho proměny pod vlivem feministických teorií, Praha 1998.). Témata médií a životního stylu společnosti v 60. letech se rovněž stala předmětem zkoumání mnoha historiků a sociologů (viz publikace v sekci základní literatura této práce).

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Cílem práce bude provést analýzu obsahu časopisu Vlasta v šedesátých letech se zaměřením na životní styl zobrazovaný na stránkách tohoto časopisu. Práce bude zasazena do společenského a mediálního kontextu. Budu se zabývat především tím, jaká témata se na stránkách časopisu akcentovala, a zda to byla témata, která skutečně ženy zajímala. Odpovím na otázku, do jaké míry časopis plnil funkci časopisu pro ženy, a z jak velké části byl pouze nástrojem politické propagandy.

Mezi oblasti, které určovaly životní styl lidí, a kterými se budu v práci především zabývat, patří otázka bydlení, pracovního vytížení, vzdělání, módy, umění, volného času nebo sportu. Prostor bude věnován

rovněž problematice emancipace žen a jejich postavení ve společnosti, které se odrážely v životním stylu žen v šedesátých letech.

Výzkumné otázky:

1) Odpovídal obraz o životním stylu, který vytvářel týdeník Vlasta skutečnému obrazu životního stylu v šedesátých letech tak, jak jej popisují novodobí historici v odborných publikacích, a jak vyplývá z dostupných historických údajů a statistik?

2) Plnil časopis Vlasta roli časopisu pro ženy? Byla primárním obsahem časopisu témata, o kterých se obecně usuzuje, že ženy zajímají a patří do časopisů pro ně určených (například rodina, móda, bydlení, péče o domácnost), a tato byla doplněná politicko-ideologickými tématy vyžadovanými politickou reprezentací? Nebo převládal politický obsah?

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

V první části práce vymezím relevantní pojmové celky a teoretická východiska nezbytná pro reflexi analytické části, která bude následovat a jejímž cílem bude co nejpřesnější vyhodnocení zobrazení životního stylu dle týdeníku Vlasta v šedesátých letech. Získané poznatky budu poté konfrontovat s teorií. Na závěr budou podle výsledků práce zodpovězeny výzkumné otázky.

Struktura práce bude následující:

- 1) Úvod
- 2) Anotace práce v češtině, anotace práce v angličtině
- 3) Zpravodajské hodnoty a nastolování agendy v časopisech pro ženy
- 4) Životní styl v Československu v šedesátých letech (zasazení diplomové práce do kontextu šedesátých let, pojednání o životním stylu a problémech československé společnosti té doby)
- 5) Mediální prostředí v Československu v šedesátých letech (popis a stručná analýza mediálního prostředí)
- 6) Analýza obsahu týdeníku Vlasta
  - historie a význam periodika (stručný popis a analýza historie časopisu a jeho postavení)
  - obsah (analýza obsahu časopisu, jednotlivých rubrik, autorů, atd.)
  - Vlasta - nástroj propagandy nebo časopis pro ženy? (analýza obsahu časopisu ve světle výzkumných otázek a jejich zodpovězení)
- 7) Závěr
- 8) Seznam použité literatury

Vymezení podkladového materiálu (např. tituly a období, za které budou analyzovány):

Práce bude postavena na analýze jednotlivých vydání týdeníku Vlasta z let 1960 – 1968

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Výzkum se bude opírat o empiricko-analytické paradigma. Archivní výtisky týdeníku budou zpracovány metodou obsahové analýzy v kombinaci s historickou analýzou. V práci využiji rovněž deduktivní metody, pomocí nichž se budu, na základě získaných údajů, snažit odpovědět na výzkumné otázky. Výzkum bude časově vymezen léty 1960 – 1968.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Hlavním informačním zdrojem teoretické části budou odborné publikace:

- Wolák, Köpplová (ed.). *Česká média a česká společnost v 60. letech*, Praha: Radioservis, 2008. Monografie se zabývá problematikou médií v 60. letech, vychází z příspěvků prezentovaných na Mezinárodní konferenci o postavení médií a o jejich vlivu na českou společnost v 60. letech, která se v roce 2008 konala v Praze.
- Charvát. *Sociální struktura ČSSR a její vývoj v 60. letech*, Praha: Akademia, 1972. Publikaci připravila sociologická sekce Ústavu pro filozofii a sociologii Československé Akademie Věd. Za cíl si klade zmapování sociální struktury obyvatelstva v Československu v průběhu 60. let.
- Dufková. *Sociologie životního stylu*, Praha: Nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Publikace nabízí přehled základních poznatků ze sociologie životního stylu. Kniha je rozdělena do deseti tematických kapitol. Kniha kromě problematizace některých oblastí společenského života představuje i nástroje a způsoby, kterými lze vybrané oblasti reality prakticky uchopovat a měřit.
- Končelík a kol.. *Dějiny českých médií 20. století*, Praha: Portál, 2010. Kniha přibližuje vývoj českých médií, především tisku, rozhlasu a televize, ale také proměny tiskových agentur, mediální legislativy, cenzurní praxe a novinářské profese v době, kdy byly České země součástí Československa, tedy v letech 1918–1992.
- Bednařík, Jirák, Köpplová. *Dějiny českých médií - Od počátku do současnosti*, Praha: Grada. Kniha přináší základní chronologicky řazený vhled do vývoje českých médií na pozadí obecně charakterizovaného historického kontextu ve světě a v českých zemích. Zachycuje sociální pozadí vývoje tisku a hlavní technologické změny, které se na vývoji médií podílely. Pro potřeby práce budou důležité zejména kapitoly: Proměny periodického tisku od 2. pol. 50. let do roku 1967, Mediální politika ÚV KSČ a média, Média jako výraz i nástroj normalizace.
- Jirák, Köpplová. *Média a společnost*, Praha: Portál, 2003. Média a specifický typ sociální komunikace, na níž se podílejí, stále významnějším způsobem ovlivňují podobu společenského, politického i kulturního života současných společností - včetně podílu na výkonu politické moci - i ekonomickou úspěšnost řady odvětví. Kniha se zabývá mediální komunikací zahrnující jak institucionalizovanou symbolickou interakci jako společenský proces, tak i složky, které se na ní podílejí.
- Kramerová, Skálová. *Bruselský sen: československá účast na světové výstavě Expo 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let*, Praha: Arbor Vitae, 2008. Kniha seznamuje s fenoménem Expo 58, s úspěchem československého pavilonu, a také s následným určujícím vlivem výstavy na životní styl. V Československu dochází na přelomu 50. a 60. let k rozvoji médií, zejména rozhlasového a televizního vysílání, a vzniku pop kultury. Monografie Bruselský sen je objektivním svědectvím o Expo 58 a základní příručkou ke kulturním dějinám první poloviny šedesátých let.

- Průcha a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992. 2. díl období 1945-1992*, Praha: Nakladatelství Doplněk. 2009.
Kniha se zabývá hospodářským a sociálním vývojem Československa v souvislosti s měnicími se mezinárodními a vnitropolitickými podmínkami. Renomovaní autoři zachycují v tomto díle dosud komplexně nezpracované období od konce druhé světové války do rozdělení státu na dvě samostatné republiky na přelomu let 1992-93. Text navazuje na příbuzné obory, na dějiny techniky, demografii, historickou sociologii, ekologii a statistiku.
- Disman. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*, Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005.
Metodologická učebnice seznamující čtenáře se základními metodami sociálního výzkumu a kroky, jak jej realizovat. Podrobně popisuje jak kvantitativní, tak kvalitativní výzkum a představuje i základní statistické metody a postupy.
- Machonin, *Československá společnost - Sociologická analýza sociální stratifikace*, Bratislava: Epoque, 1969.
Jedná se o významnou sociologickou publikaci, která byla v době normalizace zakázaná. Autor se v ní zabývá sociálním rozvrstvením obyvatelstva, úlohou životního stylu a vzdělání ve společnosti nebo například významem věkových a generačních skupin v sociální diferenciaci a úlohou rodiny ve struktuře společnosti.
- Lamarová, *Užití umění a design šedesátých let*. In: Dějiny českého výtvarného umění VI/1, Praha:Academia, 2007.
Šestý díl publikace se věnuje období od vystoupení československých umělců a architektů na EXPO 58 v Bruselu až do současnosti. Zobrazuje rovněž šedesátá léta, během nichž české umění těžilo z „tání“ politických poměrů před rokem 1968. Autoři pojednávají o vývoji českého umění ve všech jeho oblastech a žánrech, od architektury, malířství, kresby, přes fotografii až po tzv. nová média.
- Šindelář, *Móda, vkus, styl*, Praha: Ústav bytové a oděvní kultury, 1968.
Publikace se do hloubky zabývá módou, jejím vývojem v čase a také tím, jak byla vnímána společností. Autor se zaměřuje na rozbor pojmů, které s tématem souvisí včetně jejich zasazení do sociálního kontextu doby.

Doplňková literatura

- Stoklasa, *Byt či ne Byt*, Praha: Mladá fronta, 1965.
- Kolektiv autorů: *Současné bydlení*. Praha: Ústav bytové a oděvní kultury, 1965.
- Bauerová, Jančovičová. *Postavení žen a rodin v ČSSR*, in: Sociologický časopis 19, 1983.
- Binková. *Vlasta, všechny stránky ženy*, in: Média a realita 2000, Nakladatelství: MU Brno 2000.
- Kubátová, *Sociologie životního způsobu*, Praha:Grada, 2010.
- Šolcová, M. a kol.: *Sociální politika KSČ*, Svoboda, Praha 1984.
- Tomeš, J.: *Slovník k politickým dějinám Československa 1918 - 1992*, Budka, Praha. 1994.
- Filipec, J., Filipcová, B.: *Socialistický způsob života - skutečnost i program*, Horizont, Praha. 1980.
- Bártová, E.: *Postavení a sociální participace ženy v různých sociálně ekonomických systémech*, Horizont, Praha. 1977.

Hlavním informačním zdrojem analytické části práce budou archivní výtisky týdeníku *Vlasta* z let 1960

– 1968.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Bakalářské práce:

- Šlaufová, K., *Obraz ženy na stránkách časopisu Vlasta v roce 1947 a 1956*. Praha, 2008.
- Štefková, J., *Zobrazení dělníka na stránkách časopisu Vlasta v roce 1980 a 2000*. Praha, 2008.
- Študentová, A., *Analýza titulních stran časopisu Vlasta: skrytá ideologie*. Praha, 2007.
- Žahourková, Z., *Kvantitativní analýza reprezentace svobodné ženy a matky v časopise Vlasta*. Praha, 2008.

Magisterské práce:

- Kaválková, L., *Mediální obraz ženského stáří v časopise Vlasta*. Olomouc, 2010.
- Dvořáková, A., *Mediální obraz ženy v klasických ženských časopisech - ve Vlastě a Femme Actuelle*. Brno, 2009.

Datum / Podpis studenta/ky

29. 6. 2011

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na UK FSV vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU KOPIÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE DOPORUČENÉ PEDAGOGEM/PEDAGOŽKOU BUDE VEDENÍ IKSŽ POUZE BRÁT NA VĚDOMÍ
TEZE PODÁVANÉ STUDENTEM/KOU SAMOSTATNĚ BUDE PROJEDNÁVAT.

Obsah

OBSAH.....	1
ÚVOD.....	2
METODOLOGIE	5
1. TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1.1 POLITICKÝ VÝVOJ 1960 – 1968.....	7
1.2 HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝVOJ.....	9
1.2.1 <i>Vývoj v letech 1960 – 1965</i>	9
1.2.2 <i>Vývoj v letech 1966 – 1968</i>	10
1.2.3 <i>Zaměstnanost a mzda</i>	11
1.2.4 <i>Zaměstnanost žen</i>	12
1.2.5 <i>Vnitřní obchod</i>	13
1.2.6 <i>Cestovní ruch</i>	14
1.2.7 <i>Školství</i>	14
1.2.8 <i>Životní úroveň a život domácností</i>	14
1.2.9 <i>Bytová kultura a typický interiér běžné domácnosti</i>	16
1.2.10 <i>Kulturní scéna v šedesátých letech</i>	19
1.3 MEDIÁLNÍ KRAJINA V ČESKOSLOVENSKU V LETECH 1960 – 1967.....	22
1.3.1 <i>Periodický tisk</i>	23
1.3.2 <i>Rozhlas</i>	25
1.3.3 <i>Televize</i>	26
1.4 MEDIÁLNÍ KRAJINA V ČESKOSLOVENSKU V ROCE 1968	26
1.5 NASTOLOVÁNÍ AGENDY	28
2. PRAKTICKÁ ČÁST: VLASTA – ANALÝZA ČASOPISU	30
2.1 VLASTA – PŘEDSTAVENÍ TÝDENÍKU	30
2.2 VLASTA A KOMUNISTICKÁ STRANA ČESKOSLOVENSKA	34
2.3 ÚLOHA ŽENY VE SPOLEČNOSTI A ÚLOHA VLASTY PŘI JEJÍM NAPLŇOVÁNÍ	38
2.4 VLASTA - TYPICKÁ STRUKTURA ČASOPISU	39
2.4.1 <i>Zpravodajská část týdeníku</i>	40
2.4.2 <i>Praktická část týdeníku</i>	42
2.4.3 <i>Oddechová část</i>	44
2.4.4 <i>Vlasta a její vztah se čtenáři</i>	45
2.5 OBRAZ ŽIVOTNÍHO STYLU PODLE ČASOPISU VLASTA	48
2.5.1 <i>Vlasta, žena a vzdělání</i>	48
2.5.2 <i>Vlasta a móda</i>	52
2.5.3 <i>Vlasta a péče o tělesnou schránku</i>	54
2.5.4 <i>Vlasta a trávení volného času</i>	56
2.5.5 <i>Vlasta a vaření - pravidelná rubrika recepty</i>	58
2.5.6 <i>Vlasta a děti</i>	60
2.5.7 <i>Vlasta – časopis pro muže</i>	62
2.5.8 <i>Vlasta a vztahy</i>	63
2.5.9 <i>Vlasta a vybavení bytů</i>	64
2.5.10 <i>Vlasta a správný chod domácnosti</i>	66
ZÁVĚR.....	69
SUMMARY.....	71
SEZNAM ZKRATEK.....	72
POUŽITÁ LITERATURA.....	73

Úvod

Tématem mé diplomové práce je zkoumání životního stylu v šedesátých letech 20. století tak, jak jej zobrazoval týdeník *Vlasta* na svých stránkách. Časopis *Vlasta*, který vychází již od roku 1947, je díky dlouhé kontinuitě a zakotvenosti v českém prostředí považován za tradiční časopis. Po léta si získával a udržoval svou rozsáhlou síť čtenářů a v éře komunismu byl předním periodikem určeným československým ženám.

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na obsahovou analýzu časopisu v letech 1960 - 1968. Jedná se o dobu, na kterou se v rámci čtyřiceti let vlády komunismu v Československu dodnes často vzpomíná a odkazuje se na ni jako na období, kdy došlo k částečnému uvolnění režimu, vznikala přelomová kulturní díla, a celkově vzbuzuje u mnoha lidí nostalgické vzpomínky. Vezmeme-li v potaz, jak zajímavé toto období z historického, kulturního i společenského hlediska bylo, a jak významnou roli hrál v tehdejší životě žen právě časopis *Vlasta*, je s podivem, že dosud neexistuje žádná práce, která by jeho obsah v tomto období analyzovala. Právě tento fakt byl jedním z hlavních důvodů, který mě vedl k výběru tohoto tématu.

Práce je zasazena do historického, společenského i mediálního kontextu. Akcentována jsou témata, která úzce souvisí s životním stylem. Mezi oblasti, které jej určovaly, a na které jsem se proto zaměřila především, spadají zejména otázky bydlení, pracovního vytížení, rodinných vztahů, vzdělání, módy, umění a volného času. Prostor však byl věnován rovněž problematice emancipace žen a jejich postavení ve společnosti.

V práci se zabývám rovněž otázkou, zda obraz životního stylu, který týdeník *Vlasta* vytvářel, odpovídal skutečnému životnímu stylu v šedesátých letech tak, jak jej popisují novodobí historici v odborných publikacích, a jak vyplývá z dostupných historických údajů a statistik. Zajímalo mne rovněž, zda týdeník skutečně plnil roli časopisu pro ženy. Jestli tedy byla jeho primárním obsahem témata, o kterých se obecně usuzuje, že ženy zajímají a patří do časopisů pro ně určených (například rodina, móda, bydlení, péče o domácnost) nebo převládala spíše politický obsah. Je totiž známým

faktem, že *Vlasta*, stejně jako všechna oficiální periodika té doby, byla pod politickým dohledem.

Problematika časopisu *Vlasta*, stejně jako životního stylu obyvatelstva v éře socialismu, byly již několikrát zpracovány, a to z různých úhlů. Obecně jsou ženské časopisy - nikoli jen *Vlasta*, ta dokonce spíše v malé míře - často zkoumány z hlediska stereotypizace a pojetí a zobrazení ženy a její pozice a role ve společnosti. Z tohoto pohledu se na časopisy pro ženy zaměřila například Terezie Boehmová ve své práci *Obraz ženy v českém tisku a jeho proměny pod vlivem feministických teorií*.¹ Zkoumaným obdobím však byl konec osmdesátých let a dále. Specificky se týdeníkem *Vlasta* zabývala ve výzkumu zaměřeném na roky 1958 a 1967 také například Kateřina Šlaufová, a to opět z úhlu zobrazení ženy na stránkách tisku pro ženy.² Ve sborníku nazvaném *Média a realita* v práci *Vlasta – všechny stránky ženy*³ se zase Pavlína Binková pokusila verifikovat hypotézu, že *Vlasta* vytváří obraz ženství v souladu s hodnotami patriarchální společnosti. Výzkum však zasadila pouze do roku 1998. Tématu ženy na stránkách tisku z genderového pohledu se obsáhle věnuje třeba také Barbora Osvaldová v knize *Česká média a feminismus*⁴ a mnoho dalších, převážně ženských autorek. Z hlediska pohledu ženského tisku na osobu ženy je tak tato oblast zmapována velmi rozsáhle a pečlivě. V mé diplomové práci proto tato problematika zabírá pouze minimální prostor. Jedná se spíše o nezbytný a záměrně stručný vhled, který je však ke správnému pochopení celkového pojetí životního stylu v časopise pro ženy v dané době nezbytný.

Téma médií v českých zemích, které v sobě tato diplomová práce svým zadáním také nese, se rovněž stalo předmětem zkoumání mnoha sociologů a mediálních odborníků. Z dostupné literatury můžeme jmenovat například publikaci nabízející shrnutí vývoje médií *Dějiny českých médií - Od počátku do současnosti*⁵ autorů

¹BOEHMOVÁ, Tereza. *Obraz ženy v českém tisku a jeho proměny pod vlivem feministických teorií*. Praha: Univerzita Karlova, 1998. Bakalářská práce.

²ŠLAUFOVÁ, Kateřina. *Obraz ženy na stránkách časopisu Vlasta v roce 1947 a 1956*. Praha: Univerzita Karlova, 2008. Bakalářská práce.

³BINKOVÁ, Pavlína. *Vlasta, všechny stránky žen..* In: *Média a realita: sborník prací studentů Katedry mediálních studií a žurnalistiky FSS MU*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 2000. 270 s.

⁴OSVALDOVÁ, Barbora. *Česká média a feminismus*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. sv. 1. 158 s.

⁵BEDNAŘÍK, Petr., JIRÁK, Jan., KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 439 s.

Bednařika, Jiráka a Köpplové nebo knihu *Média a společnost*⁶ zkoumající, nakolik a jak média ovlivňují podobu sociálního, politického i kulturního života společností. Publikací, která mi velmi pomohla v uvedení do problematiky, byla také monografie *Česká média a česká společnost v šedesátých letech*⁷ vycházející z příspěvků prezentovaných na Mezinárodní konferenci o postavení médií a o jejich vlivu na českou společnost v 60. letech, která se v roce 2008 konala v Praze. A samozřejmě také díla týkající se mediální teorie, například *Úvod do studia médií*⁸ autorů Burtona a Jiráka.

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na to, jaký byl, nebo spíše dle redakce měl být, životní styl čtenářek časopisu, a toto porovnávám s reálným životním stylem obyvatelstva v šedesátých letech. Velmi cenným zdrojem pro mne byla zejména díla Karla Kaplana⁹ z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, který se v nich podrobně zkoumanému období věnuje. O společnosti v 60. letech pojednává četná literatura, která však většinou byla publikována před rokem 1989. Její obsah je proto mnohdy ovlivněn dobovou ideologií. Výjimku ale tvoří například publikace Pavla Machonina, *Československá společnost: Sociologická analýza sociální stratifikace*.¹⁰ Při pochopení historických souvislostí, ideologických myšlenek a čtením mezi řádky se však i v ostatní literatuře vydané před rokem 1989 dají nalézt zajímavé informace.

Velmi zajímavým, ač v důsledku nepříliš využitým zdrojem z hlediska citací a odkazování se ukázal být Národní archiv. V jeho fondech jsou totiž uloženy materiály Československého svazu žen – tedy vydavatele časopisu v šedesátých letech, a také zápisy z porad vedení Ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ) a dokumenty Ústřední publikační zprávy, později Českého úřadu pro tisk a informace (ČUTI). Materiály jsou uspořádány do jednotlivých fondů, jak se však ukázalo, mnohé z nich nejsou doposud archivně uspořádány. Nelze z nich proto

⁶ JIRÁK, Jan., KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 207 s.

⁷ KÖPPLOVÁ, Barbara., WOLÁK, Radim. *Česká média a česká společnost v 60. letech*. Praha: Radioservis, 2008. 170 s.

⁸ BURTON, Graeme., JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. 391 s.

⁹ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1953-1966*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 146 s. ISBN 80-04-25745-3.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967-1969*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. 81 s. ISBN 80-04-26142-6.

¹⁰ MACHONIN, Pavel, et al. *Československá společnost: Sociologická analýza sociální stratifikace*. 1. vyd. Bratislava: EPOCHA, 1969. 619 s.

objednávat prostřednictvím archivních pomůcek, takže neexistuje možnost si je prostudovat. Přesto se mi podařilo se přes Archiv bezpečnostních složek a jeho odkazů na odborníky specializované na konkrétní oblasti a časové úseky, dostat k materiálům týkajícím se ediční činnosti Československého svazu žen do roku 1970,¹¹ které obsahovaly i analýzy časopisů pro ženy. Jedna z nich se týkala konkrétně týdeníku *Vlasta*. Využila jsem ji v kapitole týkající se vztahu týdeníku a Komunistické strany Československa (KSČ), a také v části zabývající se interakcemi mezi redakcí a čtenářskou obcí. Ve zmíněné historické analýze byl však kladen důraz zejména na politiku, protože to logicky zajímalo vládnoucí stranu nejvíce, což se ale bohužel míjí se zaměřením této práce, která se politikou zabývá pouze okrajově. V dalších dohledaných dokumentech - archivních zápisech z porad ÚV KSČ - ani v jiných dostupných materiálech již nic relevantního k tématu nebylo možné dohledat.

Posledním druhem podkladů, které byly při zpracování této diplomové práce využity, byly publikace zabývající se čistě životním stylem. Tedy početná skupina pramenů z oblastí, které jej primárně určovaly – od kultury, bydlení, trávení volného času či pracovního vytížení, přes vzdělání, módu, umění až po volný čas nebo sport. Velmi užitečným se ukázala zejména publikace *Dějiny českého výtvarného umění*,¹² jejíž autoři se v šestém svazku věnovali období od vystoupení československých umělců a architektů na EXPO 58 v Bruselu až do současnosti. Zobrazovali rovněž šedesátá léta, během nichž české umění těžilo z „tání“ politických poměrů před rokem 1968. Autoři v knize pojednávají o vývoji českého umění ve všech jeho oblastech a žánrech, od architektury, malířství, kresby, přes fotografii až po tzv. nová média. Cenným zdrojem byl rovněž speciál deníku Lidové noviny nazvaný *Sladká šedesátá*,¹³ který podrobně mapoval kulturu a společenský život daného období.

Metodologie

Metodologicky je tato diplomová práce postavena především na analýze jednotlivých vydání časopisu *Vlasta* a relevantních archivních pramenů a literatury. Archivní výtisky týdeníku z let 1960 až 1968 jsou zpracovány metodou obsahové analýzy v kombinaci s historickou analýzou. Samotným rozborům více než 450 vydání

¹¹ NÁRODNÍ ARCHIV Praha. Fond ÚV KSČ - Ediční činnost ČSSŽ do roku 1970.

¹² LAMAROVÁ, Milena. *Užití umění a design šedesátých let*. In: *Dějiny českého výtvarného umění VI/1*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. 526 s.

týdeníku předcházelo studium literatury k tématu. V práci jsem využila rovněž deduktivní metody. Výzkum je časově vymezen léty 1960 – 1968. Nebyly do něj zahrnuty titulní strany časopisu, jednak vzhledem k už tak velkému rozsahu zkoumaného materiálu, a rovněž proto, že pro poskytnutí obrazu životního stylu nebyly klíčové. Navíc již byly z určitých úhlů analyzovány v jiných pracích.¹⁴

Práce je rozdělena na dvě hlavní části, teoretickou a analytickou. V teoretické části se věnuji zasazení tématu do kontextu doby. V této souvislosti bylo nezbytné stručně připomenout politický a kulturní vývoj a ekonomickou situaci let 1960 – 1968. Protože se práce úzce dotýká i oblasti médií, bylo nutné nastínit i tuto problematiku. Jak z hlediska jejich obecného fungování, tak i vývoje v dané době. Jedním z rozhodujících faktorů, který ovlivňuje kvalitu života lidí, je otázka bydlení. A protože právě nevyhovující bytová situace byla pro šedesátá léta typická, věnuji tomuto tématu také pozornost.

V analytické části nejprve představuji samotný časopis *Vlasta*. Z hlediska jeho obsahu, čtenosti i fungování. Protože se jednalo o týdeník, který byl pod kontrolou KSČ, bylo rovněž nutné podrobněji poodhalit i tyto souvislosti. Týdeník byl charakteristický úzkými vazbami se svými čtenáři, a proto jsem považovala za důležité věnovat tomuto tématu samostatnou část. Stejně tak jako způsobu chápání osoby a role ženy v tehdejší společnosti. Převážná většina analytické části je však věnována samotnému rozboru, téměř pěti set výtisků týdeníku.

K obsahové analýze bylo možné přistoupit dvěma způsoby. Prvním by bylo vymezení přesného, omezeného metodologického vzorku, na základě kterého by byla následně provedena detailní analýza jednotlivých vybraných výtisků. Negativem této metody by však bylo pravděpodobné opomenutí celé řady důležitých témat, které by se v číslech z vybraného vzorku neobjevily. Rozhodla jsem se proto pro druhou možnou variantu. Souhrnnou analýzu všech čísel časopisu, které v předmětném období vyšly. Při rozboru takto velkého množství časopisů pochopitelně není možné tak podrobně

---

¹³ LIDOVÉ NOVINY. *Sladká šedesátá*. Praha: Mafra, a.s., 2012. 130 s.

¹⁴ Např. ŠTUDENCOVÁ, A. *Analýza titulních stran časopisu Vlasta: Skryté ideologie*. Praha: Univerzita Karlova, 2008. Diplomová práce.

a detailně analyzovat jednotlivé články, ale zato tento způsob umožňuje komplexnější uchopení problematiky, a následné vytvoření přesnějšího obrazu zkoumané doby.

1. Teoretická část

V teoretické části své práce stručně nastiňuji politický vývoj let 1960 – 1968, fungování médií i problematiku nastolování agendy. Zabývala jsem se také ekonomickou situací Československa, kulturním životem obyvatelstva či bytovou problematikou. Teoretická část má sloužit jako nezbytný interdisciplinární vhled do tématu a pomoci lepšímu pochopení kontextu doby. Její znalost je užitečná rovněž při samotné analýze.

1.1 Politický vývoj 1960 – 1968

Politická situace v Československu byla na začátku šedesátých let poznamenána doznívající společenskou krizí. V důsledku rostoucí nespokojenosti obyvatelstva s vládou KSČ začalo postupně docházet k určité liberalizaci režimu. Kaplan¹⁵ jmenuje několik konkrétních událostí, které působily jako spouštěče a katalyzátory liberalizačního procesu. Zprv se jednalo o přijetí nové ústavy v roce 1960, která sice na jedné straně upevňovala státní centralismus, ale na straně druhé zase nepřímo působila na zmírnění tvrdosti trestního práva. Druhým důležitým faktorem byla hospodářská krize v letech 1961 až 1964 společně s pokračujícími rehabilitacemi komunistických funkcionářů odsouzených v politických procesech, ke kterým došlo v roce 1963. Třetí událostí, která ovlivnila vývoj Československa, byla změna politiky Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS), která směřovala k silnějšímu odklonu od stalinismu. Vliv těchto okolností podle Kaplana přispěl k prolomení psychologie strachu u obyvatelstva a vyústil v sílící projevy veřejné kritiky vůči režimu. Politické uvolnění mělo silný vliv rovněž na samotnou KSČ,¹⁶ ve které začal vznikat reformní proud a sílil spor o charakter budoucího směřování Československa.

Dalším faktorem, který přispěl k politické nestabilitě, byla situace na Slovensku. Výše zmiňovaná ústava z roku 1960 omezila pravomoci Slovenské národní rady. Proti pražskému centralistickému vedení v čele s prezidentem Antonínem Novotným se

---

¹⁵ KAPLAN, Karel, ref. 9, s. 87

¹⁶ KAPLAN, Karel, ref. 9, s. 136

na Slovensku začala formovat opozice, která záhy spojila své síly s kritiky Novotného politiky v českých zemích.¹⁷

V roce 1967 procházel politický systém Československa vážnou krizí. Vedení KSČ bylo rozděleno na dva proudy – konzervativní a reformní, přičemž ani jeden z nich neměl dostatečnou podporu pro prosazení svého programu. Důsledkem tak byla patová situace. Hlavním představitelem konzervativního proudu byl tehdejší prezident a první tajemník KSČ Antonín Novotný, zatímco v čele druhého křídla stál Alexander Dubček. Vnitřní boj mezi oběma proudy vyvrcholil v lednu 1968, kdy byl Antonín Novotný pod tlakem okolí donucen k rezignaci na post prvního tajemníka KSČ a později rovněž na post prezidenta. Novým prvním tajemníkem KSČ byl jmenován Alexander Dubček, což bylo důkazem, že reformní proud uvnitř KSČ převážil.¹⁸

Pád Antonína Novotného a nástup Alexandra Dubčeka zahájil období, pro které se vžilo označení „Pražské jaro“. Klíčovým novým rysem politického života v této etapě bylo aktivizování občanské společnosti, která se projevovala zvýšeným zájmem občanů o politické dění a jejich tlakem na politické reformy. Současně s tím začala i média o celé situaci informovat otevřeněji, než bylo dříve zvykem. Hlavním manifestem občanské společnosti se pak stala *Výzva dva tisíce slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, vědcům, umělcům a všem* kterou vypracoval Ludvík Vaculík, a která vyzývala k pokračování v reformách.¹⁹

Reformní vývoj v Československu sledovalo stranické vedení SSSR se značným znepokojením, neboť v něm spatřovalo ohrožení jednoty sovětského bloku a snížení svého vlivu na vývoj v něm. Politický nátlak Moskvy na představitele Československa postupně od ledna 1968 nabýval na intenzitě. Vedení KSČ se s představiteli KSSS během jara a léta několikrát sešlo a diskutovalo o probíhajících reformách. Tehdejší nejvýše postavený muž KSSS, Leonid Iljič Brežněv, opakovaně apeloval na vedení KSČ, aby ustoupilo z reformního směřování. Vzhledem k tomu, že vedení KSČ těmto požadavkům nemínilo vyhovět, rozhodlo v srpnu 1968 KSSS o nutnosti vojenské

---

¹⁷ KRÁKORA, Pavel., KOPEČEK, Pavel. *Dějiny Československa 1918-1992*. 1. vyd. Praha: EPOCHA, 2010. ISBN 978-80-7425-080-4. s. 38

¹⁸ KRÁKORA, Pavel, KOPEČEK, Pavel, ref. 17, s. 38

¹⁹ KAPLAN, Karel, ref. 9, s. 20

intervence, která měla zabránit vymanění se Československa z vlivu SSSR. V noci z 20. na 21. srpna 1968 provedla vojska Varšavského paktu invazi do Československa a ukončila tak reformní snahy tehdejší KSČ.²⁰

1.2 Hospodářský a sociální vývoj

V následujícím textu se pokusím nastínit hospodářskou a sociální situaci obyvatelstva, což následně pomůže k lepšímu vyhodnocení praktické části práce založené na analýze jednotlivých výtisků týdeníku. Souhrnný vývoj je rozdělen na dvě etapy, první končí rokem 1965, tedy rokem, kdy měla být dokončena třetí pětiletka. Následuje zhodnocení let 1966 – 1968. Kapitola o hospodářském a sociálním vývoji je dále rozdělena na několik podkapitol, které se věnují vždy dané specifické oblasti, jako například zaměstnanosti, mzdám, obchodu, atd.

1.2.1 Vývoj v letech 1960 – 1965

V roce 1960 byla podle představitelů KSČ dokončena etapa přeměny vlastnických vztahů a vznikla nová třídní struktura společnosti. Došlo tak slovy vedení KSČ „k vybudování základů socialismu“. Podle Václava Průchy je nesporné, že hospodářská a sociální struktura společnosti byla zcela odlišná od stavu v roce 1948.²¹

Na období let 1961 až 1965 byl připraven třetí pětiletý plán rozvoje národního hospodářství. V rámci této pětiletky mělo hospodářství růst vysokým tempem, a zároveň bylo plánováno zkrácení pracovní doby. Další prioritou bylo urychlení procesu vyrovnání ekonomického rozdílu mezi Slovenskem a Českem, jehož dokončení bylo očekáváno kolem roku 1975.²² Hned od začátku pětiletého období se však začala projevovat nereálnost stanovených cílů, což pro vedení KSČ znamenalo ve srovnání s úspěšným koncem druhé pětiletky značné rozčarování. Příčin neúspěchu třetí pětiletky byla celá řada. Jednou z hlavních byly vnější vlivy, především nedostatek dovážených surovin, rozepře s Čínou (čtvrtým největším obchodním partnerem), která vedla ke snížení vzájemného obchodu na desetinu, a dále uvolnění politické situace, v důsledku čehož ztratilo ČSSR postavení monopolního dodavatele strojů do zemí sdružených v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). V první polovině

²⁰ KAPLAN, Karel, ref. 9, s. 30

²¹ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. ISBN 978-80-7239-228-5. s. 250

šedesátých let navíc zemědělství trpělo nepřízní počasí, která měla vážný vliv na úrodu.²³

Zpomalení ekonomiky si již v roce 1961 vyžádalo redukci úkolů na další rok, a nakonec jejich úplné opuštění a nahrazení operativními ročními plány. V první polovině šedesátých let byl průměrný roční přírůstek národního důchodu pod dvěma procenty a efektivnost hospodářství se dokonce zhoršila. Nepříznivá hospodářská situace se samozřejmě promítla negativně do života obyvatel a vedla ke zpomalení růstu spotřeby, oddálení plánovaného zkracování pracovní doby, a také k zavedení nových úsporných opatření. Mezi ta nejcitelnější patřilo zvýšení nájemného v bytech, zdanění vyšších důchodů, nebo vybírání jednokorunového poplatku v lékárnách za výdej léku na předpis. Poprvé od roku 1953 tak došlo k mírnému nárůstu životních nákladů. Důsledkem neuspokojivého ekonomického vývoje byla logicky zvýšená kritičnost obyvatelstva vůči centrálnímu plánování.²⁴ Je třeba ovšem dodat, že hospodářství v letech 1961 až 1965 prodělalo i určité dílčí pozitivní změny. Zejména se zvýšil počet pracovníků v sektoru služeb a vůbec celkově počet kvalifikovaných pracovních sil. V těchto letech zaznamenal rychlý růst rovněž sektor cestovního ruchu, a došlo k expanzi rekreačních chat v okolí měst.²⁵

Společně s politickým uvolňováním, které bylo pro šedesátá léta příznačné, začalo rovněž docházet k liberalizaci kulturního života.²⁶ Již v první polovině šedesátých let začal být překonáván jednostranný výklad dějin a došlo i na srovnávání hospodářství a životní úrovně ČSSR se západem. Tyto jevy měly zcela zásadní a pozitivní vliv na uměleckou tvorbu.²⁷

1.2.2 Vývoj v letech 1966 – 1968

Zpomalení hospodářského růstu jasně poukázalo na nutnost ekonomických reforem. K těm mělo dojít v průběhu čtvrté pětiletky. Jejich podstatou mělo být především zvýšení pružnosti a samostatnosti podniků tak, aby mohly lépe reagovat na tržní vývoj.

---

²² SIRŮČEK, Pavel a kol. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie: (vývoj, současnost, výhledy)*. 1. vyd. Slaný: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-53-9. s. 193

²³ SIRŮČEK, Pavel, ref. 22, s. 193

²⁴ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 317- 318

²⁵ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 319

²⁶ této oblasti se věnuje samostatná podkapitola 1. 2. 10, nazvaná Kulturní scéna v šedesátých letech

²⁷ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 318

Prioritou mělo být zvyšování kvality vyráběných strojů a spotřebního zboží, investice do dopravní infrastruktury a naopak útlum těžby surovin tam, kde se ukázal být neefektivní. Výsledkem reformy bylo zrychlení ekonomiky (průměrný meziroční nárůst národního důchodu o 7 %).²⁸ K hospodářskému růstu zcela jistě přispělo i obnovení možnosti drobného soukromého podnikání jak v oblasti průmyslu a výroby, tak v sektoru služeb. Počet vydaných povolení k provozování drobného soukromého podnikání se v druhé polovině šedesátých let pohyboval těsně pod pětadvaceti tisíci ročně.²⁹ Nejvíce jich bylo mezi léty 1966 až 1968 vydáno ve stavebnictví a v průmyslové práci a výrobě.³⁰

Životní úroveň obyvatelstva začala po letech stagnace stoupat, přičemž osobní spotřeba rostla v průměru o více než pět procent ročně. V její skladbě se zvýšilo množství průmyslových výrobků dlouhodobého charakteru, jako byly automobily nebo televize. Vzrostl i počet nově postavených bytů - v průměru se stavělo 80 tisíc nových bytů ročně. Konečně se podařilo dokončit také přechod na pětidenní pracovní týden.

1.2.3 Zaměstnanost a mzda

V průběhu celých padesátých a šedesátých let docházelo k významným změnám ve struktuře zaměstnanosti. Počet zaměstnanců v primární sféře (těžba, zemědělství a lesnictví) trvale klesal, a to z 26,1 % v roce 1960 na 18,7 % v roce 1970. Zaměstnanci, kteří dříve pracovali v této sféře, se přesouvali především do sféry sekundární (průmyslová výroba), která dosáhla vrcholu na konci šedesátých let (47 %). Terciární sektor (služby) zaznamenal rovněž pronikavý růst a mezi lety 1960 a 1970 vzrostl z 28 % na 34 %.³¹ Obdobný vývoj jako ČSSR v tomto smyslu bylo možné pozorovat i ve státech západní Evropy.³² Co se týče výše a růstu průměrné hrubé mzdy, došlo mezi lety 1960 a 1968 k jejímu rychlejšímu růstu oproti předchozím rokům. Na počátku šedesátých let byla průměrná hrubá mzda 1.365 Kčs, zatímco v roce 1968 dosáhla

²⁸ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 321

²⁹ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 348

³⁰ Počet povolení vydaných v oblasti stavebnictví se v daných letech pohyboval v průměru kolem 9,5 tisíc ročně, povolení k výrobě a práci průmyslové povahy postupně narůstalo, od 7,5 tisíce až po více než 10 tisíc v roce 1968. Naopak nejméně jich bylo vydáno v oblasti obchodu (vč. prodeje tabáku a novin), v průměru pouze 220. In: *Statistická ročenka Československé socialistické republiky*. Praha: SNTL, 1959-1989. 1966: s. 378, 1967: s. 379, 1968: s. 395.

³¹ ŠIRŮČEK, Pavel, ref. 22, s. 195

³² PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 421

částky 1.750 Kčs.³³ Rozdíly mezi průměrnými mzdami v jednotlivých sektorech přitom byly poměrně malé. Tu nejvyšší zaznamenávala na konci šedesátých let podle sektorů oblast hornictví a hutnictví (zhruba 2.500 Kčs), nejnižší naopak oblast bytového hospodářství (zhruba 1.200 Kčs).³⁴

Značné rozdíly však panovaly mezi průměrnými mzdami v oblastech, kde převažovaly ženy (v roce 1963 1.100 Kčs), ve srovnání s těmi, kde bylo dominantní zastoupení mužů (v roce 1963 2.000 Kčs).³⁵ Výši výdělků lze rovněž rozčlenit podle dosaženého vzdělání. Zatímco pracující s neukončeným vzděláním dosahovali v roce 1967 průměrného výdělku do 1.250 Kčs, absolventi nižších odborných škol byli ohodnocováni částkou v rozmezí 1.500 až 2.000 Kčs. Nad tuto hranice měli šanci se dostat pouze pracující s ukončeným středoškolským vzděláním či vysokoškoláci. Jejich výdělky se pohybovaly v intervalu 2.000 až 2.500 Kčs.³⁶

1.2.4 Zaměstnanost žen

V zapojení žen do ekonomické činnosti, potvrdila šedesátá léta trend, který započal ihned po druhé světové válce. Tedy rostoucí množství ekonomicky aktivních žen. Zatímco v roce 1948 činilo zastoupení žen mezi pracovními silami pouze 37 %, na konci šedesátých let to bylo již 45 %. Jejich počet se tedy blížil počtu pracujících mužů. V určitých oborech pak měly ženy dokonce mnohem početnější zastoupení než muži. Například ve zdravotnictví a oblasti sociální péče tvořily 80 % pracovních sil, ve vnitřním obchodě 74 % a ve školství 70 %. V průmyslu pracovaly ženy převážně v textilní výrobě a v potravinářství. Ve srovnání se západními zeměmi bylo zastoupení žen mezi pracujícími vysoké. Statistiky navíc ovlivňovala skutečnost, že ženy odcházely do důchodu v průměru o pět let dříve než muži.³⁷ Stát ekonomickou aktivitu žen podporoval, o čemž rovněž svědčí téměř zdvojnásobení počtu míst v jeslích mezi lety 1960 a 1968.³⁸ Ani tento nárůst však zdaleka nemohl pokrýt poptávku. Například v roce 1964 bylo pro 280 tisíc dětí zaměstnaných matek k dispozici pouze necelých 60 tisíc

³³ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 614

³⁴ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 638

³⁵ JECHOVÁ, Květa. *Cesta k emancipaci. Postavení ženy v české společnosti 20. století. Pokus o vymezení problému.* In: TŮMA, Oldřich., VILÍMEK, Tomáš. Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. ISBN 80-7285-93-8. s. 108

³⁶ VEČERNÍK, Jiří. Problémy příjmu a životní úrovně v sociální diferenciaci. In: MACHONIN, Pavel, et al. *Československá společnost: Sociologická analýza sociální stratifikace.* 1. vyd. Bratislava: Epona, 1969. 304 s.

³⁷ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 401

míst.³⁹ Výrazné zapojení žen do ekonomické činnosti mělo velký vliv na život v rodinách, protože se významná část odpovědnosti za výchovu dětí přesouvala z rodin na instituce (jesle, školky a školy). Důsledkem vysoké ekonomické aktivity žen byl růst jejich vzdělanosti a emancipace.⁴⁰

1.2.5 Vnitřní obchod

Takřka celá hospodářská činnost včetně maloobchodu byla podřízena centrálnímu plánování. Na konci padesátých let však přece jen došlo k jisté decentralizaci, když byla zřízena krajská sdružení maloobchodních podniků, díky nimž byly maloobchody schopny pružněji reagovat na aktuální poptávku. Charakteristickým rysem počátku šedesátých let byl nástup samoobslužných prodejen. První z nich byly otevřeny v Praze, Brně a Plzni již v polovině padesátých let. Kromě potravinářských, byly otvírány i samoobsluhy nepotravinářského typu. V polovině šedesátých let bylo těchto prodejen již více než deset tisíc.⁴¹ Dopady rozvoje samoobsluh byly jednoznačně pozitivní, zkrátila se doba nákupu, zpřehlednil výběr zboží a rozšířila se často i plocha prodejen. Ve srovnání se západoevropskými zeměmi započal u nás rozvoj samoobsluh s určitým zpožděním, ale v polovině šedesátých let už byl počet těchto prodejen srovnatelný.⁴² Zásadní rozdíl však je třeba spatřovat v kvalitě a velikosti těchto prodejen. Zatímco na západě se jednalo o supermarkety s významnou rozlohou, v ČSSR se jednalo spíše o malé prodejny. Velký rozvoj zaznamenaly i obchodní domy, jejichž počet se do roku 1968 zvýšil na 315. Dlouhodobě přetrvávajícím problémem v oblasti vnitřního obchodu, který byl rovněž mimořádně politicky a sociálně citlivým, byla značná převaha poptávky nad nabídkou zboží. Příčin tohoto stavu byla celá řada, především systém centrálního plánování a s tím spojená strnulá cenová politika a napjatá situace v bilanci zahraničního obchodu, která umožňovala dovážet kromě potravin jen velmi malé množství spotřebního zboží. Sortiment nabízeného zboží byl velmi úzký a rovněž kvalita výrobků byla velmi často předmětem kritiky. Mezi výrobky, kterých byl typicky nedostatek, patřilo maso, jižní ovoce, paliva, stavební hmoty nebo automobily.⁴³

---

³⁸ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 620

³⁹ JECHOVÁ, Květa, ref. 35, s. 123

⁴⁰ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 651

⁴¹ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 513

⁴² PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 514

⁴³ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 513 - 516

1.2.6 Cestovní ruch

V roce 1964 byla zřízena cestovní kancelář *Rekrea*, která se stala konkurentem *Čedoku*, což prospělo rozvoji cestovního ruchu. Stejně jako se zvyšoval počet Čechoslováků, kteří vyjžděli na dovolenou za hranice (především do zemí RVHP), stoupal i počet návštěv cizinců. Ten dosáhl vrcholu v roce 1967, kdy Československo navštívilo více než čtyři a půl milionu turistů. Kromě zahraničního cestovního ruchu, se rozšiřoval i cestovní ruch domácí. Počet lůžek v hotelech a jiných ubytovacích zařízeních stoupl mezi lety 1958 až 1968 o 50 %. I přes tento nárůst však nabídka stále nedostačovala poptávce vyvolané zvyšováním životní úrovně a zkrácením pracovní doby. Toto vedlo k velkému rozvoji výstavby rekreačních chat v zahrádkářských a chatových osadách.⁴⁴

1.2.7 Školství

Ze statistických údajů, které jsou o vývoji školství v šedesátých letech k dispozici, je zřejmé, že se v průběhu celého tohoto období soustavně rozšiřovala vzdělávací soustava na všech stupních. Počet studentů na středních a vysokých školách se mezi léty 1960 a 1968 zvýšil zhruba o polovinu. Není překvapující, že mezi obory, které v rámci studia dominovaly, byly obory technické. Rozmáhalo se také studium při zaměstnání, a to jak na středních, tak na vysokých školách. Počet studentů dosáhl svého vrcholu v první polovině šedesátých let, kdy na středoškolské úrovni při zaměstnání studovalo 142 tisíc a na vysokoškolské 52 tisíc pracujících. Studium při zaměstnání bylo časově velmi náročné a značná část studentů jej proto nedokončila.⁴⁵ Rozvoj vzdělanosti však byl pro další hospodářský růst zcela nezbytný, neboť kvalifikační úroveň řady pracujících byla v šedesátých letech často zcela nedostatečná. Především u ředitelů podniků a vedoucích pracovníků státní správy byla vzdělanost alarmující. V roce 1961 mělo z počtu 8.465 ředitelů výrobních, stavebních a dopravních organizací 39 % pouze základní a jen 13 % vysokoškolské vzdělání.⁴⁶

1.2.8 Životní úroveň a život domácností

Jak bylo uvedeno, první polovina šedesátých let přinesla stagnaci v růstu životní úrovně obyvatelstva. V druhé polovině se však již situace obrátila k lepšímu. Růst životní úrovně můžeme pozorovat například na vybavení domácností. Největší pokrok byl mezi

⁴⁴ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 517

⁴⁵ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 570 - 571

⁴⁶ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 635

léty 1960 a 1968 zaznamenán ve vybavenosti televizory a chladničkami. O výrazném růstu počtu domácích spotřebičů svědčí i zdvojnásobení spotřeby elektřiny v domácnostech. Naopak v porovnání se západní Evropou bylo dosud málo domácností vybaveno telefony, a rovněž počet osobních automobilů zaostával. V roce 1966 měla osobní auto pouze každá desátá domácnost, přičemž průměrná cena nového automobilu dosahovala částky 44 tisíc Kčs, což z něj pro velkou většinu obyvatel činilo nedosažitelné zboží.⁴⁷ Průměrná hrubá mzda totiž v roce 1966 činila 1.503 Kčs, za rok tedy pouze mírně přes 18 tisíc Kčs.⁴⁸

Pro toto desetiletí je rovněž charakteristický proces urbanizace, který ovlivnil životy velké části obyvatel. Mezi lety 1961 a 1970 se do měst z vesnic přestěhoval více než milion obyvatel. Hlavní přírůstek se koncentroval do větších měst. Růst městského obyvatelstva se pak promítal do spotřebních zvyklostí a nároků na bydlení.⁴⁹

Životní úroveň a související životní styl všech obyvatel však samozřejmě nebyl stejný a lišil se v důsledku celé řady faktorů. Na základě výzkumu sociální stratifikace obyvatelstva Československa v šedesátých letech provedeného vědeckým kolektivem pod vedením Pavla Machonina,⁵⁰ bylo možné obyvatele Československa rozčlenit do tří základních sociálních vrstev z hlediska životního stylu.

Dolní vrstva, do níž patřilo 39,4 % obyvatelstva, se vyznačovala poměrně jednoduchým a prostým životním stylem, když kromě zaměstnání, naplňovali lidé svůj čas prací v domácnosti a základními podobami volnočasových aktivit, jako návštěvami hostinců, nebo sportovních utkání. Domácnosti pak byly vybaveny pouze základními domácími spotřebiči a vztah ke kultuře se omezoval prakticky jen na tu, která byla zprostředkována masovými sdělovacími prostředky.⁵¹ Střední vrstva, zastoupena 44,4 % obyvatel, se vyznačovala přece jen aktivnějším přístupem k využívání volného času. Vzhledem k tomu, že lidé v této sociální vrstvě měli podstatně větší množství domácích spotřebičů, netrávili tolik času prací v domácnosti a měli více volného času, který mohli věnovat svým koníčkům (např. filatelii nebo myslivosti) a cestování.

---

⁴⁷ PRŮCHA, Václav, ref. 21, s. 645

⁴⁸ VEČERNÍK, Jiří., ref. 36, s. 298

⁴⁹ PRŮCHA Václav, ref. 21, s. 652

⁵⁰ MACHONIN, Pavel, ref. 10

⁵¹ MACHONIN, Pavel, ref. 10, s. 220

Podstatnou úlohu hrála i kultura, kterou se snažili aktivně vyhledávat.⁵² Konečně horní vrstva (pouze 15,3 % obyvatel) měla v průměru nejlépe vybavené domácnosti, a to jak domácími spotřebiči, tak přístroji pro volný čas, jako fotoaparáty nebo magnetofony. Co se týče trávení volného času a především dovolených, pak drtivá většina zástupců této sociální vrstvy věnovala tento čas cestování. Horní vrstva se rovněž vyznačovala zdaleka největší intenzitou návštěv různých kulturních akcí, ať už šlo o divadelní představení či výstavy.⁵³

1.2.9 Bytová kultura a typický interiér běžné domácnosti

Šedesátá léta znamenala všeobecný rozvoj, oblast interiérového designu a bytové kultury nevyjímaje. Obyvatelé zemí bývalého „západního bloku“ byli proti Československu v této oblasti samozřejmě podstatně více informováni. Na západ od našich hranic se zakládala design centra, která spolupracovala s výrobcí nábytku a designéry, pořádala výstavy a nejenže informovala o novinkách v oblasti umění a bytové kultury, ale především vychovávala k estetickému citění.⁵⁴ U nás tuto roli design center zčásti suplovaly časopisy, *Ústav bytové a oděvní kultury (ÚBOK)*⁵⁵ a výrobky z *Ústředí lidové umělecké tvorby (ÚLUV)*. Vznik velkého množství nových periodik sebou totiž přinesl i prostor pro zaměření se na tuto problematiku, a také první specializovaný časopis o bydlení, *Domov*.⁵⁶ Další možností, kde mohl běžný člověk spatřit kvalitní a moderní nábytek, interiérové doplňky, nové spotřebiče či osvětlení byly také každoročně pořádané *Jarní výstavní trhy* v Brně, *Liberecké výstavní trhy* nebo výstava *Zlatá Ostrava*. Je však zároveň nutné podotknout, že zájem o interiérový design předčilo podstatně důležitější téma v oblasti bydlení, a to řešení špatné bytové situace občanů.

⁵² MACHONIN, Pavel, ref. 10, s. 220

⁵³ MACHONIN, Pavel, ref. 10, s. 221

⁵⁴ Neoznačeno. Design centrum v Rakousku, *Domov*. 1968, č. 6, s. 44

⁵⁵ od roku 1965 pak i Rada výtvarné kultury výroby, která vydávala časopis Czechoslovak Industrial Design a vytvořila rovněž teoretické pracoviště pro otázky designu, jenž mapovalo zahraniční zkušenosti z této oblasti a k rozvoji oblasti přispívalo také vlastními studii (dostupné z: <http://www.czechdesign.cz/index.php?status=c&clanek=2341&lang=1>, ověřeno k 19.12.2012)

⁵⁶ Domov byl jediným specializovaným časopiseckým titulem o bydlení vycházejícím před rokem 1989. Státní nakladatelství technické literatury ho začalo vydávat v roce 1960 jako dvouměsíčník. Časopis vychází dodnes, od roku 1992 jako měsíčník

Výrazný impuls k rozvoji oblasti bytové kultury a designu dala *Světová výstava Expo 58* v Bruselu,⁵⁷ jejímž absolutním vítězem se stal československý pavilon. Prezentovaná expozice nazvaná *Jeden den v Československu* měla za cíl představit život běžného člověka v socialistické společnosti. Tvůrci výstavy se snažili prostřednictvím nejlepších výrobků a technologií dokázat, co všechno byli lidé v socialistických podmínkách schopni vytvořit.⁵⁸ To, jak vypadala typická domácnost v šedesátých letech, zároveň pomůže ozřejmit, jaký byl životní styl doby, potřeby obyvatel, a o jaké informace z tisku případně z televize měli zájem.

*„Většina domácností šedesátých let byla zařízena eklektickou směsí nábytku z různých období. Ale stále větší počet mladých lidí, vytvořil nové mladé prostředí. Tento styl se z velké části vyznačoval velkými nápadnými znaky, například plakáty a pestrobarevnými pastelovými přehozy a okenními, kontrastujícími s barevnými stěnami.“*⁵⁹ Bylo běžné, že většina domácností vlastnila stejný nábytek, koberec či lustr. Ne z důvodu toho, že by se jim daný kus výrobku natolik líbil, na vině byla nedostatečná nabídka. Z dnešního pohledu naprosto běžný sortiment bylo možné sehnat pouze po absolvování často i několikahodinových front v den příjmu zboží, a i přesto si nebylo možné příliš vybírat. Tovární velkovýroba standardizovaných kolekcí, ať už se jednalo o výrobu textilu, nábytku či jiného spotřebního zboží, měla přinést oproti cenově náročnější zakázkové výrobě nemalé finanční úlevy občanům. Kolekce byly sice vyráběny v relativně velkém množství, ale s velmi omezeným výběrem materiálů, vzorů a barev. Výrobky, které byly představeny na Expu v Bruselu, a které byly po estetické i funkční stránce výborně hodnoceny, nebylo na trhu možné sehnat vůbec.

Jednou z předních institucí, která tím, jaké vzory nábytku a bytového textilu se na trhu objeví, určovala trendy v bytové kultuře, byl již zmíněný ÚBOK založený v roce 1959. Působilo v něm mnoho odborníků, jejichž jméno mělo v oblasti průmyslového výtvarnictví a bytové kultury velkou hodnotu. Zmínit můžeme například Karla Koželku, Olgu Kachlíkovou, Emanuelu Kittrichovou, Jindřicha Chaluppeckého či Jiřího Mrázka. Krátce v něm působila také Eva Jiříčná, která však po srpnových událostech roku 1968

---

⁵⁷ konala se v období od 17. dubna do 19. listopadu 1958 v Bruselu, navštívilo ji 48 milionů lidí, In: KRAMEROVÁ, Daniela, SKÁLOVÁ, Vanda.: *Realita bruselského snu*. In: Bruselský sen, Praha: Arbor vitae, 2008. ISBN 978-80-87164-07-5. s. 20

⁵⁸ KRAMEROVÁ, Daniela, SKÁLOVÁ, Vanda, ref. 57, s. 21

odešla do emigrace. ÚBOK však neměl úplně snadnou pozici. Rozhodoval sice o výsledné podobě kolekcí, které šly do výroby, avšak kolekce musela splňovat normy a pokyny výrobních podniků. Návrháři ÚBOKu byli rovněž do značné míry ovlivněni omezenými možnostmi z hlediska dostupných materiálů.⁶⁰

Pro šedesátá léta byla, jak již bylo zmíněno, typická špatná bytová situace. Kvůli nedostatku bytů se téměř upustilo od výstavby rodinných a menších cihlových domů a začaly se stavět mnohapatrové panelové domy a vznikat první velká sídliště. Velkovýstavba logicky produkovala byty, které byly typizované. Při plánování se sice objevila myšlenka na větší různorodost bytových jednotek přizpůsobenou konkrétním potřebám budoucích obyvatel, z důvodu přílišné náročnosti se od ní ale upustilo. Lidé proto museli často řešit problém, jak zabydlet přidělený a mnohdy velmi malý byt.⁶¹ Kritériem při přidělování bytů byl pouze počet členů domácnosti. V důsledku nedostatku bytových jednotek však byly i početným rodinám velmi často přidělovány byty rozměrově i dispozičně zcela nevyhovující.⁶² Podle tehdejších průzkumů byla pouze třetina bytů obývána počtem obyvatel, který odpovídal velikosti bytové jednotky. Bytové normy v šedesátých letech navíc pro tříčlennou domácnost stanovily jako dostatečnou velikost pouhých 38 m². Velmi často tak byty, které svoji kapacitou stěží dostačovaly k užívání jedné generaci obyvatel, byly domovem i tří generací.⁶³ Nevyhovující se proto staly například předválečné nábytkové sestavy určené do obývacích pokojů. Byly totiž koncipovány do místností mnohem větších, než byly nově stavěné. Proto byl zapotřebí nábytek, který měl značné možnosti využití a mohl sloužit k více účelům. Běžné bylo třeba umístění rozkládacího lůžka v obývacím pokoji.⁶⁴ Obývací pokoj tak musel splňovat i úlohu ložnice a dětský pokoj zase mnohdy pracovny. Na toto reagovaly časopisy, včetně *Vlasty*, které čtenářům přinášely rady, návody a návrhy, jak do malého prostoru umístit vše potřebné ke každodennímu životu.

A jak vypadal zbytek interiéru? Dětský pokoj byl často vybaven nevyhovujícím nábytkem. Bývalo do něj totiž umísťováno to, co se do jiných místností nehodilo,

---

⁵⁹ POWELLOVÁ, Polly., PEELOVÁ, Lucy. *Styly 50. a 60. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka & Co., 1998. ISBN 80-7237-018-9. s. 102

⁶⁰ DANIELIS, J. *Co chceme říci*. In: *Současné bydlení*. Praha: Ústav bytové a oděvní kultury, 1965, s. 5

⁶¹ MUSIL, Jirí.: *Současný člověk a bydlení*. In: *Současné bydlení*. Praha: Ústav bytové a oděvní kultury, 1965. s. 9

⁶² MUSIL, Jirí., ref. 61, s. 10

⁶³ MUSIL, Jirí., ref. 61, s. 16

či bylo nepotřebné. Zato kuchyně byly vyráběny z nového materiálu – umakartu. Ten byl hojně využíván jako povrch pracovních desek a kuchyňských dvířek. Začaly se vyrábět také plechové kuchyňské linky s dvířky skříněk v pastelových barvách. Nejčastější byla kombinace dvou barev, například krémově žlutá v kombinaci s bílou nebo zelená s bílou. Umakart byl využíván i v koupelnách – typická umakartová jádra byla v nově vznikajících sídlištních bytech standardem. Na necelých dvou metrech čtverečních, které koupelna zaujímal, byla obvyklou součástí vybavení plechová vana a nad ní umístěné otočné umyvadlo.⁶⁵

Fenoménem, který přetrval až do let osmdesátých, byly harmonikové a žaluziové stěny a příčky, nejčastěji z plastů, tkanin či z koženky. Stěny se dekorovaly technikou zvanou válečkování, jež zůstala, především u starší generace a ve venkovských interiérech, populární i v následujících desetiletích. Mladší generace dávala přednost spíše barevným stěnám v pastelových barvách.⁶⁶

Období šedesátých let obecně přineslo velké možnosti uplatnění barev a vzorů při zařizování interiérů. Ve výmalbě se projevil také vliv Expa a tzv. stylu Brusel. Zdi byly zdobeny nepravidelnými linkami, trojúhelníky a dalšími geometrickými tvary v kombinaci se sytými barvami. Neopomenutelným doplňkem téměř každé domácnosti byly dekorační látky, ze kterých se šily závěsy, polštářky či přehozy přes postele. Oblíbenými byly přehozy, předložky a koberce vyráběné nejčastěji z ovčí kůže, pro mnohé však byly cenově dostupnější praktické jutové koberce.⁶⁷

1.2.10 Kulturní scéna v šedesátých letech

S odstupem času bývají šedesátá léta hodnocena jako jedno z kulturně nejhodnotnějších období v moderních dějinách českých zemí vůbec. V celé řadě oblastí kulturního života vznikla díla, která dodnes považujeme za jedny z nejlepších. Není sporu o tom, že hlavním důvodem, který dal možnost vyniknout výjimečně talentovaným umělcům, bylo uvolnění politické situace a související nárůst umělecké svobody. Osobnosti kulturního života byly navíc autoritami značně ovlivňujícími i pohled občanů na vývoj v zemi. *„Občasné kampaně, usilující o oslabení vlivu a vzájemné soudržnosti všech*

⁶⁴MUSIL, Jiří., ref. 61, s. 17

⁶⁵ MUSIL, Jiří., ref. 61, s. 18

⁶⁶ MUSIL, Jiří., ref. 61, s. 19

⁶⁷ KRAMEROVÁ, Daniela., SKÁLOVÁ, Vanda, ref. 57, s. 233

*kritiků oficiální moci a její snahy ideologicky, politicky a mocensky omezovat přirozený rozvoj duchovní práce a tvůrčí činnosti se sice víceméně periodicky opakovaly, avšak proces ozdravování společenské atmosféry nebylo možné zastavit.*⁶⁸ Není tedy divu, že kultura, především ve větších městech, hrála v životech obyvatel Československa významnou roli.

Oblastí, která v zahraničí zaznamenala pravděpodobně největší ohlas, byla československá kinematografie. Hovoříme o tzv. „české filmové nové vlně“, jejímiž hlavními představiteli byli Miloš Forman, Jiří Menzel, Ivan Passer, Jan Němec nebo Věra Chytilová. Tito tvůrci, byť v době šedesátých let velmi mladí a na začátku svých profesních kariér, dokázali českou filmovou tvorbu proslavit po celém světě a vytvořili několik výjimečných děl v čele s *Ostře sledovanými vlaky*, režiséra Jiřího Menzela, nebo *Hoří, má panenko* od Miloše Formana.⁶⁹

Ani výjimečné talenty by se však nemohly prosadit v prostředí, kde by nedostaly příležitost své schopnosti uplatnit. Zlepšující se situace v Československu právě takové podmínky vytvořila, a to jak politickým uvolněním, tak vytvořením ekonomického zázemí pro mladé tvůrce. Jiří Menzel například za klíčovou považoval roli filmového studia Barrandov. *„Filmová tvorba tam byla rozdělena do šesti produkčních skupin. Každá z nich měla za úkol vyprodukovat určitý počet filmů za určité množství peněz – a pracovali v nich dramaturgové, scénáristé i lektori, většinou osvícení lidé, někteří vzděláním ještě z první republiky (...). Tyto produkční skupiny byly více méně finančně nezávislé, a tak mezi sebou soupeřily o kvalitu a předháněly se, kdo získá zajímavější autory a režiséry.*⁷⁰ Vzhledem k tomu, že až na výjimky, filmová tvorba neměla přímočaře politický charakter, nebyl důvod, aby jí státní orgány potlačovaly.

I v oblasti literární byl zaznamenán nebývalý rozvoj. Paradoxně to však v případě mnohých knih nebylo díky práci v letech šedesátých. Mnohé v tomto období vydané totiž byly napsány již v letech padesátých, tzv. „do šuplíku“, neboť v době jejich vzniku politická situace neumožňovala jejich publikaci.⁷¹ Za předěl z hlediska literárního bývá označován rok 1963. Do Prahy přijeli Jean-Paul Sartre a Simone de Beauvoir

⁶⁸ LAMAROVÁ, Milena, ref. 12, s. 87

⁶⁹ LAMAROVÁ, Milena, ref. 12, s. 38

⁷⁰ LIDOVÉ NOVINY, ref. 13, s. 34

a promluvili k posluchačům filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Ve stejném roce pak proběhla i konference o díle Franze Kafky, která měla velký vliv na další literární směřování v šedesátých letech.⁷² Významnou byla i konference O Karlu Čapkovi, uskutečněná o dva roky později, v září 1965.⁷³ Jasnou tendencí let šedesátých v literatuře byl zájem o existenciální stránku lidského života a odklon od společenské tematiky typické pro prorežimní autory. Do popředí se dostávaly příběhy tragických lidských osudů často spojované s židovskou tematikou.⁷⁴ Mezi nejvýznamnější díla, která v této době v Československu vyšla, můžeme zařadit *Legendu Emöke* od Josefa Škvoreckého, dílo *Sekyra* od Ludvíka Vaculíka nebo *Žert* Milana Kundery. Spisovatelé však k občanům nepromlouvali pouze skrze svá díla, ale čím dál aktivněji vystupovali i přímo. „*Literární časopisy, z nichž se největší pozornosti těšily Literární noviny, vlastně nahrazovaly regulérní poloopoziční tisk a (...) otevřely se širokému proudu nekonformních názorů. S těmi se musely dostat do konfliktu nejprve s domácí mocí. Tím vrcholným okamžikem byl 4. sjezd Svazu spisovatelů v červnu 1967, po němž byly Literární noviny na čas zastaveny.*“⁷⁵

Kulturní život v Československu byl velmi významně spjat i se vzestupem nových divadelních spolků. Prim v divadelní oblasti přestaly hrát zavedená, tradiční „kamenná“ divadla. Populárními se stávaly malé avantgardní scény typu Semaforu, Divadla Na Zábradlí nebo Činoherního klubu, jejichž představení byla často celospolečenskou událostí.⁷⁶ Kromě divadelních souborů působících v hlavním městě se ale zformovala i řada menších divadel v dalších městech po celém Československu.⁷⁷ Z pražských scén to byl ale především Semafor vedený autorskou dvojicí Suchý – Šlitr, který se stal fenoménem své doby. První představení Semaforu *Člověk z půdy* se hrálo vlastně ještě na konci padesátých let, 31. října 1959. Následovalo několik dalších úspěšných her a především celá řada hudebních hitů, které jsou známy dodnes. Kromě Semaforu, který se prezentoval především jako hudební a komediální divadlo, v šedesátých letech významně zazářila i dvě zcela odlišná divadla. Divadlo Na Zábradlí se zaměřilo na absurdní drama. Památnou se stala inscenace *Král Ubu* z roku 1964, která byla

---

⁷¹ LIDOVÉ NOVINY, ref. 13, s. 73

⁷² LIDOVÉ NOVINY, ref. 13, s. 74

⁷³ KRÁKORA, Pavel, KOPEČEK, Pavel, ref. 17, s. 38

⁷⁴ DENEMARKOVÁ, Radka. *Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a... zklamání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000. ISBN 80-85778-27-0. s. 22

⁷⁵ LIDOVÉ NOVINY, ref. 13, s. 78

⁷⁶ KRÁKORA, Pavel, KOPEČEK, Pavel, ref. 17, s. 38

německou kritikou označena za jednu z deseti nejlepších divadelních inscenací roku. Za zmínku rovněž stojí, že právě v tomto divadle v šedesátých letech působil a uvedl několik svých her i dramatik Václav Havel. Činoherní klub uvedl svou premiérovou hru až na začátku roku 1965, ale ihned se stal velmi populárním. Jak je již odvozeno z jeho názvu, Činoherní klub se prezentoval jako herecké divadlo, ve kterém „umělecky vyrostli“ takoví herci jako Josef Somr, Josef Abrahám nebo Jiří Kodet.⁷⁸

Stejně jako ve světě, i v Československu zažívala obrovský rozvoj populární hudba. Do značné míry šel úspěch muzikantů ruku v ruce s úspěchem divadel, ve kterých účinkovali. Především Semafor a Divadlo Na Zábřadlí byly místy, kde zahájilo svou úspěšnou kariéru mnoho slavných zpěváků té doby, jako Waldemar Matuška, Eva Pilarová nebo Yveta Simonová. Rovněž státní Československý rozhlas přispěl se svou soutěží *Hledáme písničku pro všední den* k objevení několika talentů, mezi nimiž vyníval zejména Karel Gott. Později, v roce 1964, pak zásadním způsobem podpořil nové interprety vznik hudební hitparády *12 na houpačce*, díky níž se v rozhlase začali prosazovat hudebníci, jež dříve na jeho vlnách slyšet nebyli. Na hudební scéně se rovněž uchytili jazzoví muzikanti, kteří působili především v klubech Viola a Reduta v Praze, a také taneční jazzové orchestry. Mezi nejznámější se řadily orchestry Gustava Broma, Karla Krautgartnera a Karla Vlacha.⁷⁹ Kromě představitelů „oficiálnějších“ hudebních směrů se v Československu po vzoru Beatles a Rolling Stones začaly prosazovat i první rokenrolové kapely. Ty ovšem na rozdíl od jiných hudebních proudů nepožívaly přízně KSČ. Dráždil především nonkonformní životní styl, oblečení a účesy muzikantů i angličtina, ve které zpívali své texty.⁸⁰

1.3 Mediální krajina v Československu v letech 1960 – 1967

Počátek šedesátých let předznamenal přijetí nové ústavy, v níž Národní shromáždění vyhlásilo Československo socialistickým státem s vedoucí rolí KSČ. Společně s novou ústavou byl přijat nový název státu – Československá socialistická republika (ČSSR) a nový státní znak. Jak je již uvedeno výše, šedesátá léta přesto představovala desetiletí,

---

⁷⁷ LIDOVÉ NOVINY, ref. 13, s. 82

⁷⁸ LIDOVÉ NOVINY, ref. 13, s. 86

⁷⁹ orchestr Karla Krautgartnera byl profesionálním orchestrem Československého rozhlasu, Gustav Brom zase často nahrával pro brněnský rozhlas

⁸⁰ LIDOVÉ NOVINY, ref. 13, s. 96

jehož určujícím rysem byla postupná liberalizace a demokratizace veřejného života.⁸¹ Začínala se objevovat do té doby zapovězená témata, zastánci reformy se zřetelněji prosazovali ve všech oblastech společenského života i v organizačních strukturách KSČ. Reformní snahy následně vyvrcholily tzv. Pražským jarem datovaným do doby nástupu Alexandra Dubčeka do funkce prvního tajemníka ÚV KSČ.

Období šedesátých let bylo typické také posílením vztahů se Západem a rozvolňováním kulturní sféry a umělecké produkce obecně. Liberalizace se pochopitelně nevyhnula ani oblasti českých médií.

Komunistická strana si význam sdělovacích prostředků, od periodického tisku až po televizi, velmi dobře uvědomovala a snažila se o prosazování své politiky prostřednictvím těchto médií, a o jejich důslednou kontrolu. Ač jsou tedy šedesátá léta obecně charakteristická rozvolňováním, KSČ si v klíčových médiích dokázala udržet dohled a přimět je, aby v dobrém světle objasňovala občanům její politiku a izolovala je od „závadných“ informací.⁸² U některých médií se však významně projevovaly reformní tendence, snaha o objektivitu a maximální možnou míru svobody v poskytování informací. Tato média (jednalo se zejména o kulturní časopisy)⁸³ byla pečlivě sledována, analyzována na ideologických konferencích KSČ, opakovaně kritizována, bylo zasahováno do jejich obsahu, a v některých případech došlo dokonce k zastavení vydávání.

1.3.1 Periodický tisk

Vývoj oblasti periodického tisku, do které spadá rovněž analyzovaný týdeník *Vlasta*, mediální politika KSČ významně ovlivnila. Snahou KSČ bylo vybudovat vertikálně členěnou, pokud možno symetrickou strukturu tištěných periodik vydávaných nebo spoluvydávaných stranickými orgány různých úrovní.⁸⁴ KSČ si, v jí podřízených médiích a v médiích určených k poskytování politického obsahu, zachovávala důraznou

⁸¹ Zahájena již ve druhé polovině padesátých let – Československo začínalo být na mezinárodním poli vnímáno jako dynamicky se rozvíjející a kulturně vyspělá země (výrazně k tomu přispěl úspěch československého pavilonu na výstavě Expo '58 a bezesporu také např. získání Nobelovy ceny v r. 1959 – Jaroslav Heyrovský, chemie)

⁸² KONČELÍK, Jakub., VEČEŘA, Pavel., ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8. s. 137

⁸³ Problematické se z pohledu KSČ jeví zejména časopisy *Literární noviny* a *Tvář*

kontrolu. Výlučné postavení měl deník Rudé Právo, v jehož redakci pracovali osvědčení novináři – komunisté, a který tak měl mimořádnou důvěru režimu.⁸⁵ Stranickost byla v tomto typu médií deklarovanou podstatou novinářské činnosti, posláním médií bylo vyvolávat masový souhlas veřejnosti s politikou KSČ.⁸⁶ Úřad odpovědný za kontrolu dodržování stanovených pravidel a předpisů a de facto tedy za cenzuru, ačkoli na rozdíl od let minulých ve veřejné formě, se nazýval Ústřední publikační správa. Až do jara 1968 si důležitý vliv na média udržela také ideologická komise sekretariátu ÚV KSČ.⁸⁷ Významné postavení hrála i Česká tisková kancelář, jakožto zákonem stanovený zpravodajský orgán ČSSR a tedy klíčová organizace sběru a zpracování zpravodajských informací.⁸⁸ O vlivu KSČ a tedy o postavení a „nezávislosti“ ČTK pak vypovídá nejen to, že její ředitel odpovídal za činnost přímo vládě, ale zejména fakt, že agentura mohla vydávat zahraniční zprávy až poté, co je publikovala sovětská agentura TASS.

Snahou stranických orgánů byl však i nárůst nákladů a celkového počtu titulů.⁸⁹ Důsledkem tedy byla i možnost vzniku nových periodik, jejichž publikování by bez rozvolnění režimu možné nebylo. V lednu 1960 bylo přijato opatření k reorganizaci tiskových orgánů krajských a okresních výborů KSČ v souladu s novým územním uspořádáním státu. Cílem bylo, aby v každém krajském městě vycházel jeden deník a v každém okrese jeden týdeník.^{90,91} V červenci 1960 byla přijata *Základní směrnice rozvoje periodického tisku do roku 1965*, na základě které mělo dojít k rozšiřování rozsahu tisku, zlepšování grafické úpravy a zvýšení počtu výtisků na tisíc obyvatel. Zásadním pro fungování periodického tisku bylo v roce 1966 přijetí zákona *O periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích*. Podle tohoto zákona měly periodický tisk a ostatní hromadné informační prostředky poskytovat včasné, pravdivé, všestranné a co nejúplnější informace o událostech ze všech oblastí života v Československu a přispívat tak ke zvyšování politické a kulturní úrovně občanů.⁹²

---

⁸⁴ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 290

⁸⁵ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr, ref. 82, s. 140

⁸⁶ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr, ref. 82, s. 138

⁸⁷ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr, ref. 82, s. 139

⁸⁸ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 295

⁸⁹ Objevily se tituly zaměřené na mládež (Mladý svět), ekonomicky (Hospodářské noviny) či kulturně orientované (Kultura, Tvorba) i politicky zaměřené (Mezinárodní politika)

⁹⁰ V roce 1967 vycházelo v českých zemích 971 periodik, z toho 183 týdeníků, in: KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr, ref. 82, s. 141

⁹¹ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 290

⁹² BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 292

Šedesátá léta znamenala v oblasti periodického tisku nejen růst nákladů, ale také posilování vnímání veřejného mínění a názorů a zájmů čtenářské obce. Ke čtenářům se, i díky pestrosti titulů, začaly dostávat informace o dění v oblastech, o nichž se do té doby mohli dozvídat jen velmi omezeně. Ruku v ruce s nárůstem titulů šel i požadavek na navýšení počtu novinářů. K tomuto významně přispělo zrušení povinného členství ve Svazu československých novinářů, což bylo do roku 1957 podmínkou pro vykonávání novinářské profese. Potřeba jisté profesionalizace novinářů však platila i nadále. Za tímto účelem byl v roce 1960 založen *Institut osvěty a novinářství*, první samostatné univerzitní pracoviště zaměřené na přípravu budoucích novinářů, spadající ve svých počátcích pod Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. V roce 1965 se *Institut osvěty a novinářství* změnil na *Fakultu osvěty a novinářství*, z něhož se o čtyři roky později stala *Fakulta sociálních věd a publicistiky*.⁹³

Pro pochopení poměrů v českých médiích do roku 1968 je nutné alespoň stručně nastínit i vývoj televize a rozhlasu. Československý rozhlas a televize byly od roku 1959 samostatnými institucemi, jejichž úkoly a organizaci stanovovaly statuty schvalované vládou.

1.3.2 Rozhlas

V lednu 1964 byl Národním shromážděním přijat zákon *O Československém rozhlase*, který definoval jeho postavení a úkoly v souladu s politikou KSČ. Rozhlas vysílal na celkem čtyřech stanicích.⁹⁴ Díky modernizaci přijímačů a jejich větší dostupnosti vzrostl počet posluchačů a díky technickému pokroku, který vedl ke zlepšení v přijímání signálu a k možnosti přijímat i vysílání ze zahraničí, došlo k oslabování možnosti státu kontrolovat obsahy programů. Stejně jako v oblasti tisku i v rozhlase rostla pestrost nabídky. Vznikaly nové pořady zaměřené na kulturu, děti a mládež,⁹⁵ oblíbené byly zejména pořady specializované na populární hudbu.⁹⁶ Prostor dostávaly

⁹³BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 304

⁹⁴ Praha, Bratislava, Československo I a Československo II, přičemž Praha a Bratislava byly národními programy, Československo I byla celostátním programem a stanice Československo II byla definována jako celostátní program pro náročnější posluchače se specifickými zájmy, a měla dokonce vlastní redakci, in: BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 302

⁹⁵ mimořádnou oblibu si získal například pořad *Dobrou noc, děti* vyprávěný Vlastimilem Brodským, vysílaný od ledna 1961, in: BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 302

⁹⁶ Rozhlas byl v šedesátých letech nejvýznamnějším zdrojem populární hudby a měl tak největší vliv na hudební vkus, in: BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 303

publicistické a zpravodajské programy, které byly výrazněji kriticky zaměřené. Rozhlasová publicistika těžila rovněž z obnoveného přístupu ke zpravodajství Reuters a AFP, a také z práce zahraničních korespondentů.⁹⁷ Rozhlas samozřejmě i nadále plnil funkci nositele národní kultury, v programovém schématu proto nechyběly dechovka či lidové písně.⁹⁸

1.3.3 Televize

Televize byla chápána jako jeden z klíčových nástrojů ideologického působení. Zákon *O Československé televizi*, přijatý v lednu 1964, definoval její základní poslání a úkoly ve společnosti, vymezil její působnost jako prostředku masové komunikace a objasnil vztahy k veřejným institucím. Ředitel byl jmenován vládou a ideově tak televizi směřovaly orgány ÚV KSČ. Ty si však uvědomovaly její význam, a proto přispívaly k jejímu rozvoji. Zprvu nejprve nutnému technickému, následně i programovému.⁹⁹ V roce 1961 měla televize milion koncesionářů, o čtyři roky později více než dvojnásobek.¹⁰⁰ Podobně jako v tisku a rozhlasu, i v televizi rostla v šedesátých letech pestrost programové nabídky. Zejména v oblasti zpravodajských pořadů a seriálů. Rozvíjela se i spolupráce se zahraničím.¹⁰¹ Nechyběla však ani spolupráce s východem prostřednictvím Intervize – televizní součásti mezinárodní vysílací organizace zemí sovětského bloku OIRT, kterou od roku 1963 posílilo přímé spojení Praha – Moskva.¹⁰² V roce 1966 televize poprvé vysílala více pořadů ze záznamu než pořadů přímého přenosu.¹⁰³

1.4 Mediální krajina v Československu v roce 1968

Všeobecné reformní snahy pronikaly od počátku roku 1968 i do médií. V přijatém Akčním programu ÚV KSČ bylo stanoveno, že vládnoucí strana bude komunikovat s občany, pravdivě je informovat o problémech a poskytovat rozhovory médiím – jak tisku, tak i rozhlasu a televizi. Zároveň měl být přijat tiskový zákon rušící předběžnou

⁹⁷ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr, ref. 82, s. 154

⁹⁸ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 302

⁹⁹ Například tím, že televizi stanovily povinnost zavést dopolední i odpolední vysílání, připravit vysílání druhého programu nebo vybudovat televizní síť, která nebude závislá na prvním programu, in: BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 300

¹⁰⁰ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 300

¹⁰¹ zejména s rakouskými a francouzskými televizními stanicemi, Končelík a kol., ref. 50, s. 163

¹⁰² KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr, ref. 82, s. 163

¹⁰³ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 300

cenzuru.¹⁰⁴ Média tuto novou politiku, symbolizovanou nástupem Alexandra Dubčeka do čela KSČ, podporovala - vysílala debaty s veřejnými činiteli, přímé přenosy veřejných shromáždění a množství diskuzních a publicistických pořadů o politické situaci v zemi. Díky tomu, že se v médiích začal objevovat, do té doby z důvodu povahy věci často zatajovaný typ informací, rostla poptávka a tím i náklady tisku, poslechovost rozhlasu i sledovanost televize. Média tak posilovala svou úlohu nositele reformních snah. Mezi témata, která byla často reflektována, patřila například kauza okolo smrti Jana Masaryka či průběh rehabilitací obětí politických procesů 40. a 50. let.¹⁰⁵ Za společenské změny se postavil i červnový sjezd Svazu československých novinářů, na němž vystoupil i Alexander Dubček. Delegáti na něm vyjádřili podporu jeho politice a deklarovali požadavek na zrušení cenzury a zajištění svobody projevu. Totéž požadovaly i dělnické výbory, které vyhlásily, že svoboda projevu není jen věcí novinářů, nýbrž všech občanů.¹⁰⁶ Po svobodě volala samozřejmě i mladá generace – výrazem odporu proti socialistickému životnímu stylu byl bigbít, dlouhé vlasy, džíny či tramping.¹⁰⁷

Ke zrušení cenzury došlo ještě týž měsíc, v červnu 1968, přijetím novely zákona *O periodickém tisku a ostatních hromadných sdělovacích prostředcích*. Svou činnost ukončila rovněž *Ústřední publikační správa*. Jako zásadní se ukázalo i rozhodnutí o zrušení limitů v přidělování papíru – dosud omezované deníky tak nadále neměly určeno, jaký maximální náklad smějí tisknout.¹⁰⁸ Následovat měl i nový tiskový zákon. Benevolence KSČ vůči přílišným reformním snahám však byla kritizována ostatními státy východního bloku a zejména vedením KSSS.

Obecným cílem reformních snah společnosti bylo vyjádření nespokojenosti a náprava ekonomických, společenských i politických křivd, které nastaly v důsledku komunistické nadvlády. A právě média se stala platformou pro vyjádření této nespokojenosti i spouštěčem společenské nevole. V červnu 1968 byla ve vybraných médiích¹⁰⁹ publikována výzva *Dva tisíce slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, vědcům, umělcům a všem* sepsaná spisovatelem Ludvíkem Vaculíkem, která

¹⁰⁴ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 307

¹⁰⁵ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 308

¹⁰⁶ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 310

¹⁰⁷ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr, ref. 82, s. 180

¹⁰⁸ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr, ref. 82, s. 187

kriticky hodnotila minulost komunistického Československa. Výzva, pod kterou se postupně podepsalo 120 tisíc občanů, byla pro KSČ jasným důkazem o tom, že selhala, a že se média již neřídí jejími pokyny a naopak publikují texty namířené proti ní. Z pohledu vedení KSSS nekontrolovaná a nezvládnutá liberalizace veřejného prostoru a demokratizace médií byla jedním z důvodů, proč v srpnu obsadila intervenční vojska zemí Varšavské smlouvy Československo. K vojenským cílům invaze patřilo mimo jiné také obsazení a následné ovládnutí médií.¹¹⁰

I v době okupace však byla média nástrojem vyjádření odporu a stala se hlavní stmelující silou veřejnosti.¹¹¹ Televize i rozhlas mohly občany informovat o aktuální situaci díky tomu, že se podařilo zajistit vysílání z improvizovaných studií. Noviny, informující o nejnovějších událostech, byly vydávány i několikrát denně.¹¹² Protože se okupantům média bezprostředně po invazi nepodařilo ovládnout, byli nuceni zahájit vlastní mediální propagandu. Postupem času ale musela i „svobodná“ média kapitulovat a podřídit se okupační moci. Rovněž českoslovenští politici byli nuceni přijmout opatření ke kontrole médií. Byl založen *Úřad pro tisk a informace*,¹¹³ který měl za úkol média řídit, sledovat a hodnotit. Pro koordinování činností a zavedení potřebných směrnic byl následně zřízen *Vládní výbor pro tisk a informace*. Národní shromáždění schválilo zákon *O některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a dalších hromadných informačních prostředků*. Byla zavedena předběžná cenzura, uplatňovány sankce vůči vydavatelům a zastaveno vydávání některých periodik.¹¹⁴

1.5 Nastolování agendy

Jak je patrné z výše uvedeného, média vždy byla a jsou jedním z nejmocnějších nástrojů podílejících se na konstruování oficiální podoby reality. Ze své pozice ideologicky mocných sil se účastní reprodukce stávajícího sociálního řádu a spolu s ním i konstruování zažitých stereotypů a mýtů. Podílejí se tedy na formulování toho, co je společností považováno za věrný obraz reality. Média mají tendenci některé představy

¹⁰⁹ Literární listy, Mladá fronta, Práce a Zemědělské noviny

¹¹⁰ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 310

¹¹¹ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr, ref. 82, s. 190

¹¹² všechny sdělovací prostředky kromě informací o aktuální situaci také vyzývaly ke klidu, aby co nejméně docházelo ke střetům s vojáky

¹¹³ český a slovenský zvlášť – ČÚTI (Český úřad pro tisk a informace) a SÚTI (Slovenský úřad pre tlač a informácie)

¹¹⁴ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara, ref. 5, s. 311

(v našem případě třeba týkající se role ženy ve společnosti a obecně rodinného života a životního stylu) zobrazovat určitým způsobem, čímž utvářejí jejich mediální reprezentace, které se ovšem mnohdy odlišují od jejich skutečné povahy. Přijetím mediální reprezentace jako pravdivé se lidé zpětně socializují, což znamená, že své vlastní hodnoty a osvojené významy neustále konfrontují s hodnotami a významy nabízenými. Je tedy logické, že KSČ, stejně jako jakákoli jiná strana vládnoucí v totalitním státě v moderní éře, si tuto schopnost médií velmi dobře uvědomovala a využívala.

Zkreslenou reprezentaci představuje stereotyp, který reguluje vnímání určitých jevů a ovlivňuje naše mínění, neboť funguje na bázi ustrnulých představ v lidském vědomí. Stereotypy však neexistují jako univerzální názor, ale vždy vycházejí z představy, kterou má o životě daná sociální skupina, v našem případě vládnoucí vrstva. Hrají klíčovou úlohu v našem rozumném světě a jeho uspořádání a také představují všeobecně sdílený souhlas s tím, co do našeho pojetí světa patří a co už ne, čímž se podílejí na formování dominantní ideologie.¹¹⁵

Masová média, v totalitních státech kontrolována politickou mocí, předkládají svým čtenářům, tedy příjemcům mediálního obsahu, uznávané hodnoty, představy a ideje. V souladu s nimi ukazují, co je ve společnosti podstatné a co si zasluhuje pozornost. Prezентují, které jevy lze považovat za normální, a které se naopak od této normy odchyľují.¹¹⁶ Názory, postoje a hodnoty, které předkládají, tak vyjadřují „převládající pohled na svět platný v dané kultuře“¹¹⁷ uznávaný celou společností či její částí.

Týdeník *Vlasta* byl listem Československého svazu žen (ČSŽ), který měl za úkol reprodukovat vládní ideologii a podporovat politiku KSČ.¹¹⁸ Jeho silná pozice

¹¹⁵ MAŘÍKOVÁ, Hana. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3. s. 1229-1230

¹¹⁶ BURTON, Graeme, JIRÁK, Jan, ref. 8, s. 290

¹¹⁷ BURTON, Graeme, JIRÁK, Jan, ref. 8, s. 291

¹¹⁸ „Nejvýznamnější úlohu má ve vydavatelské činnosti časopis *Vlasta* ve vydavatelském nákladu cca 600 tisíc výtisků. Tento zcela mimořádný náklad má veliký význam. Za předpokladu, že zakoupený výtisk čtou další 2-3 čtenáři v rodině, lze konstatovat, že *Vlasta* ovlivňuje každým číslem na dva miliony čtenářů. Proto náplň časopisu je jedním z nejzávažnějších nástrojů politického působení ČSŽ“, In: NÁRODNÍ ARCHIV Praha. *Obsah a zaměření časopisů vydávaných Československým svazem žen*. Fond Ministerstvo kultury: 1952 – 1989. Karton č. 83. s. 1

na mediálním trhu a podpora vládnoucí strany může být důkazem toho, že symbolický svět konstruovaný na jeho stránkách byl většinově přijímán.

2. Praktická část: Vlasta – analýza časopisu

V praktické části nejprve stručně představím týdeník Vlasta, jeho vliv i osoby, které se podílely na vytváření jeho obsahu. Protože se jednalo o týdeník vydávaný ČSŽ a tedy pod kontrolou KSČ,¹¹⁹ je rovněž nutné podrobněji poodhalit i tyto souvislosti. Zaměřím se také na to, kdo tvořil čtenářskou obec jednoho z nejčtenějších titulů dané doby. Převážná většina praktické části práce je však věnována samotné analýze, téměř pěti set výtisků týdeníku, která se pokouší prostřednictvím konkrétních ukázek nastínit obraz životního stylu na stránkách časopisu a konfrontovat jej s dostupnými historickými fakty.

2.1 Vlasta – představení týdeníku

Vlasta, v šedesátých letech vydávaná pod názvem Vlasta, list Výboru československých žen, nositelka československé ceny míru, je týdeníkem životního stylu určený ženám. Byla založena v lednu 1947. V šedesátých letech sídlila redakce v Jindřišské ulici č. 5 v Praze 1, k dispozici měla 8 místností o celkové ploše 142 m².¹²⁰

Vlasta plnila roli hlavního ženského tisku během komunistické éry, který psal o tématech a oblastech zajímavých ženu. Nabízela rubriky pojednávající o módě, domácnosti, dětech, jídle, bydlení apod. Pokud bylo třeba, ustoupila témata zajímavější čtenářky spíše ideologicky podmíněným - programu vládnoucí KSČ, závěrům sjezdů, stranickým agitacím a obecně zvyšování solidarity a utužování komunistického režimu.

Vlasta byla dlouhou dobu nejpopulárnějším ženským časopisem u nás,¹²¹ následně byla dlouhá léta nejčtenějším titulem, s nákladem v průměru 600 tisíc výtisků.

¹¹⁹ „Časopis Vlasta je ve své zásadní politické linii řízen přímo ÚV KSČ a předsednictvem Výboru čs. žen, zejména v otázkách vlastní problematiky.“ In: NÁRODNÍ ARCHIV Praha. Zpráva o časopisu Vlasta - 1966. Fond ÚV KSČ - Ediční činnost ČSSŽ do roku 1970. s. 4

¹²⁰ NÁRODNÍ ARCHIV Praha. Obsah a zaměření časopisů vydávaných Československým svazem žen. Příloha I. Fond Ministerstvo kultury: 1952 – 1989. Karton č. 83. s. 1

¹²¹ Od roku 1949 (do roku 1993) vycházel i časopis zaměřený na módu nazvaný Žena a móda a od roku 1950 (dodnes) časopis Praktická žena (dostupné z: <http://www.sanomamedia.cz/o-spolecnosti.html>, ověřeno k 19. 12. 2012)

Vynikající výsledky čtenosti a vysoký náklad si drží i dnes,¹²² v konkurenci velkého množství velmi podobně zaměřených titulů. Patří mezi dlouhodobě nejčtenější časopisy pro ženy.¹²³ V analyzovaných letech 1960 - 1968 vycházela nejprve v rozsahu 16 stran, od dubna 1968 se, dle vyjádření redakce na přání čtenářek, ale samozřejmě po schválení příslušných úřadů, její rozsah zdvojnásobil. Vydavatelem byl Československý svaz žen. Průměrný náklad se ve zkoumaném období průběžně navyšoval, v roce 1960 činil 540 tisíc výtisků, v roce 1966 již 627 tisíc a v červenci 1968 se pohyboval kolem 660 tisíc. Od srpna 1968 však přestal být náklad udáván. Časopis se v letech 1960 až 1966 prodával za 70 haléřů, následně byla jeho cena o deset haléřů zvýšena, a v již zmiňovaném dubnu 1968, kdy došlo k navýšení rozsahu, došlo i ke zdražení na 1,60 Kčs. I přesto byla, jak uvádí ve sloupku věnujícímu se rozšíření obsahu, nejlevnějším obrázkovým časopisem.¹²⁴

Vlasta byla velmi ziskovým časopisem, ve výkazu Československého svazu žen o hospodaření časopisu za rok 1967 lze dohledat, že při ceně 1,60 Kčs byl příjem 46.774.400 Kčs, zisk činil 16.064.000 Kčs. Zato příjmy z inzerce byly v porovnání s dneškem zcela minimální, necelý milion Kčs.¹²⁵

Redakce časopisu čítala celkem šestnáct redaktorek a devět administrativních a pomocných pracovníků,¹²⁶ a v analyzovaném období byla poměrně stálá. Jedinou změnou, kterou bylo možné vypožorovat z tiráže, byla výměna osoby šéfredaktorky. K té došlo v roce 1966, kdy stávající šéfredaktorka Zdeňka Zimová odešla na vlastní

¹²² Dle ABC ČR – kanceláře ověřování nákladů tisku, měla v prosinci r. 2011 (poslední dostupná ověřená data, v letošním roce zatím k dispozici pouze data neověřená) tištěný náklad 74 003 výtisků, prodáný náklad 55 678 kusů (dostupné z: <http://www.abccr.cz/overovana-data/periodicky-tisk-1/?filterMonth=12&filterYear=2011&filterNamePublisher=&filterType=&filterNameTitle=vlasta&filterGenre>, ověřeno k 19. 8. 2012)

¹²³ Dle kategorizace Media projektu, který v současnosti rozděluje „časopisy pro ženy“ a „časopisy životního stylu pro ženy“ a „časopisy pro ženy - čtení, křížovky a soutěže“. (dostupné z: <http://www.unievydavatelu.cz/Upload/999.pdf>, ověřeno k 19.8.2012)

za 4. čtvrtletí 2011 a 1. čtvrtletí 2012 ji četlo 326 tisíc čtenářů a byla sedmým nejčtenějším titulem pro ženy, ve stejném období o rok dříve s 392 tisíci dokonce pátým titulem a v roce 2006 (1. a 2. čtvrtletí) s 632 tisíci čtenáři dokonce čtvrtým nejčtenějším titulem pro ženy (pozn. aut. v r. 2006 ještě Media Projekt nerozděloval časopisy pro ženy do více kategorií), (dostupné z: <http://www.unievydavatelu.cz/Default.aspx?section=30&server=1&article=103>, ověřeno k 19. 8. 2012)

¹²⁴ Neurčeno. *Vlasta*. 1968, č. 13, s. 2.

¹²⁵ NÁRODNÍ ARCHIV Praha. *Oznámení o změně v periodickém tisku - 1967*. Ústřední výbor Národní fronty. Příloha I. Fond Ministerstvo kultury: 1952 – 1989. Karton č. 83. s. 1

¹²⁶ NÁRODNÍ ARCHIV Praha. *Obsah a zaměření časopisů vydávaných Československým svazem žen*. Příloha I. Fond Ministerstvo kultury: 1952 – 1989. Karton č. 83. s. 1

žádost,¹²⁷ a byla od čísla 23 nahrazena Helenou Sajnerovou. Zdeňka Zimová řídila Vlastu patnáct let a pod jejím vedením se stala nejmasovějším týdeníkem v Československu.¹²⁸ Po odchodu z Vlasty se stala šéfredaktorkou týdeníku Československá žena. Helena Sajnerová byla dlouholetou redaktorkou Rudého práva a nositelkou vyznamenání *Za vynikající práci*.¹²⁹ Zástupkyní šéfredaktorky byla po celé sledované období Zdena Zajoncová.

Platové poměry redaktorek v redakci Vlasta byly v poměru k běžným výdělkům žen nadprůměrné. Například v roce 1967 si šéfredaktorka Helena Sajnerová vydělala měsíčně 3.300 Kčs, zástupkyně šéfredaktorky Zdena Zajoncová 2.950 Kč a řadová redaktorka dostávala v průměru 2.000 Kčs.¹³⁰ Na počátku šedesátých let přitom byla průměrná mzda 1.365 Kč, v roce 1968 1.750 Kčs.¹³¹

Časopisy životního stylu, mezi které se týdeník Vlasta řadí, představují specifický typ tištěných médií. Vyznačují se tím, že svým čtenářům poskytují doporučení a návody, jak jednat v konkrétních životních situacích, jak se chovat, jak vypadat, a vlastně trochu v nadsázce i co v životě chtějí a po čem toužít. Usměrnují své čtenáře a radí jim jak v banálních, tak také v intimních a vztahových záležitostech. Každý časopis si zároveň konstruuje svůj vlastní mikrosvět, jehož pravidelné rubriky odpovídají zájmům čtenáře ve vnějším světě.¹³² Časopis životního stylu počítá s „*komplexní nevědomostí (čtenáře), neschopností a nejistotou v odpovědi „jak na to“, aby mohl vystoupit jako učitel, který jednak předá vědomosti, ale hlavně pomůže zahnat úzkost.*“¹³³ Je tedy jakýmsi pevným bodem ve složitém a nevyzpytatelném světě, který nabízí své služby ve formě rad a tipů na všechno, co čtenáře zajímá.¹³⁴ Jak uvádím níže,

¹²⁷ takto byl její odchod oficiálně prezentován na stránkách Vlasty, v archivních materiálech však lze dohledat, že ČSŽ nebyl s jejím způsobem vedení časopisu spokojen, což pravděpodobně vedlo k jejímu odchodu: „*Již po delší dobu se ukazuje a stále potvrzuje, že šéfredaktorka s. Zdeňka Zimová nemá v redakčním kolektivu potřebnou autoritu, že vedení tak náročného časopisu se jí vymyká z ruky.*“ In: NÁRODNÍ ARCHIV Praha. Fond ÚV KSČ - Ediční činnost ČSSŽ do roku 1970. s. 4

¹²⁸ Neurčeno. *Vlasta*. 1966, č. 23, s. 1

¹²⁹ Neurčeno. *Vlasta*. 1966, č. 23, s. 2

¹³⁰ NÁRODNÍ ARCHIV Praha. *Oznámení o změně v periodickém tisku - 1967*. Ústřední výbor Národní fronty. Příloha II. Fond Ministerstvo kultury: 1952 – 1989. Karton č. 83. s. 1

¹³¹ PRŮCHA, Václav., ref. 21, s. 614

¹³² KOUŘIL, Petr. *Nejistý moderní muž a časopis Esquire*. In: Média a realita: sborník prací studentů Katedry mediálních studií a žurnalistiky FSS MU. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita v Brně. 2000. ISBN 80-210-2367-8. s. 146

¹³³ KOUŘIL, Petr, ref. 132, s. 147

¹³⁴ KOUŘIL, Petr, ref. 132, s. 147

ne ve všech ohledech toto Vlasta naplňovala, například oblast intimního života byla minimálně zpočátku šedesátých let tabu.

I Vlasta byla čtenářkám oporou, rádcem a nejlepší přítelkyní v jednom. A podařilo se jí začlenit se do jejich života. Na webových stránkách vydavatelství Sanoma, které nyní týdeník vydává, lze nalézt stručné představení titulu Vlasta, které by mohlo být, s trochou nadsázky, platné i před padesáti lety: „*Vlasta je tradiční a proto důvěryhodná. Vlasta je moderní a proto stále milovaná a žádaná. Vlasta je partnerkou pro aktivní ženu žijící ve spokojené rodině, které záleží na kvalitě jejího života.*“¹³⁵

Redakce si svých čtenářek, a nutno podotknout, že i čtenářů, vážila. Čtenáři Vlasty jí byli věrní, na každé číslo se těšili a redakci důvěřovali. Vzhledem k omezené nabídce titulů se o nich jistě dá říci, že byli velmi loajální. Na rozdíl od dnešní doby však byli mnohem kritičtější, což je možné přičítat právě omezenému výběru titulů. Svými kritickými ohlasy si chtěli přizpůsobit titul tak, aby jim svým obsahem co nejvíce vyhovoval. Dnešní čtenáři kritičtí být nemusí - pokud jsou s obsahem časopisu nespokojeni, jednoduše díky šíři nabídky sáhnou po jiném titulu. Redakce se v období šedesátých let také velmi snažila o rozvíjení vzájemného vztahu mezi čtenáři a redaktorkami. Byla s nimi v intenzivním kontaktu a umně v nich posilovala dojem, že jsou to právě oni, kdo vytváří obsah časopisu. Zajímala se o jejich názory, organizovala ankety a panelové diskuze nad tématy, které ve společnosti rezonovaly, a nechávala si od čtenářů radit, co je třeba zlepšit, o čem by rádi četli, jaká témata je zajímají a jaké problémy je trápí.

Čtenářskou obec Vlasty v šedesátých letech lze definovat jednak pomocí témat, o kterých se psalo, zaměření článků a také ze stránek s příspěvky a názory samotných čtenářů, tedy zejména o dopisy čtenářů, poradny a ankety, které byly pravidelnou součástí časopisu. V této souvislosti je však nutné podotknout, že je důvodné se domnívat, že stránky s názory čtenářů byly pod silným dohledem redakce. A proto není možné tvrdit, že všechny otištěné dopisy byly opravdu dílem samotných čtenářů. Jak již bylo poznamenáno, Vlasta byla oficiálním listem ČSŽ a tedy pod dohledem KSČ. Je proto možné, že některé z dopisů mohly být vhodně redakčně upraveny, případně

¹³⁵ dostupné z: <http://www.sanoma.cz/casopisy/vlasta.html>, ověřeno k 29. 9. 2012

dokonce napsány přímo redaktorkami. Nutno podotknout, že čtenářská obec byla nesmírně široká, a ač se jednalo o ženský časopis, nebylo jeho čtení výsadou jen samotných žen. Vlastu četli děvčata i chlapi ve věku od zhruba dvanácti let. Mezi čtenáři nechyběli ani ženy a muži ve věku okolo dvaceti let. Tato skupina čtenářů požadovala od Vlasty rovněž rady z oblasti vztahů, ne však týkající se prvních lásek, ale spíše vstupu do manželství a, vzhledem k obecně špatné bytové situaci, i ohledně správného soužití s rodiči. Ženám v produktivním věku byla Vlasta největší oporou, a na tuto skupinu rovněž cílila. Čtenáře si však v této věkové kategorii našla, podobně jako je tomu dnes, i mezi muži. Inspirací byla také seniorům, opět mužské pohlaví nevyjímaje. *„Okruh čtenářstva se ve svém jádru skládá z nejšířších vrstev obyvatelstva věkově rozděleného do tří zároveň žijících generací v rodině: babiček, maminek a dětí, muže a nejmladší generaci nevyjímaje.“*¹³⁶

Vlasta byla určena především ženám se základním či středoškolským vzděláním, a tedy zaměřena na nižší a střední příjmovou skupinu. *„Máme-li z hlediska obsahu časopisu čtenářskou obec trochu upřesnit, možno říci, že vyhovuje spíše čtenářům středoškolského vzdělání. Toto konstatování není myšleno jako degradace časopisu, ale jako fakt, že i při velké snaze nelze vyhovět všem. Také určité rady a pokyny jsou takovým způsobem adresovány a nelze je pokládat za zbytečné ani v případech, kdy pro některého odborně vzdělaného čtenáře jsou samozřejmosti.“*¹³⁷

2.2 Vlasta a Komunistická strana Československa

Poválečný život v Československu byl ve znamení obrody tradičních ženských spolků, jejichž cílem bylo zejména dosažení rovnoprávnosti mužů a žen. *„Organizace žen tvořící v českých zemích jádro ženského hnutí již od 19. století vznikaly především s cílem dosáhnout rovného postavení žen.“*¹³⁸ Svoji činnost zaměřovaly také na zlepšení péče o matku a dítě, umožnění větší veřejné angažovanosti a rovněž na vyvolání celospolečenské diskuze o celkovém postavení ženy ve společnosti.¹³⁹

¹³⁶ NÁRODNÍ ARCHIV Praha. *Obsah a zaměření časopisů vydávaných Československým svazem žen*. Příloha I. Fond Ministerstvo kultury: 1952 – 1989. Karton č. 83. s. 2

¹³⁷ průzkum publika, který se uskutečnil v roce 1973, In: NÁRODNÍ ARCHIV Praha. Fond Československý úřad pro tisk a informace: 1945 – 1988. Karton č. 106. s. 10

¹³⁸ NEČASOVÁ, Denisa. *„Buduj vlast – posílíš mír!“: „Ženské hnutí“ v českých zemích 1945–1955*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2009. Dizertační práce. 326 s.

¹³⁹ NEČASOVÁ, Denisa, ref. 138, s. 80

Většinu ženských spolků postupně zastřešovaly dvě organizace vzniklé již roku 1945, Národní fronta žen a Rada československých žen (RČŽ). Zatímco Národní fronta se v roce 1947 rozpadla, RČŽ měla delší trvání. Pod předsednictvím Milady Horákové se hlásila k odkazu předválečného ženského hnutí. Vystupovala jako nadstranická a feministická organizace a snažila se o vznik příznivější legislativy, která by odstranila nerovnost mezi pohlavími.¹⁴⁰ „*Důležitým nástrojem k uskutečňování osvětových, výchovných a informativních cílů, které si RČŽ vytyčila, bylo vydávání vlastního časopisu. RČŽ si uvědomovala sílu psaného slova, a proto se již v polovině srpna 1945 na prodejních pultech objevilo první číslo týdeníku Rada žen.*“¹⁴¹ Časopis však byl ztrátový, což vedlo v roce 1946 k jeho zániku. V lednu roku 1947 pak byl nahrazen nově vzniklým týdeníkem *Vlasta*.¹⁴² „*Nový spolkový časopis Vlasta přihlížel k praktickým potřebám žen, neboť právě na ně zaměřil většinu své pozornosti.*“¹⁴³

Mezi členkami RČŽ však postupně převážily komunistky. Dle Dvořákové a Doležala¹⁴⁴ tuto skutečnost Milada Horáková rozpoznala na počátku roku 1947: „*Organizace demokratických žen, která si na sjezdu v Paříži vytyčila základní demokratické ideje jako svůj program, je jen prostředkem pro komunistickou propagandu, která pod heslem boje proti fašismu a nacismu, chce prosazovat komunistické zájmy.*“¹⁴⁵ Milada Horáková byla z funkce předsedkyně odvolána. Do čela nové sjednocující organizace nazvané Rada žen, fungující pod diktátem komunistické strany, byla dosazena Anežka Hodinová – Spurná.¹⁴⁶ Fakt, že se dosavadní ženské organizace sdružily v jeden celek, následně umožnilo komunistům ženské hnutí kontrolovat.¹⁴⁷ „*Od roku 1949 byla Radě žen jakožto 'reprezentantce československých žen' svěřena příprava celostátních oslav Mezinárodního dne žen. 8. březen se*

¹⁴⁰ *Národní fronta žen a Rada československých žen - dva proudy ženského hnutí v českých zemích a jejich zájem o sociální a právní postavení žen*, in: KÁRNÍK, Zdeněk., KOPEČEK Michal. Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2003, 251 s.

¹⁴¹ JECHOVÁ, Květa, ref. 35, s. 82

¹⁴² JECHOVÁ, Květa, ref. 35, s. 82- 83

¹⁴³ NEČASOVÁ, Denisa, ref. 138, s. 87

¹⁴⁴ DVOŘÁKOVÁ, Zora., DOLEŽAL, Jiří. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Eva, 2001. ISBN 80-238-9161-8. s. 57

¹⁴⁵ DVOŘÁKOVÁ, Zora., DOLEŽAL, Jiří, ref. 144, 57 s.

¹⁴⁶ Anežka Hodinová - Spurná (1895 - 1963) byla angažovanou komunistkou, zakládající členkou KSČ, poslankyní národního shromáždění za KSČ, členkou Státní rady čs. v Londýně. Zabývala se především problematikou nezaměstnanosti, chudoby, míru a žen. V letech 1952 - 1963 předsedkyně Výboru čs. žen. Jejím úmrtí a vůbec celé její osobě byl ve Vlastě věnován značný prostor

¹⁴⁷ NEČASOVÁ, Denisa, ref. 138, s. 128

komunistům stal vděčnou zámkou k zdůraznění těch ženských rolí, které 'něžnějším' pohlaví přisuzovali a v zásadě i vmucovali. ¹⁴⁸

Roku 1950 se Rada žen sloučila se Slovenským svazem žen, a vznikl tak jednotný Československý svaz žen opět s Anežkou Hodinovou – Spurnou v jeho čele. Ať už se z historického hlediska jednalo o Radu žen či Československý svaz žen společné bylo vždy komunistické vedení a ideologie. *„Na stránkách Vlasty jsou ženy vychovávány k tomu, aby heslo Buduj vlast - posílíš mír, každodenní práci uváděly v život. Časopis jim ukazuje, co jejich příklad, jejich solidarita znamenají pro ženy v kapitalistických a závislých zemích, kde žena ještě trpí všestrannou nerovnoprávností a diskriminací v práci, ve veřejném životě, v přístupu ke vzdělání i v rodině.* ¹⁴⁹

Ženy byly prostřednictvím těchto typů organizací mobilizovány k pracovnímu začlenění do průmyslu a zemědělství a k angažované a uvědomělé podpoře politiky KSČ. Nejeftivnější formou ovlivňování mas se přitom ukázal být tisk dostatečně prodchnutý ideologií. Cílená politická agitace v kombinaci s tématy, které ženy zajímaly, byla proto vhodnou platformou. Časopis Vlasta tak plnil dvojí úkol. Na jedné straně napomáhal politickému působení na čtenářky, na straně druhé ale byl časopisem, který si ženy kupovaly, protože nabízel pro ně zajímavý obsah.

Názorové směřování redaktorek bylo často předmětem úvah samotného svazu i Ústředního výboru KSČ a Ústřední publikační správy. Obsah jednotlivých čísel musel odpovídat ideovým záměrům strany. Pravidelnou součástí proto byly propagandistické články, například v podobě reportáží zobrazujících „idylický“ život žen ze Sovětského svazu a spřátelených republik. Byly rovněž oslavovány významné osobnosti českého ženského hnutí, jejichž celoživotní úsilí v problematice ženské otázky bylo využíváno k propagaci idejí komunismu.

Časopis Vlasta hrál z ideologických důvodů důležitou úlohu nejen díky tomu, že měl velkou čtenářskou základnu, ale také proto, že oslovoval ty sociální skupiny, které bylo složitější ideologicky ovlivňovat: *„Navíc Vlasta proniká i k těm vrstvám žen, které*

¹⁴⁸ NEČASOVÁ, Denisa, ref. 138, s. 166

¹⁴⁹ Hodinová – Spurná, Anežka. Vlasta – přítelkyně, rádkyně a učitelka pracujících žen. *Vlasta*. 1962, č. 1, s. 3

věnují ostatním propagandistickým prostředkům malou a nesoustavnou pozornost. Třebaže nejširší okruh čtenářek *Vlasty* tvoří zaměstnané ženy, nelze opominout, že *Vlastu* čte i mnoho žen v domácnosti, ne než je politicko výchovné působení časopisu obzvláště potřebné.¹⁵⁰ Ač počet pracujících žen v průběhu šedesátých let výrazně vzrostl, přesto bylo žen v domácnosti stále dost. Na konci desetiletí zhruba 450 tisíc.¹⁵¹

O tom, co si ve skutečnosti redaktorky *Vlasty* o tomto řízení ze strany KSČ a dalších organizací myslely, se můžeme dočíst v několika číslech *Vlasty* z jara 1968, kdy došlo k oslabení cenzurního vlivu.¹⁵² Redakce *Vlasty* podrobila zdrcující kritice vedení Československého svazu žen v úvodníku k číslu třináct, přičemž autorky textu nešetřily s použitím velmi ostrých vyjádření: „*Již první kusé zprávy z prosincového a lednového pléna ÚV KSČ nám řekly, že jde o zásadní obrat v rozvoji naší socialistické společnosti. Protože nás soudružka Helena Leflerová, předsedkyně ÚV ČSSŽ a členka ÚV KSČ, o zasedáních neinformovala, obrátili jsme se na jiné členy ÚV KSČ se žádostí o objektivní informace. (...) Mlčení Heleny Leflerové nás nepřekvapilo. Znali jsme její formálnost ve vykonávání funkce předsedkyně ÚV ČSSŽ, její nezáměr jako místopředsedkyně NS o řešení ženské otázky na půdě parlamentu, její chladný postoj k našemu časopisu. Při této příležitosti chceme říci, že i časopis VLASTA jako všecken československý tisk, rozhlas a televize byl postihován a poškozován cenzurou. Ale ještě navíc jsme tvrdě pociťovali zásahy bývalého vedení VČŽ, zvláště tehdejší tajemnice Anny Karlovské, která je dosud členkou předsednictva ÚV ČSSŽ, a předsedkyně Heleny Leflerové. Řada cenných námětů a diskusí, s nimiž VLASTA přicházela jako první, zapadla a nebyla dovedena do konce pro nepochopení a nezáměr obou jmenovaných soudružek. (...) Domníváme se, že by soudružky Leflerová, Karlovská, (...) měly odejít ze svých funkcí v ČSSŽ.*“¹⁵³ Výzva redakce časopisu *Vlasta* nezůstala bez odezvy, Helena Leflerová, Anna Karlovarská i další členky Ústředního výboru Československého svazu žen, které redakce vyzvala k odchodu, na své funkce skutečně v dubnu 1968 rezignovaly.¹⁵⁴

¹⁵⁰ NÁRODNÍ ARCHIV Praha. *Zpráva o časopisu Vlasta - 1966*. Fond ÚV KSČ - Ediční činnost ČSSŽ do roku 1970. s. 2

¹⁵¹ JECHOVÁ, Květa, ref. 35, s. 104

¹⁵² KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr, ref. 82, s. 204

¹⁵³ Redakce. Stanovisko redakce *Vlasty*. *Vlasta*. 1968, č. 14, s. 2

¹⁵⁴ JECHOVÁ, Květa, ref. 35, s. 90

Období relativní svobody bez zásahů cenzury v redakci časopisu *Vlasta*, pro které byl typický zvýšený výskyt politicky laděných článků, než v dřívějších letech, trvalo relativně krátce. Ještě několik týdnů po srpnových událostech do činnosti redakce nestihly začít zasahovat protireformní síly, a tak mohla čtenáře objektivně informovat o aktuálním dění. Časopis byl v těchto číslech plný výzev ke čtenářům. Jedna z těch nejpalcivějších zněla: „*Může se také stát, že se Vlasty zmocní zrádci. V tom případě vás žádáme: bojkotujte tento časopis!*“¹⁵⁵

Již v průběhu září však v redakci časopisu *Vlasta*, stejně tak jako ve všech sférách tehdejší československé společnosti, získal kontrolu proud podřízený okupační moci. I tentokrát se časopis stal místem výzev ke čtenářům, ovšem v přesně opačném duchu. Vyzýval ke sjednocení se proti silám kontrarevoluce: „*Až bude jednou věta jednoduchá, holá 'situace se normalizuje' definitivně vyslovena v čase minulém, dokonavém, 'situace se znormalizovala' - pak na dnešní dobu často vzpomínejme. Pro poučení, že lze dokázat zázraky, táhneme-li všichni za jeden provaz a jsme-li každý na svém místě.*“¹⁵⁶

2.3 Úloha ženy ve společnosti a úloha *Vlasty* při jejím naplňování

Ve společnosti v šedesátých letech měla žena podle KSČ plnit tři základní úlohy: „*Od svého založení Vlasta aktivně přispívá k realizaci politiky Komunistické strany Československa..., ...zdůrazňujeme, jak časopis plní svůj nejzávažnější úkol – vytváření podmínek pro harmonické spojení ekonomické, mateřské a občanské úlohy ženy.*“¹⁵⁷

S rolí matky, hospodyně a zaměstnané ženy současně jí měl pomoci stát, zřízením zařízení pro kolektivní výchovu dětí, tedy jeslí, školek a školních družin s prodlouženým provozem, vybudováním systému veřejného stravování, které mohli využívat všichni členové rodiny, a zajištěním fungujícího systému služeb, které ženám ulehčí výkon domácích prací. Současně bylo třeba umožnit ženám získání vyššího vzdělání, které by jim zaručilo adekvátní zaměstnání a platové ohodnocení. Ženinu roli

¹⁵⁵ Redakce. Dvacet let jsme k vám, milé čtenářky, hovořili. *Vlasta*. 1968, č. 35, s. 2

¹⁵⁶ Redakce. Neoznačeno. *Vlasta*. 1968, č. 38, s. 15

aktivní občanky podporovala společnost organizováním vhodných společenských akcí, společnými oslavami významných výročí a zakládáním spolků a organizací, ve kterých se ženy mohly uplatnit. Ideální žena však měla kromě těchto tří základních rolí být také vzornou manželkou svému muži. „*Měla by být svému muži kamarádkou, která chápe jeho práci a koníčky. Měla by si také uvědomovat, když se jí někdy na něm něco nelíbí, že jsme všichni jenom lidé.*“¹⁵⁷ Za hlavu rodiny byl přitom nadále považován muž.

Ke splnění všech těchto náročných rolí ženě v šedesátých letech měla napomáhat rovněž Vlasta, které se prostřednictvím svého obsahu, tedy předložením návodů jak a co dělat, snažila ženám zvládnutí těchto úloh usnadnit. Redaktorky se věnovaly správné výchově dětí a praktickým radám ohledně domácnosti, přinášely zprávy o "emancipaci" žen a měly tak napomáhat k utváření správného pohledu a přístupu k zaměstnání, jež mělo mít za následek postupné zrovnoprávnění. Na stránkách byly vyzdvihovány ženy pracující v netradičních a často typicky mužských oborech, aby bylo názorně ukázáno, že je žena schopna zastat tu samou práci jako muž. Pracovnice byly prezentovány tak, aby sloužily jako vzor hodný následování. V příbězích se obyčejné ženy svěřovaly čtenářkám se svými každodenními radostmi i s útrapami, které se jim podařilo s úspěchem překonat, získat vysněné zaměstnání, a při tom všem ještě zvládat roli matky, manželky i dobré hospodyně. Zmíněná žena se navíc aktivně podílela na budování státu a byla uvědomělou občankou. Vždy si našla čas na to, aby se podílela na veřejném dění, slavila významné události a svátky, účastnila se dobrovolných brigád i jiných prospěšných aktivit. Nabádání k plnění role aktivní občanky se objevovalo ponejvíce na předních stranách týdeníku, kde Vlasta informovala o aktivitách ženského hnutí.

2.4 Vlasta - typická struktura časopisu

Časopis je dle mého názoru, vytvořeného na základě analýzy devíti ročníků časopisu, možné z obsahového hlediska rozdělit do tří částí. První strany zabírá zpravodajský obsah, následuje část praktická a oddechová. Na následujících řádcích jsem se pokusila nastínit typickou strukturu týdeníku. Vzhledem k tomu, že je má práce zaměřena na obsahovou analýzu, nebyl kladen takový důraz na formální rozbor časopisu z hlediska popisu jednotlivých rubrik. Ty byly využity spíše jako prostředek,

¹⁵⁷ NÁRODNÍ ARCHIV Praha. *Dopis předsednictva výboru čs. žen – prosinec 1966*. Fond ÚV KSČ - Ediční činnost ČSSZ do roku 1970.

¹⁵⁸ takto odpověděl na otázku, jaká by měla být žena motocyklový závodník František Šťastný. In: Redakce. *Jak si představujete moderní ženu?*. Vlasta. 1965, č. 14, s. 4

pomocí kterého byl typický obsah popsán. Proto nebylo cílem v této podkapitole zmapovat všechny rubriky ani sledovat, zda některá z méně podstatných v průběhu analyzovaného období zanikla nebo se změnila.

2.4.1 Zpravodajská část týdeníku

Ve Vlastě byly zpravidla první dvě až čtyři strany věnovány zpravodajství. V oblasti vnitřní politiky státu informoval týdeník pravidelně o usneseních vlády, o nových zákonech, které vstoupily v platnost nebo o důležitých událostech a výročích. Rovněž se věnoval statistickým ukazatelům, které se týkaly sociální a populační politiky státu. A seznamoval čtenáře s případným postupem v řešení problémů, které se na jeho stránkách řešily – s výstavbou školek a jeslí, školních jídelen, situací v zemědělství, v obchodě a průmyslu. O zahraničí informoval týdeník zejména prostřednictvím dopisovatelek, které formou zápisů popisovaly svůj život v Indii, Ghaně, Nigérii nebo Francii. Dopisovatelky informovaly o každodenním životě, povinnostech, politické situaci, právech žen a na čtenářkách Vlasty bylo, aby si samy konfrontovaly svůj život a došly k závěru, že se v Československu žije často lépe, než jinde. Pravidelně byly také prezentovány výhody socialismu. Vhodným ilustračním příkladem byla například reportáž z Kuby, kde: *„...revoluce dala půdu zemědělcům, školy dětem, práci tisícům nezaměstnaných a léky nemocnicím. Rovněž otevřela brány vědění kubánským ženám. Obrovský posun v životě ženy tak byl umožněn jen díky socialistické revoluci.“*¹⁵⁹

Krátké informativní zpravodajství ze zahraničí přinášela Vlasta i prostřednictvím agentury Reuters – to ovšem až od roku 1967, a to pouze zprávy týkající se nových objevů, novinek a zajímavostí, např. kulinářských. Do té doby převažovaly ve zpravodajských příspěvcích jako zdroje ČTK či TASS.

Vzhledem k charakteru časopisu, který si kladl za cíl seznamovat čtenáře s životem žen v Československu, byla velká část jeho obsahu věnována pracující ženě, ženě společensky aktivní, zodpovědné za výchovu dětí a tedy nastupující generace. V časopise proto nemohly chybět ani články a reportáže z činnosti Československého svazu žen, medailonky významných členek či rozhovory s nimi. *„Vlasta v každém svém čísle věnuje pozornost záslužné činnosti pracujících žen, např. vyznamenaných učitelek, pečlivých lékařek a zdravotních sester, vracejících zdraví nemocným, závazkům*

*pracujících žen – zlepšovatelek, vědeckých pracovník i mistrovským výkonům našich tvůrčích umělkyně.*¹⁶⁰ První strany tedy obecně sloužily článkům určeným k prosazování ideologie vládnoucí strany. A také k mravnímu poučení čtenářek. Toho se ujala zástupkyně šéfredaktorky Zdena Zajoncová, která v pravidelné rubrice *1x týdně*¹⁶¹ uveřejňovala své postřehy, úvahy a příběhy.

Opomenuty nebyly ani perličky či zajímavosti z veřejného života v Československu i v zahraničí. Ty byly od roku 1966 uveřejňovány pravidelně v rubrice na straně tři nazvané *Strípky, klípky*. Zhruba stejný rozsah, tedy asi třetinu strany, zabírala i stálá rubrika se zajímavostmi ze světa vědy a techniky. Čtenáři se díky ní mohli dozvědět například o vzniku nejmenší knihy na světě obsahující projev Nikity Sergejeviče Chruščova nebo o objevu antikoncepční pilulky Antigest, jejíž prospěšnost pro ženy s více než dvěma dětmi dokonce Vlasta uznala. Ty „správné zprávy“ ze zahraničí pak přinášela například i rubrika *Zajímavosti ze SSSR*. Na jaře roku 1968 se do časopisu začaly dostávat i informace a zajímavosti ze společnosti ze zahraničních novin a časopisů, například z deníku *Daily Mirror* a z časopisu *Life*.

Do zpravodajské části je možné zařadit i články z oblasti sportu a kultury. Sportovní obsah se týkal nejčastěji medailonků sportovců, kteří dosáhli mezinárodního úspěchu. Populárními sportovkyněmi byly zejména gymnastka Věra Čáslavská a naši krasobruslaři, protože tyto dva sporty se těšily mezi obyvatelstvem velké popularitě. Kulturu zastupovaly například krátké zprávy na první zpravodajské dvoustraně informující o nadcházejících filmových premiérách. Kulturní obsah naplňovala také uveřejňovaná poezie. Vlasta také pravidelně informovala o konání festivalů - Pražského jaro či filmovém festivalu pracujících. Z divadelních prken podávala například informace o nových počinech Semaforu, a také o vůbec prvním československém muzikálu *Starci na chmelu*, který začal vznikat na Barrandově v roce 1964.

Filmové a divadelní hvězdy přibližovala Vlasta čtenářkám formou fotostory či rubriky *Ze soukromí slavných aneb den s...*, ve které se objevovali jak čeští herci a herečky, např. Jana Brejchová, tak i zahraniční hvězdy, jakou byl třeba Marcello

¹⁵⁹ Cabrera, Luis Rolando. První kroky za věděním. *Vlasta*. 1962, č. 9, s. 9

¹⁶⁰ NÁRODNÍ ARCHIV Praha. *Analýza ideově-výchovného plnění obsahu týdeníku Vlasta*. Příloha I. Fond Ministerstvo kultury: 1952 – 1989. Karton č. 83. s. 7

Mastroianni. Od roku 1964 můžeme obecně pozorovat mnohem více fotografického obsahu než v letech minulých. Fotek bylo nejen více, ale byly i kvalitnější. Nejlépe to ilustruje módní rubrika. Modelky už nejsou staticky focené na bílém pozadí, mění se kulisy i prostředí celkově. Vznikaly fotoreportáže ze závodů a z prodejen, a dokonce i recenze divadel byly doprovázeny fotkami herců nebo přímo záběry z inscenací. Fotoreportáže byly pořizovány i z natáčení filmů, čtenářky se mohly seznámit například se zákulisím výroby filmu *Křik* režiséra Jaromila Jireše či filmu *O něčem jiném* Věry Chytilové. Časté a dle ohlasů velmi populární byly i rozhovory s herci. Mezi zpovídanými nechyběly hvězdy doby ani začínající mladí umělci – Radoslav Brzobohatý či Jaromír Hanzlík.

2.4.2 Praktická část týdeníku

V praktické části časopisu se čtenářky setkávaly s pravidelnými rubrikami věnovanými radám ohledně domácnosti. Byly informovány o nových potravinách, které přicházely na trh, o zásadách správného stravování, vhodném rozvržení času při péči o domácnost, správných pracovních postupech při úklidu, nebo třeba o nových pomocnících do domácnosti¹⁶². Nechyběly ani tipy na vánoční dárky, představení nových vzorů ubrusů a porcelánových souprav, postupem času se začaly objevovat i informace o zajímavých výrobcích ze zahraničí.¹⁶³ Nešvarem předváděných novinek bylo obvykle to, že se zpravidla jednalo pouze o výstavní exponáty, které v běžné síti obchodů k dostání nebyly. Toto bylo často kritizováno jak čtenářkami, tak i samotnou redakcí. S postupem let se zvyšoval podíl informací o nových trendech ve výstavbě a zařizování bytů, péči o zahradu nebo o balkón, v této části byly texty často doplněny fotografiemi – rostlin, upravených balkónů, nábytku. Rubrikami, ve kterých čtenářky tyto praktické informace nalézaly, byly například: *Když se z obydlí stává domov, Jak budeme bydlet?, Škola rozumného hospodaření*.

Oblíbenou a pravidelnou rubrikou byly recepty. Její rozsah navíc postupně narůstal. Spolu s recepty se na stránkách objevovaly například i rady výživových odborníků a návody na správné složení stravy. Recepty byly obvykle tematizovány podle typu jídel, např. zdravé a rychlé večeře, výživově správné snídaně, sváteční pečení, obědy pro slavnostní příležitosti apod. Nechyběly ani speciály typu škola vaření

¹⁶¹ rubrika zavedena v roce 1966

¹⁶² ve smyslu představení nových spotřebičů v domácnosti – mixéry, kuchyňské roboty atd.

pro muže nebo, dle reakcí čtenářů velmi oblíbená rubrika, *Dcera se učí vařit*, obsahující postupy a recepty na základní jídla. Přínosem pro čtenářky byly i aktuální rady jak zpracovat sezónní ovoce a zeleninu.

Pravidelnou byla i rubrika o módě. Předváděná móda vždy reflektovala roční období či významné události, které se v něm pravidelně konaly. Např. v zimě plesovou sezónu, v dubnu zvýšenou četnost svateb, a v létě výlety pod stan a k moři. Zcela jasně převládala móda pro ženy, a poté pro děti. Oblečení pro muže se objevovalo zřídka. Opomenuto nebylo ani vhodné pracovní oblečení, rady co by nemělo chybět ve správné svatební výbavě dívky ani chlapce, či co zabalit do tašky na cestu na rekreaci u moře. Rubrika byla založena na fotografiích s popisky, vždy byl připojen také seznam speciálních prodejů stříhů a vzorů VKUS v Čechách a na Moravě. Převážně obrázková podoba rubriky byla postupně rozšířena a doplněna texty. O vhodném kombinování, nových barvách, kvalitě látek atd. Rubriky, ve kterých se čtenářky s tímto obsahem setkávaly, byly např. *Šití pro Lucku* nebo *Malá povídání o módě*. S módou úzce souvisí i správné společenské chování a dodržování etikety, na niž se Vlasta rovněž zaměřila, a to v rubrice *Místo pro mne*.

Na počátku šedesátých let se čtenářky příliš neselektovaly s obsahem typickým pro dnešní ženské časopisy. Oblast péče o tělo a o pleť nebyla akcentována a na stránky Vlasty se začala dostávat až později, spíše v druhé polovině šedesátých let. Typické byly například rubriky *Malá škola kosmetiky* či *5 minut pro krásu*. Nechyběly ani rady z oblasti zdraví např. v rubrice *Pověry a zdraví*. V této oblasti byla častá orientace na děti a jejich správný vývoj, vypořádání se s chorobami typickými pro dětský věk a rady jak předcházet úrazům, které obvykle při dětských aktivitách hrozily.

Oblast vztahů, tedy další zcela samozřejmá součást dnešních titulů pro ženy, na tom byla obdobně jako oblast zdraví a krásy. Vztahy mezi mužem a ženou se do popředí začaly dostávat až se zvyšující se emancipací ženy, která souvisela s jejím zvyšujícím se vzděláním. Tedy zhruba od poloviny šedesátých let. Vzhledem k širokému čtenářskému publiku se řešily vztahy mezi velmi mladými, náctiletými dívkami a chlapci, stejně často jako vztahy mezi nejpočetnější střední generací, která

---

¹⁶³ např. v roce 1961 v číslech 42 a 49

vychovávala děti a byla zodpovědná za směřování společnosti a na níž byl vlastně časopis prioritně zaměřen. Opomenuty ale nebyly ani problémy, se kterými se potýkala nejstarší generace. Jednou z oblíbených rubrik, která se zabývala vztahy mezi mužem a ženou byla například poradna: *Když máš smutek na duši, svěř se tetě Miluši*. Tedy rubrika interaktivní, ve které odborníci reagovali na konkrétní problémy čtenářů. Dopisy čtenářů a reakce na ně spadaly svým zaměřením rovněž do praktické části týdeníku.

2.4.3 Oddechová část

Do oddechové části týdeníku, na poslední či předposlední straně časopisu, patřily křížovky, kvízy, humor¹⁶⁴ a kreslené vtipy,¹⁶⁵ jejichž tématem byly typicky každodenní starosti. Můžeme do ní zařadit i romány na pokračování. Čtenářky se na stránkách pravidelně setkávaly s literaturou formou čtení po jednotlivých kapitolách či úryvcích z knih. V roce 1961 bylo zařazeno dílo Marie Sedlmayerové *Pomozte mi, Terezo*, v roce 1962 dílo Harryho Thürka, *Děvče z džungle*. V roce 1964 pak třeba kniha *Rozdělené nebe* Christy Wolfové a v roce 1966 Emile Zola a jeho dílo *U štěstí dam*. Obsah oddechové části naplňovaly též osobnostní testy.¹⁶⁶ Ty se však začaly pravidelněji objevovat až kolem roku 1966. Spíše do oddechové části spadaly také citáty a verše do památníku. Krátkým veršům převážně milostné poezie od známých básníků, například Františka Hrubína nebo Františka Branislava, a citátům v rubrice *Myslírna*, byla věnována vždy zhruba čtvrtina strany.

Z průzkumu nazvaného *Názory čtenářů* z roku 1966¹⁶⁷ se můžeme dozvědět, jaké okruhy témat patřily dle vyjádření samotných čtenářek a čtenářů k těm nejpopulárnějším. Na prvních místech v hodnocení čtenářů se umístila témata, která se týkala provozu domácnosti, jako například vaření, praktické rady pro domácnost nebo móda. Na dalších místech v žebříčku zájmu žen, se pak umístily články související s mezilidskými vztahy v rodině a dále různá témata, která měla sloužit k zabavení

¹⁶⁴ Autorem byl například Jiří Příbyl

¹⁶⁵ Od roku 1966 byly poměrně pravidelně zařazovány kreslené vtipy od Jiřího Wintera, známého pod pseudonymem Neprakta

¹⁶⁶ např: Jste dobrá matka? In: Redakce. Jste dobrá matka?. *Vlasta*. 1966, č. 38, s. 30

¹⁶⁷ NÁRODNÍ ARCHIV Praha. *Názory čtenářů*. Příloha I. Fond Ministerstvo kultury: 1952 – 1989. Karton č. 83. s. 7

a neměla žádnou praktickou orientaci – jako například zajímavosti ze světa. Konečně, na úplně opačném konci spektra se objevovala politická tematika.¹⁶⁸

2.4.4 Vlasta a její vztah se čtenáři

Interakci se čtenáři byl ve Vlastě dán velmi rozsáhlý prostor. V rubrikách *Čtenáři píší* či *Dopisy našich čtenářů* byly otiskovány jak kladné, tak občas i záporné reakce na obsah týdeníku, ponejvíce však dopisy čtenářů týkající se rodinné problematiky či oblasti denních potřeb – fungování obchodů, služeb, zásobování a domácnosti. Na ohlasy čtenářů odpovídala redakce samostatnými články a příspěvky výchovného, poučného a občas i zábavného charakteru. V některých nechyběl dokonce ani sarkasmus či ironie. Častým bylo také zveřejnění celého souhrnu dopisů k danému tématu, čímž Vlasta započala diskuzi pro další čísla a mnohdy si i vytvořila podklad pro zpracování souhrnného bulletinu, který následně předala příslušným nadřazeným orgánům, aby se problémy čtenářů a potažmo společnosti, mohly začít zabývat.

Redakce měla se svými čtenáři velmi intenzivní vztah. Aktivně reagovala na jejich problémy, povzbuzovala je ke zpětné vazbě formou anket, které organizovala, dotazníků nebo otiskováním jejich dopisů a názorů. Nebála se je také kritizovat, mnohdy ani odsoudit či jemně zesměšnit, pokud neměli pravdu – například v názoru na to, jaké by jako ženy měly být, co by měly chtít a jak by se měly chovat. Vlasta se nebála čtenářům ani „drobně poroučet“. Typicky pokud chtěla zvětšit důraz na doporučovanou věc, nový trend či správný názor. „*Budeme tisknout seriál domácích gymnastických cviků, kterým budete po celý týden věnovat alespoň pět minut denně.*“¹⁶⁹ Z dnešního pohledu se může jako nepatřičné jevit rovněž způsob oslovování. Vlasta totiž čtenářům tykala. Toto však bylo v dané době naprosto běžné, členové KSČ si mezi sebou vzájemně tykali, a proto to rozhodně nebylo možné vnímat jako výraz neúcty.

Redaktorky se se svými čtenářkami¹⁷⁰ často i osobně potkávaly. Vlasta pravidelně organizovala besedy, z nichž následně na stránkách přinášela výstupy. Na besedách se čtenářek ptala nejen na to, co je trápí, v osobním, rodinném i pracovním

¹⁶⁸ NÁRODNÍ ARCHIV Praha. *Zpráva o časopisu Vlasta - 1966*. Fond ÚV KSČ - Ediční činnost ČSSŽ do roku 1970. s. 54 - 56

¹⁶⁹ Redakce. 5 minut pro krásu. *Vlasta*. 1967. č. 47, s. 11

¹⁷⁰ zde je na místě užití ženského rodu, neboť besed se v převážné většině účastnily ženy

životě, ale také na to, co by uvítaly v časopise, zda jim vyhovuje jeho struktura a témata, která předkládá. Z jedné z besed¹⁷¹ například vyplynulo, že by si čtenářky přály, aby Vlasta ještě více hájila jejich zájmy a pomáhala jim v prosazování lepších podmínek – doma i v zaměstnání, i v prosazování vyššího ohodnocení za vykonanou práci. Čtenářky také chtěly více rad na téma Jak pomáhat mladým v manželství, a to z oblasti péče a výchovy dětí, zdravotnictví i zařizování bytu, rovněž by ocenily více rad z oblasti společenského chování – na což Vlasta skutečně zareagovala a začala uveřejňovat seriál o vhodném společenském chování, který byl navíc pojat odlehčeně, s vtipem a nadsázkou. Ženy si rovněž přály, aby se reakce zaměřila na zhoršující se vztahy mezi lidmi, v manželství i v rodině. Od roku 1966 následně opravdu došlo k výraznému rozšíření rubrik zabývajících se problematikou vztahů.

Obecně se dá říci, že ke každému problému, který mohl čtenáře trápit, a o kterém Vlastě napsali, dokázala redakce sehnat odborníka, jenž se ve specializované rubrice danému tématu věnoval a odpovídal na dotazy čtenářů. Mezi odborníky, se kterými se čtenáři mohli na stránkách v průběhu let 1960 – 1968 setkat, patřili například zástupci Společnosti pro šíření vědeckých a politických znalostí, Sexuologického ústavu, soudci Nejvyššího soudu, lidé z vývojových pracovišť, Ústavu národního zdraví či Ministerstva vnitra. Jeden z dopisů, týkající se osamělého venkovana, který si nemohl najít partnerku, protože ženy odcházely z venkova do měst a zpět se vracet nechtěly, byl podnětem ke vzniku seznamovacích inzerátů. Vlasta se stala průkopnicí tohoto fenoménu a následující léta pravidelně přinášela rubriku s inzeráty k seznámení.¹⁷² Díky tomu, že poslala apel na „potřebná místa“, dosáhla dokonce toho, že se seznamka¹⁷³ stala běžnou součástí některých novin a časopisů.

Jednou z největších akcí, kterou Vlasta v šedesátých letech uspořádala, byla série *Besedy s miliónem našich čtenářů o vesnici a mládeži*. V jarních měsících roku 1962 redaktorky absolvovaly celkem 122 besed, jichž se zúčastnilo více než čtyři tisíce lidí. Tématem byl život na vesnici, práce v zemědělství a otázky spojené s mládeží a budoucností zemědělské výroby. Uspořádáním série besed reagovala Vlasta na alarmující situaci v zemědělství, které trpělo akutním nedostatkem zaměstnanců.

---

¹⁷¹ z roku 1966

¹⁷² dopis byl otištěn v roce 1963

¹⁷³ oficiální název zněl Seznamovací sňatková kancelář

Cílem bylo odsoudit jednání těch rodičů, kteří než aby dali své děti do učení či školy zemědělského zaměření, tak je raději nechali doma. „Nemůže nám být přece jedno, že pět tisíc chlapců a děvčat sedí doma, zatímco je potřebujeme na důležitých úsecích výroby... Doba vyžaduje, aby se mladí hlásili tam, kde je jich nejvíc zapotřebí.“¹⁷⁴ Jen k tomuto problému pak obdržela více než pět set dopisů.

Vlasta byla obecně velice aktivní v řešení celospolečenských témat týkajících se žen a toho, co zasahuje do jejich každodenního života. Kromě organizování diskuzí a anket se několikrát v průběhu analyzovaných let pustila do aktivní debaty s politiky. Například na jaře roku 1962 se dopisy čtenářů zabývaly otázkou kouření. Z reakcí vyplynulo, že se čtenáři domnívají, že je kouření celospolečenský problém, který je nedostatečně regulovaný. V té době totiž bylo zcela běžné zapálit si na pracovišti, ve vlaku či na schůzích. Vlasta z dopisů sestavila bulletin, který rozeslala poslancům, konkrétně členům zdravotního výboru Národního shromáždění, stejně tak i ministru zdravotnictví a dalším pověřeným institucím. O výsledku této akce pak již ale bohužel čtenáře neinformovala.¹⁷⁵

Redakce si vždy zakládala na tom, že čtenářům dávala najevo, jak si jich váží a jak je pro ni jejich zpětná vazba důležitá. „Otiskli jsme přes osmdesát dopisů, které jsme považovali za nejlepší a všem pisatelům a pisatelkám děkujeme. Ani kritické připomínky nenalezly místo v redakčním koši. Naopak. Zabýváme se jimi velmi pečlivě. Vyřizujeme je ve spolupráci s okresními i místními národními výbory. ...Pomáhali jste nám dělat noviny, jaké chcete mít, a jsme přesvědčeni, že taková spolupráce redakce se čtenáři je nejučinnější. Vždyť jsme spoluvytvářeli veřejné mínění k nejuzávažnějším otázkám budoucnosti vesnice a k tomu napomáhal každý, kdo do našich Besed s miliónem napsal, i každá čtenářka a čtenář, kdo je četl.“¹⁷⁶

Čtenářky si Vlasty vážily a mnoho z nich časopis opravdu považovalo takřka za nejlepší přítelkyni. Některé jako důkaz vděčnosti dokonce zasílaly do redakce peníze. „Neposílejte nám do redakce žádné peníze! Za to, co pro Vás děláme, opravdu nic

¹⁷⁴ Redakce. Besedy s miliónem našich čtenářů o vesnici a mládeži. *Vlasta*. 1962, č. 16, s. 6

¹⁷⁵ Neurčeno. *Vlasta*. 1962, č. 15, s. 6

¹⁷⁶ Redakce. Besedy s miliónem našich čtenářů o vesnici a mládeži. *Vlasta*. 1962, č. 16, s. 6

nežádáme.“¹⁷⁷ Čtenářky také předpokládaly, že jsou redaktorky schopné vyřešit takřka jakýkoli jejich problém. „*Víme, že byste nejraději svým nejmilejším splnili každé jejich přání a obstarali pro ně to nejlepší. Nemyslete si ale, že když to neseženete vy, že vám to může obstarat redakce Vlasty! Opravdu žádná z nás nemůže nechat své práce a jít vám shánět třeba večerní brokátovou vestu pro manžela, který již o ní delší dobu básní, jak nám napsala paní M. Je to od ní pěkné, že nám ponechává na vůli, jakou barvu vybereme k jeho švestkově modrým šatům, ale my bohužel nemůžeme vybrat žádnou. Jsme také pracující ženy jako vy.*“¹⁷⁸ Čtenářky si rovněž navykly obracet se na Vlastu v případě, že jsou nespokojené s úrovní služeb v obchodech, s přístupem prodavačů a dokonce i v případě, že si domů přinesly vadný výrobek. Místo aby jej šly reklamovat, zaslaly ho Vlastě, která dle jejich názoru měla větší šanci zjednat nápravu. „*Neposílejte nám neuvážené balíky. Kdybyste viděly, jak to potom na takovém redakčním stole vypadá! Máme tady deštník, skrz který prší, kus chleba, ve kterém je zapečen hřebík, zkažené rumové pralinky, zmetkové gumové rukavice, potrhané punčochy atd. Štěstí, že se zasláním rádia, televizoru, pračky, ledničky a sporáku jsou určité potíže. Jinak bychom je tady jistě mely také.*“¹⁷⁹

2.5 Obraz životního stylu podle časopisu Vlasta

Samotnou analýzu, týkající se obrazu životního stylu podle časopisu Vlasta, není možné popisovat jako jeden celek. Proto jsem ji rozčlenila do několika samostatných podkapitol reflektujících nejčastější témata související s životním stylem, která se na stránkách řešila.

2.5.1 Vlasta, žena a vzdělání

Ženy, podle časopisu Vlasta, nechtěly zůstat doma, ale chtěly mít stálé zaměstnání. Hlavním důvodem bylo samozřejmě vylepšení rodinného rozpočtu, motivací žen však podle Vlasty byla také touha vzdělávat se, a snaha vymanit se z nerovného postavení, které měly vůči mužům. „...*je důležité se vyrovnat se všemi zbytky nerovného postavení žen, aby mohly tvořivě pracovat pro společnost a prožívat šťastně a plně i své mateřství. Cestou k tomu je dostatek společenských zařízení pro děti*

¹⁷⁷ Redakce. Nechtějte na nás nemožné!. *Vlasta*. 1964, č. 28, s. 10

¹⁷⁸ Redakce. Nechtějte na nás nemožné!. *Vlasta*. 1964, č. 28, s. 10

¹⁷⁹ Redakce. Nechtějte na nás nemožné!. *Vlasta*. 1964, č. 28, s. 10

*a stále usnadňování práce žen v domácnosti. Zaměstnanost žen u nás stále poroste a život sám bude po nich žádat, aby byly odborně i všeobecně vzdělanější.*¹⁸⁰ *Čím vyšší vzdělání máme, tím více nás práce baví a více se zajímáme o problémy, i o ty, které nesouvisí jen s prací, kterou vykonáváme. Neměli bychom však umanutě toužit jen po jednom vysněném zaměstnání, protože každá práce je zajímavá a má své kouzlo.*¹⁸¹

Trendem doby se proto stalo večerní studium. Ženám mělo zvýšit kvalifikaci a připravit je na nástup do oborů a na pozice, které byly do té doby určeny zejména mužům. „...stále u nás velmi pokulhává potřebná kvalifikace žen. Proto stále tak velká část žen dělá jen pomocné a málo placené práce. Statistický průzkum zjistil, že 88 procent žen pracuje v nejnižších kvalifikačních třídách. Jen velmi malé procento je ve svém oboru vyučeno.“¹⁸² Podle soudružky Hodinové - Spurné to však nebylo z toho důvodu, že by ženy o vzdělání neměly zájem, naopak. Potřebují ale, aby jim společnost vyšla vstříc, usnadněním péče o děti a o domácnost, a vzdělání jim umožnila. Toto bylo ostatně i tématem většiny přání ke Dni žen. Zasloužili národní umělci, laureáti ceny Klementa Gottwalda, vedoucí pracovníci závodů či významné představitelky ženských hnutí – ti všichni přáli na stránkách Vlasty ženám více jeslí a školek, společných kuchyní a služeb na vesnicích, méně práce v domácnosti, lepší organizaci práce v zaměstnání i urychlení automatizace a mechanizace. V neposlední řadě také rovnoprávnější postavení vůči mužům.¹⁸³

Postupem času reagovala Vlasta na ženy studující při práci a péči o rodinu zveřejňováním obsáhlejších materiálů s cílem poradit, jak si co nejlépe práci a domácnost zorganizovat, aby studium zvládaly a také, jak se co nejefektivněji učit. Krom rad však byly zařazovány i apely s argumentací, proč je vzdělávání a studium nezbytné,¹⁸⁴ a na odlehčení i humorné skeče a ilustrované příběhy,¹⁸⁵ například o tom, jak dítě zkouší svou matku. Od roku 1963 začala Vlasta připravovat své čtenářky na to, že díky svému dosaženému vzdělání existuje šance, že budou obsazeny na vedoucí

¹⁸⁰ z projevu soudružky Anežky Hodinové-Spurné na prosincovém plenárním zasedání Výboru československých žen, In: Hodinová – Spurná, Anežka. Vlasta – přítelkyně, rádkyně a učitelka pracujících žen. Vlasta. 1962, č. 1, s. 3

¹⁸¹ Srb, Vladimír. Žena – Rodina – Práce – Budoucnost. Vlasta. 1962, č. 5, s. 12

¹⁸² Redakce. Co potřebují příští léta od našich žen. Vlasta. 1962, č. 5, s. 12

¹⁸³ Redakce. Blahopřeji k patnáctému výročí Vlasty. Vlasta. 1962, č. 10, s. 2

¹⁸⁴ např. Neurčeno. Vlasta. 1962, č. 5, s. 12

¹⁸⁵ např. komiks Jak jsme studovali v naší rodině. In: Neoznačeno. Jak jsme studovali v naší rodině. Vlasta. 1966, č. 27, s. 16

pozice. Proto byly zavedeny nové rubriky, ve kterých odborníci poskytovali specializované rady a vysvětlovali zásadní problematiku spojenou s prací¹⁸⁶ – co jsou prémie, jestli a za co na ně má žena nárok, pravidla práce přesčas, čerpání dovolené, atd. S rostoucí emancipací ženy a vyšší mírou rozvodovosti přibývaly i rady týkající se nároků na děti či vyživovacích povinností rozvedených manželů. A také organizace času a rozvržení výdajů, pokud je za financování domácnosti odpovědná pouze žena.

Pozvolna začaly být ženy na kvalifikovanější pozice opravdu zařazovány, s čímž se pojil vznik nových problémů. Ač ženy vykonávaly stejnou práci jako muži, nebyly stejně ohodnocovány. A dostat se na vyšší pozici navíc nebylo, i při získání potřebné kvalifikace, snadné. Mladé ženy byly znevýhodněny kvůli pravděpodobné budoucí touze po mateřství, ženy, jež děti již měly, zase naopak kvůli mateřským povinnostem, které při nemocích dětí a celkové péči o rodinu výrazně znesnadňují plné pracovní nasazení.

Je zajímavé sledovat, jak se celá problematika vyvíjela. Na počátku šedesátých let se Vlasta výrazně angažovala, aby ženy přesvědčila o důležitosti zvyšování kvalifikace. Jakmile se to podařilo a ženy se začaly masivněji dovzdělávat, vyvstal problém s nedostatkem času na plnění všech ostatních povinností. Od kompletní péče o děti a manžela, přes zajištění veškerých nákupů, až po úklid, vaření a starost o domácnost. Vlasta proto zařadila seriál článků, odborných komentářů a anket, aby ženám pomohla a předala jim co nejvíce rad a zkušeností. Následně, s postupným dosazováním žen na kvalifikovanější pozice a s nárůstem emancipace, byla nucena poskytovat odbornější a přesněji cílené rady týkající se zejména pracovněprávních vztahů. V polovině šedesátých let však začala pomalu obracet. Už to nebyla Vlasta, kdo povzbuzoval ženy ve zvyšování kvalifikace a podporoval je, aby se co nejvíce zrovnoprávnily. V roce 1966 se začal masivně řešit problém zaměstnaných matek, které vinou své přezaměstnanosti mohou téměř za vše, co v jejich rodinách nefunguje. Špatný prospěch dětí, kterým se matka dostatečně nevěnuje, nefungující vztah s nespokojeným partnerem, který je upozaděn, nedostatečná péče o domácnost, atd. Kritika ženy pokračovala i v roce 1967. S nárůstem mechanizace a automatizace začalo postupně ubývat náročné fyzické práce a naopak rostly požadavky na odbornou práci s technikou.

---

¹⁸⁶ např. rubrika Pro pracující ženy, In: Redakce. Pro pracující ženy. *Vlasta*, 1964, č. 13, s. 15

V této souvislosti je žena, i na stránkách Vlasty, kritizována, že postrádá logické a analytické myšlení.

Zejména na počátku šedesátých let bylo, kromě nedostatku zájmu o práci v zemědělství, problémem rovněž to, že málo děvčat chtělo do učení. Z celkového počtu děvčat pouhých 28,5 %. V roce 1961 potřebovalo hospodářství čtyřicet tisíc učnic, plán však nebyl splněn, o rok později se potřebný počet dokonce zdvojnásobil. Reakcí Vlasty byla série apelů, často formou zamyšlení, ve kterých redaktorky či přizvaní odborníci vysvětlovali děvčatům výhody přihlášení se do učení a závodům nutnost přijímat dívky a ženy, nebo prostřednictvím besed přímo se čtenáři. Výhody a potřeby dostatku učnic byly intenzivně rozebírány rovněž v reakcích na dopisy čtenářů. „...*nesmíme rozlišovat mužské a ženské zaměstnání, ženy mohou stejně dobře jako muži dělat frézařky či brusičky, svářečky, soustružnice či zámečnice, ...to, že ženy nemohou dělat těžkou 'černou' práci je předsudek – když na to jdou s fortelem, jde jim to a kolikrát se nadřou míň, než třeba někde v obchodě,*“ vyjádřila na stránkách Vlasty své přesvědčení například vedoucí slévárenského závodu.¹⁸⁷

Na počátku šedesátých let panoval nedostatek pracovních sil a byla proto velká poptávka po tom, aby ženy pracovaly. Jak dokazují statistiky, jejich počet opravdu v průběhu tohoto desetiletí výrazně vzrostl.¹⁸⁸ Postupem času a spolu s tím, jak se původně definované cíle dařilo plnit, se však začaly ukazovat i negativní důsledky tohoto jevu, zejména ve vztahu k rodinnému životu.

Je velmi pravděpodobné, že důvodem toho, že se zpočátku šedesátých let objevovalo tolik apelů na ženy, aby se více vzdělávaly a zapojovaly se do ekonomicky aktivní role, bylo politické zadání za strany vedoucí KSČ, která měla na zvýšení počtu pracovních sil a tím na zlepšení ekonomické úrovně evidentní zájem. Vzhledem k popularitě a velkému dosahu, který časopis Vlasta měl je zřejmé, že Vlasta v tom, jak ženy nahlížely na svůj život a na sebe samé, mohla sehrát klíčovou roli. V momentě, kdy bylo stanovených cílů dosaženo, a zároveň se začaly projevovaly negativní důsledky, tak ustal i politický tlak a redaktorky mohly vyhovět četným stížnostem žen, začít psát i o nevýhodách přezaměstnanosti, a poskytovat rady, jak vše co nejlépe skloubit

¹⁸⁷ Srb, Vladimír. Žena – Rodina – Práce – Budoucnost. *Vlasta*. 1962, č. 3, s. 11

¹⁸⁸ Viz kapitola 1.2.4

a s nastalou situací se vypořádat. Výše uvedené sice není možné doložit žádným konkrétním historickým pramenem či analýzou,¹⁸⁹ jedná se tedy pouze o hypotézu. Ta je však podložena studiem mnoha materiálů, které dokazují, že Československý svaz žen, jako vydavatel časopisu, a KSČ, jako vládnoucí subjekt, výrazně ovlivňovaly obsah časopisu *Vlasta*.

2.5.2 *Vlasta* a móda

Stejně jako rubrika *Recepty* byla stálou součástí obsahu týdeníku i móda. Vždy na třetí straně od konce našly čtenářky nejnovější trendy a rady, co do daného ročního období nebo na konkrétní příležitost obléknout. Velmi časté byly i stříhy, protože nejen vzhledem k cenám konfekce, si ženy mnoho oblečení pro sebe i pro děti šily svépomocí. Stříhy se objednávaly buď prostřednictvím Stříhové služby, nebo byly k nalezení ve specializovaných časopisech.

Vlasta se opakovaně snažila svým čtenářkám vštěpovat základní módní pravidlo, kterým se měly řídit při výběru jakéhokoli nového oblečení i obecně v každodenním životě: „*Budu dbát na to, aby nic z mých nových doplňků a oděvů neodporovalo zásadám dobrého, vkusného odívání. Ne zvolím bez rozmyslu a bez ohledu na můj typ, postavu a velikost nejnovější módní prvky, zkrátka uvážím, co se pro mne hodí....*“¹⁹⁰ V rámci kritického hodnocení se na stránkách věnovaných módě často objevovaly výtky například k trendům, jimiž se řídí mladá generace. Za nevhodné byly označeny natupírované vlasy, přehnaně krátké sukně či příliš vysoké podpatky, protože mladým dle redaktorek sluší především přirozenost.¹⁹¹ *Vlasta* se často zaměřovala také na kritiku dřívější módy, kde složité a pracné oděvy zvyrazňovaly třídní rozdíly. Rovněž oděvy pro běžné nošení byly údajně drahé kvůli velké spotřebě materiálu. Tajemství nízkých cen konfekce spočívalo dle redakce především v sériové výrobě. Právě díky ní mohla společnost rychle a levně obléknout všechny pracující.¹⁹² Ceny však vzhledem k průměrným platům v šedesátých letech příliš přívětivé nebyly - např. běžný kostým stál 400 Kčs, jarní plášť kimonového stříhu pak dle nabídky obchodu *VLASTA* 390 Kčs. Průměrný plat ženy v závodě však byl pouze 1.200 Kčs měsíčně. Pokud nebyl vyžadován speciální oděv, nosily se do zaměstnání obvykle šaty, v případě chladnějšího

¹⁸⁹ V Národním archivu není k dispozici

¹⁹⁰ Podhradská, Jana. S dobrým předsevzetím do módy 1960. *Vlasta*. 1960, č. 1, s. 14

¹⁹¹ Neurčeno. *Vlasta*. 1962, č. 9, s. 14

¹⁹² Neurčeno. *Vlasta*. 1962, č. 8, s. 14

počasí doplněné pleteným kabátkem. Od tradiční vlny se ovšem začalo přecházet na nové materiály, zejména bavlněné froté v bílé a v pastelových barvách.¹⁹³

Obecně bylo moderní vše volné, rovné a dosti dlouhé, hitem byly třásně. Především mladá generace však postupně začala objevovat módu minisukní a upnutých svršků. Čtenářky Vlasty ale byly pravidelně upozorňovány na to, že základem je především „oblečení účelné, pohodlné a chránící před nepohodou, které až teprve potom může být i módní. Nezakládejte proto své staré věci, které dobře slouží, jen proto, že přesně neodpovídají současným trendům.“¹⁹⁴ Nakupovalo se ve speciálních prodejnách stříhů a vzorů VKUS, velmi populární byl obchod s oděvy VLASTA. Inspiraci si ženy braly i z módních přehlídek, na kterých se předváděly modely například z Pragoděvu, Oděvního průmyslu Prostějov, Makyty Půchov či Oděvních závodů Trenčín, a ze zahraničí. V časopise se objevovala móda z NDR, zemí Sovětského svazu, Polska či Rumunska.

Problémem, na který si čtenářky stěžovaly, byl nedostatek konfekce pro silnější postavy. V obchodech bylo k dostání pouze oblečení do velikosti 48.¹⁹⁵ V pozdějších letech, s větším pronikáním typicky ženského obsahu na stránky, dochází i k rozšíření rubriky móda. Už se nejednalo pouze o jednu stranu s přehlídkou nových modelů. V roce 1966 byla zavedena módní rubrika Rodinná pošta, inspirovaná oblíbeným televizním pořadem moderátorky Zdeny Hadrboškové. Později pak přímo rubrika, resp. pravidelné sloupky této velmi populární herečky nazvané *Malá povídání o módě*.

V části věnované módě se po celé zkoumané období objevovaly i praktické rady, z nichž můžeme usuzovat na celkový životní styl i náladu ve společnosti. Například se preferovaly menší, civilní, neokázalé a spíše levnější a neformální svatební obřady, čemuž odpovídalo i doporučené oblečení pro svatebčany. Nevěsty měly mít kostým, slavnostnější než na běžné nošení, avšak nijak přezdobený, ženich pak oblek, ne však ve světlých barvách. Zcela běžnou součástí byly rady na oblečení pro starší nevěsty, protože bílé svatební šaty doplněné závojem či vlečkou si mohly dovolit pouze velmi

¹⁹³ Neurčeno. *Vlasta*. 1962, č. 10, s. 14

¹⁹⁴ Košnarová, Vlasta. Lipské dozvuky v letošní módě. *Vlasta*. 1962, č. 2, s. 14

¹⁹⁵ Příbramská, Markéta. Móda silnějším ženám. *Vlasta*. 1962, č. 16, s. 14

mladé nevěsty, a i to mělo být spíše výjimkou.¹⁹⁶ Rovněž z načasování uveřejňování svatebních tipů se dá usuzovat, že se svatby konaly nejčastěji v dubnu nebo na podzim, v říjnu a v listopadu.^{197,198} Často módní stránku zaplňovaly společenské šaty do tanečních, které byly populární večerní zábavou mladší i střední generace.

V porovnání s dneškem se k otázce módy přistupovalo velmi racionálně a účelně, což samozřejmě souviselo s nepoměrně nižší životní úrovní, kterou je možné dokumentovat prostřednictvím cen jednotlivých oděvů. Ty byly v porovnání s dneškem a s tehdejšími platy několikanásobně vyšší. Je proto jasné, že pozbývalo smysl ukazovat čtenářkám, co všechno by si mohly koupit. Oblečení proto bylo obvykle bráno jako nutnost a ne jako něco, čím by si člověk dělal radost. Je zároveň také vhodné zmínit, že časopisy nebyly, tak jako je tomu dnes, vystaveny tlaku inzerentů, kteří se snažili propagovat své výrobky. Klíčovým v oblékání proto byla účelnost, praktičnost a nadčasovost.

2.5.3 Vlasta a péče o tělesnou schránku

Vlasta nebyla v počátcích šedesátých let rozhodně tím typem časopisu pro ženy, jaké známe dnes. Zcela například opomíjela to, co v současné době vlastně tvoří klíčový obsah kteréhokoli ženského periodika – kosmetické tipy, rady v péči o tělo, diety a návody na hubnutí, cvičení atd. Je to však pochopitelné, společnost ještě nebyla na dodržování zdravého stylu života nastavena. Pohyb jako prevence únavy a zdravotních obtíží nebyl potřeba, protože řešení spočívalo v lécích. Což dokládá například článek o enormní spotřebě léku Meproamat. *„Jde o velmi rozšířený lék. Naši občané ho v roce 1961 spolykali 27,600.000 tabletek. Pro letošek se tohoto zázračného léku proto únavě, depresi a rozčilení plánuje dalších 49 milionů tabletek.“*¹⁹⁹ Vlasta však zároveň apeluje, že přehnané užívání léků není zdravé a k aktivnímu pohybu začíná nabádat. *„Nepřeháníme to však poněkud s tou prefabrikací našeho zdraví? Užíváš meproamat, myslíš si, že můžeš dál beztrápně vést schůzovní život v zakouřeném prostředí, dát si sloužit všemi vymoženostmi civilizace, ale sportu holdovat jen vsedě s očima na obrazovce. Po pravdě řečeno, chováme se ke svým dětem*

¹⁹⁶ Neurčeno. *Vlasta*. 1962, č. 13, s. 14

¹⁹⁷ Například v roce 1965 se uskutečnilo 110 tisíc svateb, In: Neurčeno. *Vlasta*. 1965, č. 37, s. 11

¹⁹⁸ Neurčeno. *Vlasta*. 1964, č. 42, s. 14

¹⁹⁹ Sitenský, P. Nad nejlepší lék. *Vlasta*. 1962, č. 5, s. 7

a k sobě nerozumně. Dobře jíme, do práce nebo do školy se většinou vozíme, učíme děti už od věku jiskřiček schůzovat, ale na to, že svaly se potřebují protáhnout, plíce nabrat kyslík, že organismus se má otužovat pobytem na vzduchu a pořádnou porcí tělesné námahy při dobré a veselé mysli, na to jsme schopni zapomenout.²⁰⁰ Na stránky týdeníku, a tedy i do života čtenářů, začala tedy péče o tělesnou schránku pozvolna pronikat. Zatím ale pouze formou rad, jak mít zdravé tělo díky vhodnému cvičení – a zdravé ve smyslu ne nemocné, například vinou těžké práce, špatného sezení nebo nevhodného držení těla.

To, že o sebe ženy začínají více pečovat, a tato oblast zájmu by se proto měla nově v časopise začít objevovat, podporuje například i uveřejněný apel na kadeřnice, aby se začaly více vzdělávat i v oboru kosmetiky, masérky, manikérky a pedikérky. V roce 1966 se v Československu objevila převratná kosmetická novinka, umělé nehty. Povšimla si jich i *Vlasta*, ne však z hlediska kosmetického, jak by mnozí na stránkách časopisu pro ženy očekávali, ale z důvodu zdravotního. Při úrazu lze totiž díky použití umělých nehtů zkrátit nemocenskou až o čtrnáct dní.²⁰¹

Trend ve zvyšování důrazu na péči o tělo podporovala zejména nová pravidelná rubrika *Malá škola kosmetiky*²⁰², ale také třeba reportáž z historicky první volby Miss nebo apel na zvýšení četnosti čištění zubů. Ještě v roce 1966 si totiž pravidelně čistila chrup pouhá polovina obyvatelstva. Spotřeba zubní pasty na obyvatele a rok u nás činila dvě tuby, zatímco ve vyspělém světě tub patnáct.²⁰³ Typickou složkou ženských časopisů dnešní doby jsou návody na hubnutí. Vůbec první návod na redukční dietu se ve *Vlastě* objevil až v roce 1966 a hned formou pravidelné rubriky. *Vlasta* prostřednictvím seriálu *Každý týden alespoň 1kg* radila čtenářkám, jak shodit alespoň kilogram týdně. Téma diet se tak od roku 1966 stalo pravidelnou součástí týdeníku. S mnohem větší razancí však nastoupilo o rok později. V hojné míře se začaly objevovat názory odborníků a výživových poradců, rady lékařů, dietní recepty a sestavené jídelníčky i dopisy čtenářek, ve kterých si vzájemně radily a podporovaly se.

²⁰⁰ Sitenský, P. Nad nejlepší lék. *Vlasta*. 1962, č. 5, s. 7

²⁰¹ Neurčeno. *Vlasta*. 1966, č. 43, s. 13

²⁰² Od září 1966, obsahovala základní rady k určení typu pleti, k volbě správného krému, rady jak se správně opalovat, líčit či česat

²⁰³ Neurčeno. *Vlasta*. 1966, č. 52, s. 15

Vlasta také přinesla sérii reportáží z přednášek, které se každou neděli pořádaly v Muzeu hygieny v Praze, a které byly velmi navštěvované. Účastnilo se jich průměrně dva tisíce lidí, z toho například na přednášku „Jak pečovat o vlasy“ přišli z poloviny muži. Další přednášky byly zaměřeny například na rady, jak se má žena chránit před ženskými chorobami?, či zda nám škodí káva, alkohol a kouření.²⁰⁴

V oblasti péče o tělo se projevoval fakt, že byla Vlasta zaměřena na spíše méně vzdělané čtenářstvo což vedlo k tomu, že byly upřednostňovány spíše základní rady, jak o sebe pečovat a co pro své tělo dělat, aby zůstalo co nejdéle zdravé, než tzv. nadstavba. Tedy doporučení jednotlivých produktů, hledání alternativ a rozebírání zkušeností s daným typem kosmetiky, druhem cvičení či dietou.

2.5.4 Vlasta a trávení volného času

„Pod pojmem volný čas rozumíme tu část dne, která zůstane každému občanu k volné dispozici po odečtení pracovní doby, času věnovaného cestě do zaměstnání a ze zaměstnání, údržbě domácnosti, jídlu a spánku, výchově dětí, návštěvě lékařů, osobní hygieně atd. V podstatě jde tedy o hodiny a minuty, které lidé věnují vzdělávání, odpočinku, sportu, zábavě, případně neplacené veřejné a společenské činnosti.“²⁰⁵

Volný čas však začal být pojmem až kolem roku 1962. Do té doby bylo vlastně nepředstavitelné, že by žena mohla nějaký volný čas vůbec mít. Ženy se kromě zaměstnání naplno věnovaly péči o rodinu a domácnost, do které byli muži zapojeni zcela minimálně, řada z nich navíc studovala. Volný čas tedy v podstatě neměly a nepotřebovaly proto radit, jak jej naplnit. Pojem volný čas byl navíc rozebírán nejprve z filozofického hlediska formou úvah, jak s ním lze smysluplně nakládat. Postupně však přibývaly články na vhodné trávení volného času. Nejčastěji pomocí sportu. *„Sport – nejlepší záliba dnešní mladé generace. Žádné zkřivené páteře od vysedávání nad vyšíváním. Volný pohyb na čerstvém vzduchu nejvíce fyzicky i duševně prospívá dnešní mládeži. Mnohé dívky i ženy pěstují nejrůznější druhy sportu, turistiku, lehkou atletiku, motorismus, letecké sporty, parašutismus atd. Z celkového počtu téměř půl druhého milionu členů ČSTV je žen zhruba třetina.“²⁰⁶*

²⁰⁴ Neurčeno. *Vlasta*. 1962, č. 36, s. 7

²⁰⁵ Selucký, Radoslav. Zaměstnání, domácnost a volný čas. *Vlasta*. 1963, č. 39, s. 4

Ne všechny ženy se však ve svém volném čase mohly nebo chtěly věnovat pouze tolik zdraví prospěšnému sportu. Jejich narůstající emancipace, která byla umožněna zvyšováním kvalifikace a obsazováním na pozice rovné mužům sebou postupně začala přinášet požadavky na celkové nové rozdělení rolí v rodině a na větší zapojení mužů – do péče o děti i do pomoci v domácnosti. Do té doby bylo zaměstnání ženy - manželky, chápáno v rodině pouze jako ekonomická nutnost, nikoli jako snaha po seberealizaci a zrovnoprávnění. To se však začalo měnit. Společně s Vlastou razily ženy názor, že *„V minulosti bylo manželství především záležitostí hospodářskou. Za socialismu je manželství založeno především na citových vztazích, což vyplývá z rovnoprávného postavení muže a ženy. Jsou-li v rodině děti, jsou oba manželé odpovědní za jejich výchovu a výživu. Dnes už zákon nehovoří jen o moci otcovské, jak tomu bylo za buržoazní republiky, ale o moci rodičovské. To znamená, že oba manželé mají vůči dětem stejná práva a stejné povinnosti.“*²⁰⁷ Ženy proto chtěly mít po práci, která byla stejně náročná jako práce mužů, čas pro sebe – tak jako jej měli muži. A chtěly jej využít po svém. Třeba se občas na chvíli sejít s kamarádkami. Jak těžce muži tento posun snášeli, lze odvodit z dopisů, které v roce 1967 začaly do redakce ve velkém zasílat. Stěžovali si v nich, že je hlídání dětí pouze na nich a že se cítí opuštěni a odstrčeni. Zaznívalo dokonce, že: *„názor, že každý má právo na své soukromí je platný jen potud, pokud se nevymyká běžným zvyklostem“*, a že: *„nejlepším kamarádem v životě ženy je její muž.“*²⁰⁸

Volný čas naplňovalo, i když v mnohem menší míře než dnes, také cestování. Oblíbené byly třeba výlety pod stan²⁰⁹ a typickou součástí kultury dané doby také závodní či družstevní výlety. Jejich obvyklým cílem bylo některé z větších československých měst, ideálně Praha, kam se jelo autokarem na jeden den či víkend. Za kulturou, památkami, večerní zábavou a zejména za velmi oblíbenými nákupy. Ve větších městech totiž bylo možné sehnat to, co bylo na vesnicích a v menších městech zcela nedostatkovým zbožím.²¹⁰ V témže roce, o pouhých pár číslech magazínu později a v trochu jiné rubrice, však můžeme nalézt polemiku o nezbytnosti oblíbených družstevních zájezdů. Celospolečenský problém nedostatku jeslí a zařízení pro společné

²⁰⁶ Zahálková, V. Od babiček k vnučkám. *Vlasta*. 1962, č. 42, s. 9

²⁰⁷ Zahálková, V. Od babiček k vnučkám. *Vlasta*. 1962, č. 42, s. 8

²⁰⁸ Redakce. Dopisy našich čtenářů. *Vlasta*. 1967, č. 22, s. 10

²⁰⁹ Procházková, Vendula. Dovolena pod stanem. *Vlasta*. 1965, č. 19, s. 11

²¹⁰ Neurčeno. *Vlasta*. 1962, roč. 16, č. 15, s. 14

stravování by totiž dle Vlasty mohl být částečně vyřešen z peněz, které se vydají právě na tento typ zájezdů, pokud by si na ně každý přispěl ze svého. Vlasta klade čtenářkám řečnické otázky, zda je pro ně opravdu kultura a večerní zábava důležitější než jídelny, školky či jesle. Redakce dokonce vyčíslila průměrnou útratu za jeden večer zábavy - tedy za spotřebu vína, jídla a za vstupné pro 35 lidí, což byl průměrný počet účastníků. Cena se pohybovala kolem 2800 Kč. Kolik by bylo možné ušetřit, kdyby se tyto zájezdy nepořádaly.²¹¹

Volným časem se zabývala i analýza uveřejněná v roce 1963. *„Teprve v poslední době známe přesnější údaje o tom, kolik hodin volného času denně mají jednotlivé kategorie obyvatelstva a jak tohoto volného času využívají. Časové studie získané na základě šetření ve vybraných dělnických, zaměstnaneckých a rolnických domácnostech svědčí především zcela jasně o tom, že zaměstnané ženy mají v denním průměru asi o třetinu až o polovinu méně volného času než muži. Většina zaměstnaných žen má totiž kromě práce ve svém povolání ještě druhou směnu, práci v domácnosti.“*²¹² Z analýzy dále vyplynulo, že dělník má v průměru přes tři hodiny volného času, o něco více má člen JZD a nejvíce má zaměstnanec – téměř pět hodin volného času denně. U žen jsou čísla samozřejmě nižší, dělnice a zaměstnankyně jen dvě hodiny a třicet minut a členka JZD dokonce pouhé dvě hodiny.²¹³ Je tedy poměrně pochopitelné, že rady na trávení volného času zabíraly pouze zlomek obsahu.

2.5.5 Vlasta a vaření - pravidelná rubrika recepty

V rodině, kde žena pracovala například ve slévárně s platem 1.300 Kčs čistého měsíčně, a manžel byl kovářem a měl plat 1.700 Kčs, bylo obvyklé, že se obědy i večeře často braly z jídelny. Nejen ve všední dny, ale i v neděli. Ač ženy často vařily rády, kvůli ostatním povinnostem, a práci na vaření neměly čas. Díky jídelnám tak ženám mohlo zbýt více času na úklid, zašívání²¹⁴ a dohled nad dětmi. *„Individuální příprava jídel doma je podle některých zjištění asi desetkrát méně produktivní než příprava jídel v závodech veřejného stravování.“*²¹⁵

²¹¹ Neurčeno. *Vlasta*. 1962, roč. 16, č. 34, s. 15

²¹² Selucký, Radoslav. Zaměstnání, domácnost a volný čas. *Vlasta*. 1963, č. 39, s. 4

²¹³ Selucký, Radoslav. Zaměstnání, domácnost a volný čas. *Vlasta*. 1963, č. 39, s. 4

²¹⁴ Zašívání je zmíněno záměrně, protože dle reakcí čtenářek zabíralo mnoho času a bylo téměř každodenní povinnou náplní odpoledne či večera

²¹⁵ Neurčeno. *Vlasta*. 1963, č. 5, s. 8

Oblíbeným řešením večeří i svátečních obědů byly rovněž konzervy, hotová těsta, polotovary a mražené potraviny. ČSSR spolu se Švédskem dokonce obsadila přední příčky ve spotřebě mražených výrobků. Což je velmi překvapivé v kontextu s tím, že v té době u nás existovalo pouhých 30 druhů mražených produktů. V běžných obchodech navíc bylo k sehnání pouhých šest druhů.²¹⁶ Důvodem bylo údajně to, že obchodníci odebírali pouze „zaběhnuté“ zboží a také to, že v celé zemi byl nedostatek mrazících pultů - pouhých pět tisíc, navíc s 20% poruchovostí. Přesto bylo na obyvatelstvo apelováno, aby mražené výrobky kupovalo, protože jsou zdravé, dobré a šetří práci i čas. Spotřeba mražených výrobků a tím vospělost mrazírenské techniky měla neoficiálně poukazovat i na celkovou vospělost našeho potravinářského průmyslu. Výborné výsledky podporovala i data o průměrné celkové kalorické hodnotě potravin v přepočtu na obyvatele a den, kde jsme se spotřebou 3.150 kalorií předčili například Francií. A to nejenom v celkové kalorické hodnotě, ale i ve spotřebě cukrů a tuků.²¹⁷ Avšak například ve spotřebě mléka a sýrů bylo Československo „*mezi posledními z průmyslově vospělých zemí. A přitom jsou biologickou hodnotou i kupní cenou sýry daleko výhodnější než maso a masné výrobky.*“²¹⁸

Pokud si rodina nebrala jídlo z jídelny, pak obvykle vařila. Proto i ve Vlastě byla součástí obsahu po celá šedesátá léta rubrika s recepty. Tedy rubrika, která je i dnes pravidelně do ženských časopisů zařazována. Na počátku šedesátých let zabíraly rady na „chutné, rychlé a levné“ večeře i obědy zhruba třetinu strany. Postupem času se rubrika rozpínala, až si v roce 1968, patrně i díky navýšení rozsahu časopisu ze šestnácti na dvaatřicet stran, vydobyla celou stranu. Charakteristickým znakem receptů bylo zaměření se na jídla, která lze pořídit za levné peníze, a která zároveň zasytí, ideálně vydrží více dnů a dají se zpracovat na mnoho způsobů, případně nedojedené zbytky „přetvořit“ ve zcela nové jídlo. Častým námětem bylo také navádění k soběstačnosti a šetření tím, že si suroviny ženy samy vypěstují, nebo alespoň ty zakoupené využijí do posledního kousku a nic nevyhodí.²¹⁹ Nechyběly proto třeba návody na domácí zabijačku. Protože však bylo nutné podporovat i domácí průmysl, recepty často využívaly jako suroviny konzervy či zmražené polotovary. „*Ano, polotovary rozhodně*

²¹⁶ „*Nejčastěji papriky, rajčata, hrášek, špenát, švestky, někdy kukuřice a dost.*“ In: Redakce. Více mléka, másla, cukru. *Vlasta*. 1962, č. 4, s. 15

²¹⁷ Redakce. Více mléka, másla, cukru. *Vlasta*. 1962, č. 4, s. 15

²¹⁸ Dvorská, O. První v Evropě. *Vlasta*. 1962, č. 6, s. 15

*ušetří mnoho práce při vaření i nákupu, a umožňují tak zaměstnané ženě lépe využít čas, který jí po práci zbývá. Ovšem musí to být skutečně polotovary: zabalený ptáček je spíš zajícem v pytli, protože kromě pořádného kusu nekrájené cibule nebo kyselé okurky neskryvá v sobě už docela nic. A obalovaný řízek! Pod silnou vrstvou strouhanky se schovají i rozklepané šlachy a blány, řízek je pěkně veliký, jenže očima se člověk nenají.*²²⁰

S narůstajícím rozsahem týdeníku pak začaly vznikat i tzv. speciály, zaměřené na vybraná témata. Vlasta proto v některých číslech vařila pro muže, v jiných uvedla jednoduché návody na jídla, kterými mohou muži potěšit své manželky, nebo děti své rodiče. Na jedné z četných besed se čtenářkami byla například kladně hodnocena rubriky *Dcera se učí vařit*, obsahující jednoduché základní recepty a postupy, podle které se ale údajně učili vařit i manželé a synové.

Na tuto oblast bylo v časopise nahlíženo podobně jako na problematiku módy. K jídlu se přistupovalo zcela účelově, tedy pouze jako k něčemu, bez čeho nelze existovat. Cílem bylo, aby příprava jídla člověku zabrala co nejméně času, a on se místo toho mohl věnovat jiným, bezesporu nejen dle redaktorek časopisu, užitečnějším a smysluplnějším aktivitám. Což je v naprostém kontrastu s tím, jak se na oblast jídla díváme dnes. Tedy jako na příjemný způsob trávení volného času, zajímavé hobby a v důsledku tedy ne jako na nutnost, ale radost a vysloveně společenskou událost. Nebyl kladen důraz na to, zda je jídlo zdravé a kvalitní, ale na to aby byla strava kaloricky hodnotná. Jedná se patrně o dozvuk doby, kdy byl potravin nedostatek, a bylo proto nutné, aby jídlo především zasytilo.

2.5.6 Vlasta a děti

Děti jsou a odjakživa byly jedním ze stěžejních témat časopisů pro ženy. Nejinak tomu je i ve Vlastě, avšak s jednou výjimkou. Děti obvykle nejsou jedním z hlavních témat titulu a zároveň jeho početnou skupinou čtenářů. Časopis Vlasta měl totiž velmi širokou čtenářskou obec, mezi kterou spadaly právě i děti. Ty se s redakcí radily o svých rodinných problémech, později o vztahových záležitostech. Témata, která děti

²¹⁹ příkladem může být třeba recept na pomazánku z drůbeží kůže, Redakce. Rychlé večere. *Vlasta*. 1962, č. 2, s. 15

²²⁰ P., M. Co nám pomáhá? *Vlasta*. 1960, č. 1, s. 15

nastolovaly, byla následně čtena jejich rodiči i prarodiči. V souvislosti s dětmi se však psalo i o jiných problémech.

V roce 1964 se například začíná výrazně řešit problém opuštěných novorozeňat a malých dětí, které jsou umísťovány do kojeneckých ústavů a následně dětských domovů. Vlasta na problematiku reagovala uveřejňováním reportáží z těchto zařízení, rubrikami s fotkami dětí, které hledají rodiče, seriálem *Škola rodičů*, ve kterém se odborníci vyjadřují k vybraným tématům typu „Milujete dostatečně své dítě?“, „Co dřív? Dítě nebo práce?“, „Vychováváte své děti ke slušnosti?“,²²¹ atd. Těmito a podobnými rubrikami mohly ženy redaktorky dostávat ženy čtenářky do citově tíživé situace, když po nich chtěly, aby pracovaly na plný úvazek a zároveň jim vyčítaly, že se dostatečně nestarají o své děti. Je totiž zcela zřejmé, že tyto role bylo a je takřka nemožné skloubit.

Byly uveřejňovány také seznamovací inzeráty, kde otcové hledali hodné maminky svým dětem. Inzeráty byly často, poněkud „vyděračsky“ psány z pohledu dítěte. Evidentně však tato strategie měla úspěch. *„Prostřednictvím časopisu se podařilo umístit v rodinách víc než dvacet dětí z domovů a další desítky dětí byly osvojeny díky obětavé iniciativě jednotlivých pracovníků z nejrůznějších úseků, kteří čerpali své zkušenosti z příkladů otiskovaných na stránkách našeho časopisu.“*²²²

Díky velké čtenosti a vlivu Vlasty se rovněž, alespoň krátkodobě, podařilo zvýšit bezpečnost dětí. Ještě v roce 1966 totiž nebyly běžné bezpečnostní pásy, a tím pádem ani povinné jejich používání. Běžné nebyly ani dětské autosedačky a děti tak často stály při jízdě na předních sedadlech. Rovněž nedostatečné bylo značení cest pro řidiče. Stávalo se, že v některých úsecích byly umístěny značky upozorňující, že v místě je rovněž sáňková dráha. Ta mnohdy končila právě dojezdem na cestu.²²³ Vlasta důrazně apelovala na rodiče a motoristy, aby dbali na bezpečí dětí a vyvarovali se nezodpovědného chování. Je velmi pravděpodobné, že se po takto důrazném apelu bezpečnost dětí alespoň krátkodobě opravdu zvýšila.

²²¹ Redakce. *Škola rodičů*. *Vlasta*. 1964, č. 10 - 15, s. 9

²²² Šourková, Alena. A přece budou mít rodiče. *Vlasta*. 1964, č. 1, s. 10

²²³ Neoznačeno. Sestra Helena vám radí. *Vlasta*. 1960, č. 4, s. 15

V roce 1964 se v dubnových číslech *Vlasty* rovněž otevřelo téma mateřské dovolené v souvislosti se stanovením nových platových výměr. Místo stávajících osmnácti týdnů se ženám standardní doba mateřské dovolené prodloužila na dvaadvacet týdnů a stala se tak jednou z nejdelších na světě. Podmínkou pro čerpání mateřské bylo doložení 270 odpracovaných dní před zahájením čerpání. Měla-li žena více dětí, mateřskou bylo možné prodloužit na pětatřicet týdnů, u žen ovdovělých či rozvedených na šestadvacet týdnů. Poté měly nárok na neplacené volno, které bylo ukončeno, jakmile dítě dosáhlo jednoho roku. Mzda po dobu mateřské činila 75 % průměru mzdy za posledních 12 odpracovaných měsíců, vždy však minimálně 16 Kčs denně.²²⁴

Celospolečenským problémem byl po celá šedesátá léta nedostatek jeslí a školek. „*Časopis nemůže být lhostejný k tomu, jestliže stále ještě nemáme služby takové, jaké bychom si přály, musí se zabývat problematikou jeslí, mateřských škol, družin, která je mezi ženami zvlášť živá, ...*“²²⁵ Pravidelnou součástí časopisu proto byly příběhy z družstev a závodů, kde se podařilo matkám péči o děti usnadnit a problém tak svépomocí vyřešit. Třeba angažováním důchodkyň, které se o děti v pracovní době matek staraly. Opakovaným uveřejňováním těchto příkladů se *Vlasta* snažila ženy pozitivně motivovat, aby nevzdávaly snahu vzdělávat se, pracovat a zároveň vychovávat děti. Zároveň ale nevyhovující situaci ostře komentovala: „*Ne soudruzi, neodbývejte nás už tím, že nám poklepáváte na rameno: hodné, milionové, zlaté ženské, co bychom si bez vás počali – a současně máváte rukou. Ech, jesle, školky, nákupy, správkárny, umývárny, však dělaly dlouho bez toho, budou dělat zas, to počká. A nečekejte také, že vám budeme bůhvíjak vděčné za tu umývárnu, když jsme ji měly mít už někdy před osmi léty. Vlastně byste měli být rádi, jestli vám to vůbec odpustíme, že je teprve teď.*“²²⁶

2.5.7 *Vlasta* – časopis pro muže

Vlasta nebyla čistě ženským časopisem, tak jak ji známe dnes. Čím dál více se ve zkoumaných letech věnovala i mužům. Například v roce 1966 bylo číslo 14 zaměřeno čistě na muže. Hned v následujícím vydání však přišla ze strany redakce omluva ženám čtenářkám a příslib návratu opět k tématům ženským. Můžeme se jen domnívat, že to bylo na základě četných dopisových reakcí žen. Zvýšený zájem o muže čtenáře lze nicméně demonstrovat například na obsahu rubrik o vaření, módě, ale

²²⁴ Neurčeno. *Vlasta*. 1964, č. 14, s. 6

²²⁵ Neurčeno. *Vlasta*. 1962, č. 1, s. 3

i na stránkách poraden. V rubrice o vaření tak třeba přináší nejprve základní recepty, například na vaření vajíček, později je ale rubrika v některých číslech zaměřena čistě na recepty pro muže k různým příležitostem např. co vařit, když manželka není doma nebo je nemocná, čím manželku překvapit, atd.²²⁷ Orientaci na čtenáře, muže, jasně ilustruje i obsah módní rubriky²²⁸. A třeba také reportáž o muži, který tlačí kočárek a jde s dětmi na nedělní procházku, což do té doby nebyl příliš obvyklý výjev.²²⁹ Mužům čtenářům byl dán za vzor, jako otec, který je schopný se postarat o domácnost v případě, že je žena třeba déle v práci nebo odběhne na nákup. Změna ve vnímání otcovské role byla dána zejména mohutným nástupem žen do zaměstnání. Stále však bylo jasné, například z dopisů čtenářů, že mnoho mužů pokládalo pomoc ženě v domácnosti za nedůstojnou.²³⁰

2.5.8 Vlasta a vztahy

V počátečních letech se Vlasta z hlediska vztahové problematiky nemohla řadit mezi časopisy, na který by se ženy obracely a hledaly v něm rady. Články o milostném a intimním životě muže a ženy byly totiž, kromě časopisů a knih určených odborné veřejnosti, ještě tabu. V souvislosti se vztahem muže a ženy byla probírána zejména témata týkající se správného rozvržení času na hlídání dětí a obecně nedostatku času ženy na zvládnání domácnosti. Tzv. „vztahové články“ se omezily na konstatování, že žena by měla být muži dobrou manželkou a vážit si ho, mužům rady jak se chovat k partnerce udělovány vůbec nebyly. Teprve od roku 1962,²³¹ ale masivněji až o pár let později, spíše od roku 1966, lze pozorovat větší důraz na vztahovou problematiku a soukromý intimní život žen a mužů. Vlasta se ve spolupráci se sexuology a dalšími odborníky začala více zaměřovat na rady podporující soulad v manželství. Nejen formou článků a úvah, ale i prostřednictvím testů²³² a anket – např. na anketu *Jak si představujete moderní ženu?*, která byla určena mužům, navazovala v dalším čísle anketa - *Jak si představujete moderního muže?*. Vlasta spolupracovala dokonce s partnerským časopisem *Slovenka*, když otiskla celostátní anketu o věrnosti, resp.

²²⁶Koželková, Soňa. Místo připitku, chystejte... *Vlasta*. 1962, č. 11, s. 8

²²⁷I po uveřejnění čísla obsahujícího rubriku s recepty určenými čistě pro muže však okamžitě v následujícím čísle přišla omluva Vlasty svým čtenářkám

²²⁸Například v čísle 40 (ročník 16) je módní rubrika věnována pouze mužům a novým trendům v oblecích a kabátech

²²⁹Rébová, Věra. Máma chodí do práce odpoledne. *Vlasta*. 1965, č. 33, s. 7

²³⁰Neoznačeno. Čtenáři píší. *Vlasta*. 1962, č. 15, s. 10

²³¹Od čísla 28 zaveden nový seriál *Besedy se snoubenci*, který měl sloužit jako návod pro šťastné manželství

dotazník, který ženy vyplněný zasílaly do redakce. Postupem času tak lze pozorovat nejen větší zaměření na muže čtenáře, ale i na muže partnera a na příklon k magazínu pro ženy s tématy, jaké v těchto typech časopisů nalézáme dnes. Ostatně tento posun byl z velké části vynucen samotnými čtenářkami, které do redakce psaly dopisy, v nichž žádaly více se zabývat špatnými vztahy mezi lidmi, v manželství a v rodině obecně, rozvodovostí, která začala v druhé polovině šedesátých let stoupat, i problémy dětí, které vznikají v důsledku nefungujícího vztahu rodičů. V roce 1963 byla dokonce obsahem několika čísel poradna pro manželky alkoholiků.

2.5.9 Vlasta a vybavení bytů

Představa moderního interiéru, tak jak ji definovaly čtenářky Vlasty ve svých dopisech, byla následující: „*křesla, koberec, televizor, klavír, v kuchyni robot a další technické vymoženosti, které usnadňují starost o rodinu.*“²³³ Ta se však od klasického interiéru té doby v mnohém lišila. „*Účelný byt je základ, který umožňuje příjemnější život. Záleží však na bydlicích. I v nejlepším bytě můžeme bydlet špatně a naopak i ve starém, málo vyhovujícím, můžeme žít poměrně dobře, využijeme-li všech možností a upravíme své obydlí v souladu se svými skutečnými potřebami.*“²³⁴ Tak apelovala Vlasta na čtenářky, které vinou neuspokojivé bytové situace nebydly ve vyhovujících bytech. Podle Vlasty měl byt „*především zajišťovat zdravé, kulturní prostředí a poskytnout nutný klid k práci i odpočinku. Přitom má umožnit racionální provoz, tj. provoz, který šetří čas i námahu bydlicích a nevyžaduje nákladnou údržbu. Je to zvláště důležité v dnešní době, kdy nejsou volné ženské ruce, které by se této práci od rána do večera mohly a chtěly věnovat. Znamená to byt o větším počtu místností, odlišených podle účelu a provozně správně na sebe navazujících – malé ložnice odpovídající počtem velikosti rodiny, společný obývací pokoj a malá pracovní kuchyně na něj napojená. Technické vybavení a zařízení je značně náročnější ve srovnání s dřívějším standardem.*“²³⁵ Běžnou součástí bytu té doby však například nebyla lednice, což dokládá rubrika s recepty. V ní se často objevovaly tipy na večere, které vydrží až tři dny pouze v chladném počasí za oknem. Nedostatkovým zbožím byly například i silné žárovky. Mnoho žen si v dopisech stěžovalo, že v kuchyních ve stahovacích lampách

²³² například: *Jste 100 % muž?* In: Neoznačeno. *Jste 100 % muž?*. Vlasta. 1966, č. 40, s. 30

²³³ Neoznačeno. Čtenáři píší. *Vlasta*. 1962, č. 10, s. 13

²³⁴ Krchová, Božena. Účelnost především. *Vlasta*. 1962, č. 1, s. 15

²³⁵ Krchová, Božena. Účelnost především. *Vlasta*. 1962, č. 1, s. 15

mají žárovky, které jsou velmi slabé, a proto špatně vidí na zašívání punčoch.²³⁶ Řešením bylo podle Vlasty zařízení kuchyně světlým nábytkem a doplnění stahovacích lamp přídatnými stojacími lampičkami. „Uvidíte, jak světlá kuchyně a dostatek světla k práci pozvedne vaši náladu. Jak urychlí každou práci!“²³⁷

Postupem času se ale spotřebiče v domácnostech začaly objevovat. Již v roce 1963 bylo v domácnostech 1,5 milionu televizních přijímačů.²³⁸ Na tento trend redakce okamžitě reagovala zařazením rubriky s radami, kam televizi v domácnosti umístit, co je anténa, jak ladit programy nebo dokonce i z jaké vzdálenosti, při jakém osvětlení, a jak dlouho se na televizi dívat. Stejně se Vlasta zachovala i v roce 1966, kdy domácnosti začaly pozvolna plnit lednice. V rubrikách pro praktickou domácnost se objevovaly návody, jak o lednici pečovat, co do ní patří, jakým způsobem do ní potraviny ukládat, a jaké jsou vlastně její výhody, tedy o kolik déle v ní potraviny vydrží.

Ač Vlasta hlásala, že „*ke standardnímu vybavení bytu patří i vestavěné skříně. Jsou důsledkem zmenšených ložnic, ve kterých se volné skříně obtížně umísťují. Jejich pořizovací náklady jsou menší a přitom jsou velmi obsažné a usnadňují tak udržování pořádku,*“²³⁹ neuspokojivá bytová situace, kvůli které měly mnohé rodiny buď velmi malé byty, nebo v případě větších je byly nuceny sdílet s více generacemi, vedla k tomu, že v bytech byl nedostatek úložného prostoru. A to zejména na uschování sezónních věcí. Řešení proto spočívalo v existenci úschoven, do kterých byly ukládány zejména neskladné kožichy. Za kožich v ceně 1.000 Kčs se za období březen až říjen platila úschova ve výši 16 Kčs.²⁴⁰

Nové bytové domy, které se stavěly na sídlištích, byly typické přítomností balkónů. Rady jak balkóny vyzdobit, co na nich pěstovat a jak je nejlépe využívat proto byly častou součástí týdeníku. Vlasta se obyvatele snažila naučit, že je lze využívat i k relaxaci a potřebnému pobytu na čerstvém vzduchu. „*Balkóny jsou určeny především k pobytu dospělých i dětí na volném vzduchu, tedy k obývání – k jídlu,*

²³⁶ Krchová, Božena. Dva postřehy z brněnské výstavy. *Vlasta*. 1962, č. 23, s. 11

²³⁷ Neoznačeno. K práci v domácnosti dobré světlo!. *Vlasta*. 1960, č. 6, s. 11

²³⁸ Neurčeno. *Vlasta*. 1963, č. 24, s. 12

²³⁹ Krchová, Božena. Jak budeme bydlet. *Vlasta*. 1962, č. 1, s. 15

²⁴⁰ Neurčeno. *Vlasta*. 1962, č. 15, s. 14

*slunění, ke čtení, společenské zábavě, ke spaní a kdoví k čemu ještě.*²⁴¹ A naopak odnaučit obyvatele vystavovat na balkonech soukromé prádlo. *„Pokud tu chcete i nadále jenom věšet drobné prádlo, máme k vám prosbu: Nevěšte je tak, aby bylo z ulice či protilehlých domů vidět, ale vždycky jen v úrovni parapetu. Je-li průhledný, zakryjte ho barevnou plátěnou clonou, takže domovní průčelí budou mluvit jen o tom, že naši lidé mají úctu ke svým spoluobčanům a přejí si, aby bylo kolem nás pěkně.*²⁴²

Inspiraci při vybavování nových bytů brali lidé jednak z časopisů, velmi populární však byly i veletrhy a výstavy. Tradičními a hojně navštěvovanými²⁴³ byly například Liberecké výstavní trhy, o nichž Vlasta pravidelně každý rok informovala. Na nich se představovaly významné československé závody a bohatý sortiment.²⁴⁴ Od figurek z železnobrodského skla, přes Karlovarský porcelán, lustry z Kamenického Šenova přes nábytek z ÚBOKu či třeba srubové chaty z dřevařského závodu v Trutnově. Nechyběly ani velmi populární přehlídky módy.

2.5.10 Vlasta a správný chod domácnosti

*„Domácnost má v našem životě velmi důležitou ekonomickou funkci. Můžeme přímo říci, že je spotřebním podnikem, podobně jako internát, zotavovna či domov důchodců, které jsou vlastně rovněž domácnostmi se širokým okruhem příslušníků. Platí pro ni tedy základní zásady podnikového vedení.*²⁴⁵ Domácnost měla mít na starost žena, která odpovídala za její kompletní chod od nákupů, přes domácí práce až po vaření a hospodaření s penězi. Hospodařit se muselo tak, aby peníze vystačily a nemuselo se sahat do rezerv. Ženám proto byly určeny rady, jak si domácnost co nejlépe zorganizovat, rozplánovat výdaje a jak zvládnout všechny úkoly, které měla správná žena v socialistické společnosti splnit. *„Organizace a řízení domácnosti, tedy odpovědnost za správný chod, to vše má být svěřeno jedné osobě. Bude to většinou žena, která musí dostat určitou rozhodovací moc a musí být hospodyní.*²⁴⁶

²⁴¹ Kvasnička, R., Kvasničková, I. Obýváte své balkóny?. *Vlasta*. 1962, č. 27, s. 15

²⁴² Kvasnička, R., Kvasničková, I. Obýváte své balkóny?. *Vlasta*. 1962, č. 27, s. 15

²⁴³ Např. v roce 1962 přes půl milionu návštěvníků, In: Neurčeno. *Vlasta*. 1962, č. 23, s. 15

²⁴⁴ V roce 1963 se vystavovalo více než 9 tisíc exponátů ze 155 národních podniků, 105 výrobních družstev a 21 podniků ústního hospodářství, In: Neurčeno. *Vlasta*. 1963, č. 5, s. 15

²⁴⁵ Solnařová, Božena. Odbornost i v domácnosti. *Vlasta*. 1962, č. 29, s. 15

²⁴⁶ Solnařová, Božena. Odbornost i v domácnosti. *Vlasta*. 1962, č. 29, s. 15

Ženy měly na zajištění chodu domácnosti velmi málo času, často si stěžovaly, že jim podstatnou část odpoledne zaberou nákupy. Ušetřit si práci se proto snažily různě. Jedním z řešení, které bylo celospolečensky podporováno, bylo odebírání jídel z jídelen či kupování konzerv a polotovarů. Jiným zase například využívání praní ve společných prádelnách. Průmyslové prádelny, které, ač se snažily hospodyňkám vycházet vstříc, byly však čím dál méně oblíbené. Ženám vadilo, že se jejich prádlo pralo dohromady s prádlem jiných rodin. Nepomohla ani snaha vyjít vstříc v úpravě otevírací doby, a tedy v příznivějších časech výdeje a příjmu prádla.²⁴⁷ Proto začaly být nahrazovány sítí tzv. Pradlenek, v nichž se již prádlo jednotlivých rodin pralo odděleně. Služba však byla dostupná jen ve velkých městech. Nejčastěji proto ženy praly prádlo ve veřejných prádelnách, kde jej hned po vyprání mohly sušit na specializovaných vytápěných rámech v sušících boxech a následně mandlovat. Společné prádelny a sušárny byly často umístovány přímo v panelových domech. Úsporu času měla zajišťovat, z dnešního pohledu úzkostlivě čistotných matek rovněž poněkud zvláštní služba, půjčování plen s rozvozem do bytu. „*Denně v dopoledních hodinách rozváží auto jednotlivým maminkám 20 kusů vzorně čistých a dezinfikovaných plen v uzavřeném sáčku. A stejný počet upotřebených plen od nich odváží.*“²⁴⁸ Tato služba však byla opět k dispozici pouze ve velkých městech, a navíc množství dovážených plen bylo často nedostačující.

Rady v časopise se samozřejmě týkaly i vhodného rozvržení domácích prací, správného užití čisticích prostředků, efektivních technik úklidu nebo co největší úspory času při zajišťování drobných nákupů. Zkrátka všeho, co může teoreticky pomoci těžkou úlohu dobré hospodyně ženám zvládnout. Je zajímavé, že alespoň částečné řešení neviděla Vlasta v přesunutí úkolů na jiné členy rodiny, třeba na muže. „*Je nutno zcela otevřeně říci, že osvobození žen od domácí práce může být společensky (a tedy i z hlediska žen) prospěšné pouze tehdy, když se nebude dít na úkor toho, že k těmto domácím pracím budou připoutáni místo žen muži. Dnešní použitelný fond volného času je nedostatečný jak z hlediska žen, tak z hlediska mužů. Potřebujeme ho výrazně zvětšit jak pro muže, tak pro ženy, a nikoli ho zachovávat byť i v jiné struktuře.*“²⁴⁹

²⁴⁷ P., V. Přání čtenářek. *Vlasta*. 1962, č. 12, s. 13

²⁴⁸ Neoznačeno. Šetřime časem i prací. *Vlasta*. 1960, č. 5, s. 15

²⁴⁹ Selucký, Radoslav. Zaměstnání, domácnost a volný čas. *Vlasta*. 1963, č. 39, s. 5

Nedostatek času na zvládnutí domácnosti a všech dalších povinností obecně řešily i samy čtenářky, a to v mnoha dopisech, které se objevovaly prakticky v každém čísle. Na redakci se dokonce obrátily ženy z několika výrobních podniků, zda by jim Vlasta nepomohla prosadit posunutí začátku pracovní doby. „*Většina pracujících má zájem na tom, aby se začínalo pracovat v co nejčasnějších hodinách ranních – a třeba na úkor potřebného spánku – jen aby se co nejvíce prodloužila doba po práci.*“²⁵⁰

---

²⁵⁰ Redakce. Kdy do práce?. *Vlasta*. 1963, č. 39, s. 5

Závěr

Na základě provedené analýzy a prostudování relevantních podkladových materiálů lze konstatovat, že časopis *Vlasta* do značné míry věrně zobrazoval životní styl tehdejší doby, a tím pádem skutečně reflektoval problémy, které ženy řešily, a pojednával o tématech, které ženy zajímaly. Příkladem může být angažování se v problému nedostatku školek a jeslí, apelování na řešení problémů s přezaměstnaností žen daných náročnou prací a starostí o domácnost, nebo problémů nedostatkového zboží, dlouhých front a celkově nízké úrovně služeb.

Je však nezbytné uvést, že se redakce zároveň důsledně snažila ženy usměřňovat a přesvědčovat je, aby se chovaly dle zavedených pravidel a chtěných norem. A aby tedy vyznávaly životní styl, jenž je do značné míry takový, jaký si vládnoucí strana přála mít, a který přes média společnosti vštěpovala. Toto můžeme vyvozovat z celé řady dostupných dobových pramenů. Již jen na základě logických úvah pak lze dospět k závěru, že se život žitý podle požadavků vládnoucích elit od toho chtěného ženami, musel nutně odlišovat. Jen těžko bychom si dokázali představit, že ženy v šedesátých letech skutečně toužily tvrdě pracovat, kompletně se starat o rodinu a chod domácnosti, a do toho ještě po večerech studovat a ve volných chvílích se veřejně angažovat.

Kdyby se žena na počátku šedesátých let chtěla primárně věnovat rodině a manželovi, podobně jako tomu je v některých případech třeba dnes nebo bylo v době první republiky, nesetkala by se s pochopením. Naopak by se dostala pod velký tlak ze strany časopisu a všech, kdo se jeho radami řídili a byli jimi ovlivněni. *Vlasta* totiž hlásala, a po ženách požadovala, aby byly plnohodnotnou pracovní silou, která pozvedne ekonomiku země. Aby se vzdělávaly, protože jedině tak se mohou mužům vyrovnat, zároveň ale, aby nechtěly slevit z nároků, které jsou na ně kladeny, tedy být dobrými manželkami, které si svých mužů váží. Ideální žena šedesátých let měla plnit tři role být dobrou matkou, pracovnící a aktivní občankou.

Časopis jasně deklaroval, že jakékoli vybočení ze zavedených pravidel a konvencí není vhodné. Zde je dobré si uvědomit ten kontrast mezi časopisy určenými dnešním ženám, které chtějí takřka přesný opak. Aby se ženy nebály jednat tak, jak chtějí, neohlížely se

na to, co si o nich okolí bude myslet, a dělaly to, co je nejlepší pro ně a jejich děti, a ne pro ostatní. Tedy vymanit se z konvencí, zažitých stereotypů a zavedených pravidel.

Je však nezbytné vidět věci v širších souvislostech a vždy konfrontovat danou situaci s kontextem doby. Na základě toho proto můžeme konstatovat, že časopis *Vlasta* v šedesátých letech plnil roli časopisu pro ženy, protože ženám předkládal z velké míry takový obsah, který vyžadovaly, a který je zajímal. V převážné míře tedy témata týkající se každodenního života, rodiny, vztahů, bydlení či péče o domácnost. Samozřejmě se našla také témata, která bylo povinné uveřejňovat, protože na rozdíl od dneška měla *Vlasta* zároveň důležitý politický úkol a byla vedena zájmy vládnoucí KSČ. Z dobových průzkumů pak můžeme vyčíst, že tento obsah ženy nezajímal a řadil se na poslední místa v žebříčku oblíbenosti témat. Vydavatel časopisu *Vlasta* nebyl při určování jeho obsahu veden komerčními zájmy, které jsou přirozeně pro dnešní časopisy zcela směřodátne a vedou k tomu, že obsahem časopisu jsou pouze ta témata, které čtenářky baví a lákají je tím ke koupi. Primární úkol *Vlasty* však byl velmi podobný - přinášet převážně zábavný obsah, díky kterému si čtenářky časopis oblíbí. Díky tomu pak bylo možné snáze plnit druhý úkol, veskrze politický, tedy směřovat ženy tím směrem, který byl žádaný. Tento úkol naštěstí časopisy dnešní doby nemají.

Vlasta byla dlouhá léta nejčtenějším ženským časopisem. Čtenářky jí byly věrné, na každé číslo se těšily a redakci důvěřovaly. Z četných dopisů, které do *Vlasty* zasílaly, je možné odvodit, že si jí vážily a mnoho z nich časopis opravdu považovalo takřka za nejlepší přítelkyni. I redakce si svých čtenářek cenila. Byla s nimi v intenzivním kontaktu a umně v nich posilovala dojem, že jsou to právě ony, kdo vytváří obsah časopisu.

Summary

My master thesis examines lifestyle in the sixties of the 20th century as depicted on pages of Vlasta weekly magazine. The aim of the thesis was to analyse the content of the magazine Vlasta in years 1960 – 1968. The thesis is set in a social and media context. I primarily examined whether the topics that were covered by the magazine, were topics that were really interesting for women. I examine how magazine perceived the lifestyle of its readers and whether this matched the actual lifestyle of the readers of the magazine as described by the historians in their publications and as apparent from the available data and statistics.

Based on the review and analysis of relevant background material, it is possible to state that the Vlasta magazine depicted, to the large extent, the lifestyle of that time precisely. And indeed reflected the problems that women dealt with and were interesting for them. However, it is also necessary to mention that the magazine consistently sought to regulate the behaviour of its readers and to persuade them to behave according to the established social rules so that they would incline to a lifestyle which the ruling party inculcated through media.

However, it is necessary to see things in a broader context and always confront the situation with the context of the time. On this basis we can conclude that the Vlasta magazine fulfilled the role of a magazine for women, because it mostly provided to women the content that they required and which was interesting for them – i.e. topics related to everyday life, family, relationships, housing and household care. Vlasta was the most read magazine for women during the communist era. Readers had been faithful to the magazine and enjoyed each issue of the magazine. From the numerous letters of the readers sent to Vlasta, it is possible to deduce that readers appreciated the magazine very much and considered it to be almost their best friend.

Seznam zkratk

KSČ = Komunistická strana Československa

ÚV KSČ = Ústřední výbor Komunistické strany Československa

KSSS = Komunistická strana Sovětského svazu

RČŽ = Rada československých žen

RVHP = Rada vzájemné hospodářské pomoci

ČUTI = Český úřad pro tisk a informace

ÚBOK = Ústav bytové a oděvní kultury

ÚLUV = Ústředí lidové umělecké tvorby

Použitá literatura

Archivní prameny

- Národní archiv Praha, fond *ÚV KSČ - Předsednictvo ÚV KSČ: 1962 - 1966* (č. 51, 121)
 Národní archiv Praha, fond *Československý úřad pro tisk a informace: 1945 - 1988* (č. 106, 37, 69, 81, 40, 44, 49, 51)
 Národní archiv Praha, fond *ÚV KSČ - Ediční činnost ČSSŽ do roku 1970* (nedohledáno)
 Národní archiv Praha, fond *Ministerstvo kultury: 1952 – 1989* (č. 83)
 Archiv bezpečnostních složek, fond *Hlavní správa tiskového dohledu* (č. 318)

Publikace

BEDNAŘÍK, Petr., JIRÁK, Jan., KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8.

BINKOVÁ, Pavlína. *Vlasta, všechny stránky ženy*. In: *Média a realita: sborník prací studentů Katedry mediálních studií a žurnalistiky FSS MU*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita v Brně. 2000. 270 s. ISBN 80-210-2367-8.

BURTON, Graeme., JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. 391 s. ISBN 80-85947-67-6.

DANIELIS, Jan. *Co chceme říci*. In: *Současné bydlení*. Praha: Ústav bytové a oděvní kultury, 1965. 75 s.

DENEMARKOVÁ, Radka. *Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a... zklamání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000. 420 s. ISBN 80-85778-27-0.

DVOŘÁKOVÁ, Zora., DOLEŽAL, Jiří. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Eva, 2001, 320 s. ISBN 80-238-9161-8.

JECHOVÁ, Květa. *Cesta k emancipaci. Postavení ženy v české společnosti 20. století. Pokus o vymezení problému*. In: TŮMA, Oldřich., VILÍMEK, Tomáš. *Pět studií*

k dějinám české společnosti po roce 1945. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. 263 s. ISBN 80-7285-93-8.

JIRÁK, Jan., KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál. 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1953-1966*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 146 s. ISBN 80-04-25745-3.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967-1969*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. 81 s. ISBN 80-04-26142-6.

KÁRNÍK, Zdeněk., et al. *Národní fronta žen a Rada československých žen - dva proudy ženského hnutí v českých zemích a jejich zájem o sociální a právní postavení žen*. In: Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2005. sv. IV. s. 279. ISBN 80-86569-60-8.

KONČELÍK, Jakub., VEČEŘA, Pavel., ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8.

KÖPPLOVÁ, Barbara., WOLÁK, Radim. *Česká média a česká společnost v 60. letech*. Praha: Radioservis. 2008. 170 s. ISBN 978-80-86212-94-4.

KRÁKORA, Pavel., KOPEČEK, Pavel. *Dějiny Československa 1918-1992*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2010. 54 s. ISBN 978-80-7425-080-4.

KRAMEROVÁ, Daniela., SKÁLOVÁ, Vanda. *Realita bruselského snu*. In: Bruselský sen: Československá účast na světové výstavě Expo 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let. Praha: Arbor vitae, 2008. 369 s. ISBN 978-80-87164-07-5.

KOUŘIL, Petr. *Nejistý moderní muž a časopis Esquire*. In: Média a realita: sborník prací studentů Katedry mediálních studií a žurnalistiky FSS MU. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita v Brně. 2000. 270 s. ISBN 80-210-2367-8.

LAMAROVÁ, Milena. *Užití umění a design šedesátých let*. In: Dějiny českého výtvarného umění VI/1. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. 526 s. ISBN 978-80-200-1487-1.

LIDOVÉ NOVINY. *Sladká šedesátá*. Praha: Mafra, a.s., 2012. 130 s.

MACHONIN, Pavel, et al. *Československá společnost: Sociologická analýza sociální stratifikace*. 1. vyd. Bratislava: Epoque, 1969. 619 s.

MAŘÍKOVÁ, Hana. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.

MUSIL, J. *Současný člověk a bydlení*. In: *Současné bydlení*. Praha: Ústav bytové a oděvní kultury, 1965. 75 s.

NEČASOVÁ, Denisa. „*Buduj vlast – posílíš mír!*“: „*Ženské hnutí*“ v českých zemích 1945–1955. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2009. Dizertační práce. 344 s.

POWELLOVÁ, Polly., PEELOVÁ, Lucy. *Styly 50. a 60. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka & Co., 1998. 128 s. ISBN 80-7237-018-9.

PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 1002 s. ISBN 978-80-7239-228-5.

SIRŮČEK, Pavel, et al. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie: (vývoj, současnost, výhledy)*. 1. vyd. Slaný: Melandrium, 2007. 511 s. ISBN 978-80-86175-53-9.

Statistická ročenka Československé socialistické republiky. Praha: SNTL, 1959-1989. ISSN 0139-6196.

VEČERNÍK, Jiří. *Problémy příjmu a životní úrovně v sociální diferenciaci*. In: MACHONIN, Pavel, et al. *Československá společnost: Sociologická analýza sociální stratifikace*. 1. vyd. Bratislava: Epoque, 1969. 619 s.

Časopisy

Vlasta, list Výboru čs. žen, nositelka Československé ceny míru, ročník 14/1960. č. 1-52.
Praha: Československý svaz žen, 1960.

Vlasta, list Výboru čs. žen, nositelka Československé ceny míru, ročník 15/1961. č. 1-52.
Praha: Československý svaz žen, 1961.

Vlasta, list Výboru čs. žen, nositelka Československé ceny míru, ročník 16/1962. č. 1-52.
Praha: Československý svaz žen, 1962.

Vlasta, list Výboru čs. žen, nositelka Československé ceny míru, ročník 17/1963. č. 1-52.
Praha: Československý svaz žen, 1963.

Vlasta, list Výboru čs. žen, nositelka Československé ceny míru, ročník 18/1964. č. 1-52.
Praha: Československý svaz žen, 1964.

Vlasta, list Výboru čs. žen, nositelka Československé ceny míru, ročník 19/1965. č. 1-52.
Praha: Československý svaz žen, 1965.

Vlasta, list Výboru čs. žen, nositelka Československé ceny míru, ročník 20/1966. č. 1-52.
Praha: Československý svaz žen, 1966.

Vlasta, list Výboru čs. žen, nositelka Československé ceny míru, ročník 21/1967. č. 1-52.
Praha: Československý svaz žen, 1967.

Vlasta, list Výboru čs. žen, nositelka Československé ceny míru, ročník 22/1968. č. 1-52.
Praha: Československý svaz žen, 1968.

Internetové zdroje

ABC ČR - Kancelář ověřování nákladu tisku. *Vlasta*. [online] © 2012 [cit. 2012 - 08 - 19]. Dostupné z www: <<http://www.abccr.cz/overovana-data/periodicky-tisk-1/?notVerified=1&filterMonth=&filterYear=&filterNamePublisher=&filterType=&filterNameTitle=Vlasta&filterGenre=>>>.

SANOMA MEDIA. *O společnosti*. [online] ©2011 [cit. 2012 - 12 - 19]. Dostupné z www: <<http://www.sanomamedia.cz/o-spolecnosti.html>>.

SANOMA MEDIA. *Vlasta*. [online] ©2011 [cit. 2012 - 09 - 29]. Dostupné z www: <<http://www.sanoma.cz/casopisy/vlasta.html>>.

Unie vydavatelů. *Media projekt 2011/2012*. [online] ©2011 [cit. 2012 - 08 - 19]. Dostupné z www: <<http://www.unievydavatelu.cz/Upload/999.pdf>>.

Unie vydavatelů. *Odhad čtenosti*. [online] ©2011 [cit. 2012 - 08 - 19]. Dostupné z www: <<http://www.unievydavatelu.cz/Default.aspx?section=30&server=1&article=103>>

VÁŇOVÁ, Lenka. *Rada výtvarné kultury výroby*. [online] červen, 16, 2011, [cit. 2012 - 12 - 19]. Dostupné z www: <<http://www.czechdesign.cz/index.php?status=c&clanek=2341&lang=1>>